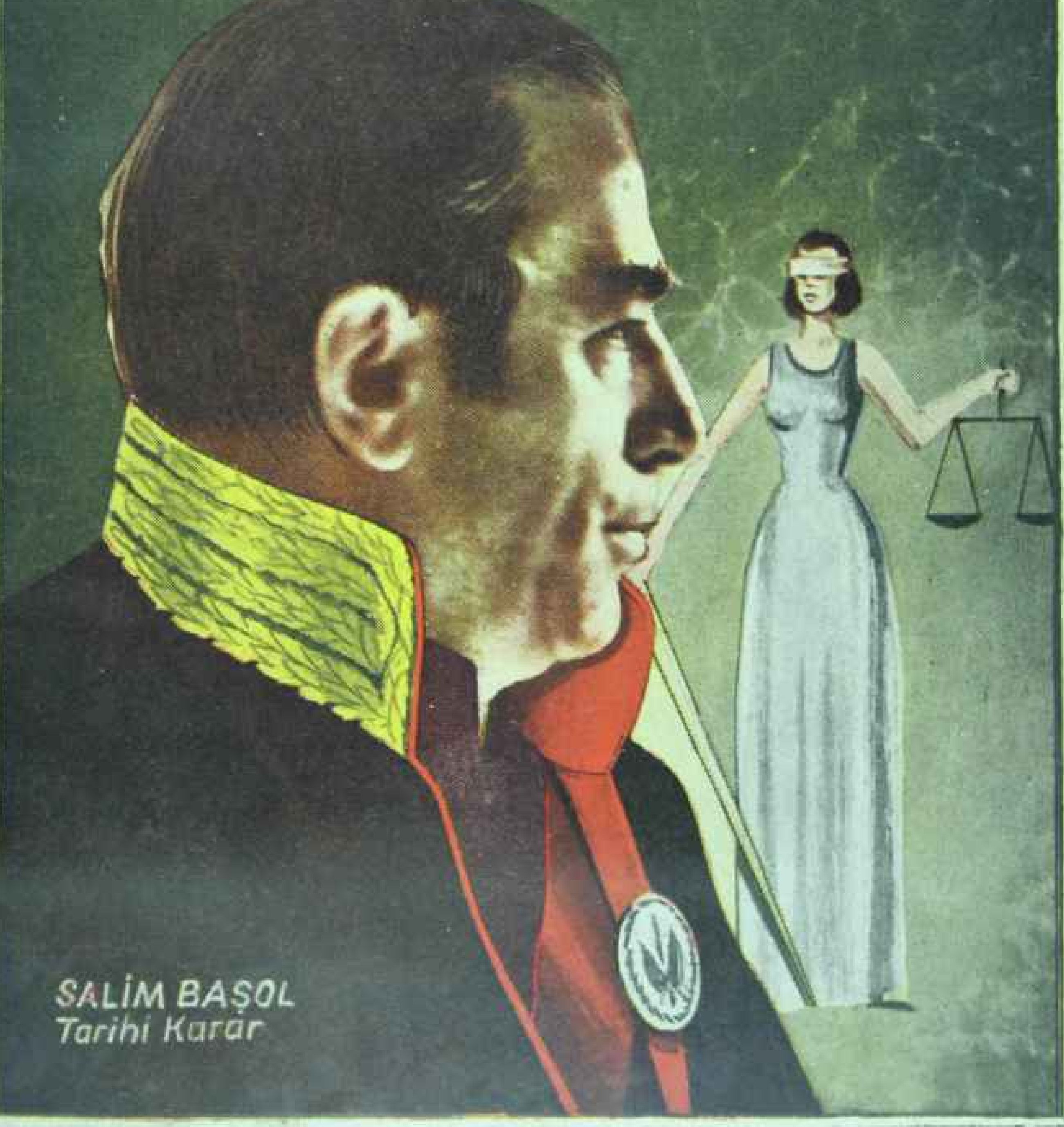
18 EYLÜL 1961 Sayı: 377

METİN TOKER YASSIADAYI ANLATIYOR

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

SALİM BAŞOL
Tarihi Karar

FİYATI : 1 LİRA

Neşeli ve memnun
—ÇÜNKÜ HER TARAFI YAĞA BULANMIŞ.
İŞ İÇİNDEKİ TAVASINI
BİRKAÇ DAKİKADA TEMİZLEYİVERDİ
Bu temizlik mucizesi yalnız
ve yalnız FAY Temizleme
Tozu sayesinde gerçek olabilir.
Puro Sabun Fabrikasında
tamamen hususi bir
formülle imâl edilen
FAY Temizleme
Tozu, kiri, yağı, pası
ve bütün lekeleri
yokeder... ev kadınının
bilûmum temizlik
işlerinde sür'at ve
kolaylık sağlar.
FAY
fay
fay
HERŞEYİ
DAHA İYİ
TEMİZLER
ÜSTELİK...
Fay Temizleme Tozu Kutula
rına Para ve Hoş Sürprizler
rasgele serpiştirilmektedir. Yüz-
binlerce ev kadını gibi siz de
bugün bakkalınızdan Fay isteyiniz

AKİS

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Yıl : 8, Cilt : XXII, Sayı : 377

Yazı işleri
Rüzgârlı *Sokak No: 15*
Tel : 11 89 98 — 10 6196
P. K. 588 Ankara

*

idare :
Rüzgârlı Sokak No: 15
Rüzgârlı Matbaa
Tel: 11 52 21

*

Başyazar

Metin Toker

*

AKİS Neşriyat Ltd Şirketi adına imtiyaz sahibi ve Müessese Müdürü
Mübin TOKER

*

Yazı İşlerini Hilen idare eden Mesul Yazıişleri Müdürü
Kurtul ALTUĞ

Karikatür :
TURHAN

Fotoğraf :
Hüseyin EZER
Arisociated Press
Türk Haberler Ajansı

*

Klise :
Doğan Klişe

Bu mecmua Basın Ahlâk yasa--ına aymayı taahhüt etmiştir.

Abone şartları ;
3 aylık (12 nüsha) : 10.00 lira
6 aylık (25 nüsha) : 20.00 lira
1 senelik (52 nüsha) : 40.00 lira

İlan şartları :
Santimi : 20 lira
3 renkli arka kapak: 1.500 TL.

İlan işleri :
Telefon : 11 52 21

Dizildiği yer :
Rüzgârlı Matbaa

***Basıldığı* yer :**
Güneş Matbaacılık T.A.Ş.

FİYATI : 1 LİRA
Basıldığı tarih : 17.9.1961

Kapak resmimiz

Salim Başol

Adâletin Kılıcı

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları,

Elinizde tuttuğunuz sayı, milletçe geçirmek zorunda bulunduğumuz iki çetin imtihandan birincisinin tam hikâyesini ihtiva etmektedir. Bitirdi» ğimiz hafta cuma günü, Salim Başolun Yassıadada duruşmaların son cebesini açmasıyla başlayan hâdiseler, aynı gece ve ertesi gün birbirini tâkip etmiş ve son anda neticesi alınmıştır. Hâdiselerin birinci faslını Yassıadada Metin Toker tâkip etmiştir. Metin Toker o gün duruşmaları bir başından ötekine izlemiş, öğle vakti Adnan Menderesi odasında görmek fırsatını bulmuştur.

Kararların tefhimini müteakip dosyalarla birlikte hâdiselerin sıklet merkezi de başkente naklolmuştur. M. B. K. İstanbul İrtibat Bürosunun iki kuriyesi adım adım tâkip edilmiş, M. B. K. nin Orgeneral Gürselin başkanlığında yaptığı tarihi toplantı boyunca civarda bulunulmuş, intibalar toplanmış, en gerçek bilgiler edinilmiştir. Kuriyeler, dosyalarıyla birlikte İstanbula uğurlandıktan sonra Kurtul Altuğ, Atilla Bartınlıoğlu ve Şahin Tekgündüzden müteşekkil AKİS ekibi, karargâhına çekilmiştir. Fakat hâdiselerin tâkibi görevi, giden kararla birlikte İstanbul muhabirimiz Kayhan Sağlamerin omuzlarına yüklenmiştir. Cumartesi günü ise AKİS'in, o dostlarımız tarafından pek merak edilen Kurmay Heyeti başkente 'gelen başyazarımız Metin Tokerin idaresinde hikâyenin parçalanma ve yazılma işini plânlamış, sonra herkes yazı makinesinin başında harıl harıl çalışmaya koyulmuştur. Bu arada, mecmuanın telefonları durmadan işlemiştir.

Bu hafta, okumakta olduğunuz sayfayı çevirdiğinizde karşınıza YASSIADA DURUŞMALARI faslı çıkacaktır. O kısımda, çerçeveli notların dışında üç yazı bulunmaktadır. Dâima en son hâdiseden hikâyeye giren AKİS, başa "İnfaz"ı almıştır. Onu, "M. B. K." yazısı tâkip etmektedir. Faslı, "Karar" yazısı kapamaktadır. Her üç **yazı** okunduğunda kolaylıkla görülecektir ki, gündelik gazetelerin, tabiatları icabı başaramadıkları «derleyip, toplama" işi, AKİS istihbaratının sağladığı imkânlar sayesinde mecmuada yapılmıştır. Bu, haftalık mecmuaların tabiatları icabıdır.

Başyazımız da bu hafta, YASSIADA DURUŞMALARI faslındadır. Metin Toker "Haftanın İçinden" yazısında Yassıadada gördüğü "İbret Levhası"nı anlatmaktadır. Başyazımızın sâdece dünün değil, bugünün ve yarının politika adamları tarafından da dikkatle okunması lâzımdır. Zira, hâdiselerden ibret almayanların başlarını aynı kayalara vurmaları mukadderdir.

Dolu hafta, Yassıada duruşmaları ve neticelerinden ibaret kalmadı. Yassıadada Salim Başol son Meclisin hayırsız mensuplarına günah paylarını açıklarken, önümüzdeki Meclisin adayları kendi partilerinin yoklama kurulları tarafından seçilmekteydi. Memleket çapındaki bu hâdisenin eğlenceli hikâyesi, çekişmeleri ve neticeleri "Yoklamalar" başlığını taşıyan yazıda anlatılmaktadır. Bir çerçeveli yazı, "Kim Nereden?" başlığı altında, şöhret sahihi politikacılarımızın seçim bölgelerini ve listelerde işgal ettikleri derecelerine göre şanslarını gözler önüne sermektedir.

Bitirdiğimiz haftanın başka bir hâdisesi, Gürselin başkanlığında siyasi parti liderlerinin yaptıkları iki toplantı ve bu toplantılar karşısında C K. M. P. nin irikıyım liderinin takındığı tavırdır. AKİS muhabirleri başkenti bir baştan ötekine tarayarak en tafsilâtlı hikâyeyi "Demokrasi" başlığı altında hazırlamışlardır. Bir yandan Çankaya Köşkünün önünde nöbet beklenirken, başka AKİS'ciler C. K. M. P. nin ağzısıkı idarecilerinin ağızlarını çözmeye muvaffak olmuşlardır. Yuvarlak Masa toplantılarının bu ikinci faslı, AKİS okuyucularına, bu sayede etraflı şekilde anlatılmaktadır.

Her hareketli devrede olduğu gibi AKİS, hâdiselerin içyüzünü anlatan tek haftalık dergi olarak ve okuyucularının gösterdikleri büyük alâka sayesinde çalışmalarını bu tempo içinde hızlandıra hızlandıra seçim öncesi günlerinin gerçek aynası olmaya hazırlanmaktadır. Bir aile tarafından bir hafta boyunca elden bırakılmayan AKİS'in gelecek sayısı da bu hafta kadar dolgun çıkacaktır.

Saygılarımızla AKİS

Cilt: XXII, Sayı: 377

A K İ S

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

18 EYLÜL 1961

YASSIADA DURUŞMALARI

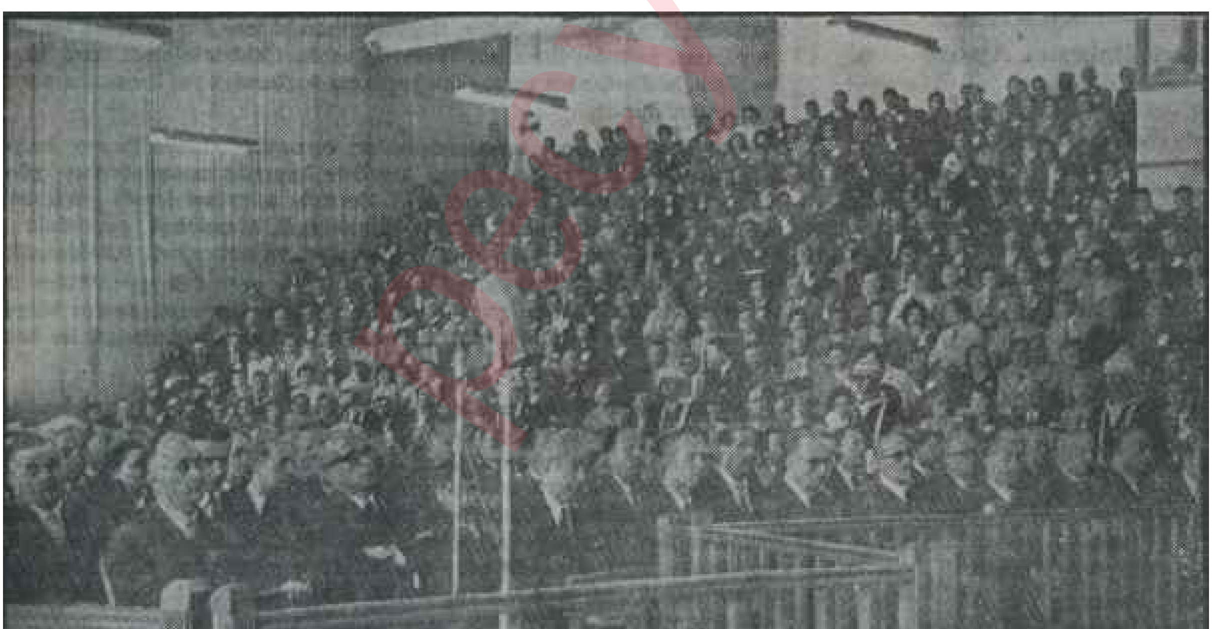
Millet

Düşman çatlatan

Türk milleti, düşmanlarının bütün hayallerini, gerçek dostlarının bütün endişelerini bir defa daha boşa çıkarmış bulunuyor. Adaletin Uç kademeli tecellisi -Yüksek Adalet Divanının hükmü, M. B. K. nin kararı ve infaz- bitirdiğimiz haftanın sonundan itibaren gerimizde kalmış haldedir. O gerimizde kalmış ve şeriatın kestiği parmağın acımayacağı yolundaki inanç yüreklerimize yerleşmiş olarak Türkiye gemisi sükûnetle ve vekar içinde şimdi yeni ufuklara doğru seyretmektedir. İlk iskele, önümüzdeki 15 Ekim tarihidir. O iskeleden dört sene için bizi sevkedecek asil kaptanı alacak ve yeniden yola Sıkacağız.

Bitirdiğimiz haftanın nihayetinde, bütün karamsar tahminlerin aksine, herkes sâdece ve sâdece işiyle, gücüyle, bir çok kimse de İzmir maçlarının muhtemel neticeleriyle meşguldü. Bunun sebebi, uzun ve elbette ki çok tadsız bir hikâyenin sonunda varılan neticenin amme vicdanını gerçekten tatmin etmiş olmasıdır. Ateşin düştüğü yeri yaktığı bir doğru söz olduğuna göre şu anda ıstırap çeken ailelerin mevcudiyetini inkâr etmek beyhudedir. O günahsız insanların dertlerini hiç anlamazlıktan gelmek insanlık dışı bir. hareket olur. Amme vicdanının bu duyguya rağmen tatmin edilmiş olması Türk milletinin hikâyeden asgari zararla kurtulmuş bulunduğu yolunda beslenen inanç sayesindedir. Bir takım huzursuzluklardan korkan dostlarımız da, eğer bizi anlamaya ve içinde olduğumuz şartları takdire yanaşırlarsa, hâdiseleri prensip seviyesinde değil, beşerin kaba realiteleri olarak değerlendirirlerse güç devir mutlaka daha kolay atlatılacaktır.

Biz Türkler zaman zaman "Kabahat ölende mi, öldürende mi?" diye sorarız. Şu anda, bu sualin herkesin ağzındaki cevabı aynıdır. Bu kahatin yanına, son yünlerin tansiyonu içinde kabahatlilerin yakınlarının, paralı savunucularının, onların siyasi mirasına göz dikmiş olanların gafletleri, dalâletleri, hatta hıyanetleri katılmıştır. Öyle davranışlara girişilmiştir ki en geniş müsamahanın sahipleri bile "yok ,bu kadarı da olmaz!" diye isyan etmişlerdir. Bunca faktöre rağmen sükûnetin, basiretin kudret sahiplerine bu nisbette hakim olmuş bulunması, anlamaya hiç kimsenin saf iyi niyetle bir türlü yanaşma

Anayasa Dâvasının suçluları Yüksek Adalet Divanı huzurunda

"Bu manzarayı unutmayınız !"

Haftanın içinden

İbret Levhası

Metin TOKER

Yassıadada, bu son gün. Biraz sonra, sabahtan beri önümüzde cereyan eden geçit resmi nihayete erecek ve biz, vapurumuza binip döneceğiz. Bir daha gelmemek üzere.. Şu, önümde oturan suçlu grubu da öyle. Onlar da, belki biraz sonra değil ama kısa bir müddet içinde derlenip toplanacaklar ve Adadan ayrılacaklar. Onlar da, bir daha gelmemek üzere.. Ama, ne dramatik şartlar altında. Zira şu sırada, monoton bir ses her birinin günah payına isabet eden cezayı ilân ediyor: 4 sene 2 ay, 5 sene, 6 sene, 7 sene, 10 sene, 15 sene, Müebbet Hapis, Ölüm.. Arada "Beraat" lafı da işitiliyor. Fakat o, öylesine az ki.. Hapishanelerde geçecek seneler, darağaçlarında bitecek ömürler. İnsan, ister istemez ürperiyor.

Bu tiplerden pek azının siması yabancı. Gerçi bir takımının hatları yavaş yavaş hafızalardan silinmekte ama, gene de unutulmuş sayılmalarına imkân yok. Hele kendileriyle "unutulmaz şartlar" altında karşılaşmış veya her birinden "unutulmaz hatıralar" edinmiş olanların gözleri önünde bir mazi kolaylıkla canlanıveriyor. Onbir yıl geriye «giden bir mazi.. 1950 Mayısının son günleri. Başkent heyecan içinde. Ancak filmlerde görülen cinsten tatlı bir bayram havası esiyor. Oteller, lokantalar, gazinolar, Meclis hep bu acemi, ama ne kadar sevimli ve iyi niyet dolu simalarla dolu. Ter yarılıp eskiler içine girmemişler, bir ihtilâl de olmamış. Olan, sâdece bir seçim. Bir takım yenilmiş, bir başka takım yenmiş. Yenenler, yenilenlerin yerlerini alıyorlar. İşte, şimdi bir buğday tarlasını andırır şekilde ayakta, hafifçe sallanarak kendilerine ve arkadaşlarına Terilen cezayı dinleyenler memleketlerinden, köşelerinden gelip başkentteki bu devr-i teslim muamelesinde bulunduktan sonradır ki vatan çapında şahsiyetler olarak hafızalarda yer etmişlerdir. Tıpkı, kulislerden gelen bir aktörün birden bire. ramp ışıklarına çıkıvermesi gibi..

Spiker, cezaları okumakta devam ediyor: 4 sene 2 ay, 5 sene, 6 sene, 7 sene, 10 sene, 15 sene, Müebbet Hapis, Ölüm.. Onbir yıl evvelki Mayıs ayının sonunda cereyan eden hâdisenin tıpatıp eşinin şu önümüzdeki Ekim ayının sonunda gene başkentte tekrarlanacağım düşünmemenin ve titrememenin imkânı mı var? Gene oteller, gene lokantalar, gene gazinolar memleketlerinden, köşelerinden kalkıp gelecek yeni, yepyeni simalarla dolacak. Onların acemilikleri tecrübeli gözleri güldürecek, onların heyecanları, iyi niyetleri kalpleri ısıtacak. Tavaş yavaş alışacaklar,' yavaş yavaş yerleşecekler ve memleketin mukadderatını ellerine alacaklar. Tıpkı onbir yıl önce bunların yaptığı gibi. Kilit mevkilerine geçecekler, gündelik hayatlarımıza kadar tesir eden bir takım tasarruflarda bulunacaklar.

Bakıyorum da, şu Sıtkı Yırcalı. Bir küçük şehir avukata. Esat Budakoğlu da öyle. Şem'i Ergin. Dudaktan titreşen, aldığı cezanın ağırlığı altında ezik Osman Kavrakoğlu. O Mayıs ayından önce varlıklarından dahi pek dar çevrelerinin dışındakilerin habersiz bulunduğu insanlar. Samet Ağaoğlu: Basit bir ufak memur. Mükerrem Sarol: Bir kasaba doktoru. Kabiliyeti nedir, vasıfları nedir, meziyetleri nedir, ahlâkı nedir? Hepsi, hepsi meçhul. Milletin oyuyla gömüldüğü karanlıktan çıkmış, siyaset hayatımızın ön safında yer almış, sonra aynı milletin sillesini yiyerek nefret hisleri arasında bir Adaya tıkılmış insanlar.. Ta, yeni gelenlerin akibeti de aynı olursa? Bu milletin çilesi hiç bilmeyecek midir?

Zira, hiç kimse şüphe etmesin. Ankaranın yeni sakinleri, önümüzdeki Ekim ayının sonundan itibarlı otelleri, gazinoları, lokantaları dolduracak olanlar ye*ni* yeni Sıtkı Yırcalılar, Esat Budakoğlular, Şem'i Enginlerden başkaları olmayacaktır. Bu fırın bu ekmek pişiriyor. Aralarından yeni yeni Osman Kavrakoğluların, Samet Ağaoğluların, Mükerrem Sarolların çıkacağını da bilmemiz lâzım. O halde, tarih mutlaka tekerrür mü edecek?

Allahtan ki bu sualin cevabı hayırdır. Zira o Sıt Yırcalılar, o Esat Budakoğlular, o Şem'i Erginler ve Osman Kavrakoğlular, Samet Ağaoğlular, Mükerrem Sarollar -üç de böyle olmayabilirlerdi. Türk tarihinin şan ve şeref dolu bir sayfasını, iki muktedir, iyi niyet da liderin idaresinde yazabilirlerdi. Düşünüyorum da, B yarda ve Mendereste, yahut ikisinden sâdece birinde bu niyetin, idealistliğin, kendilerine dünyanın en harikûlade kaderinin kapılarını açmış olan rejime, Demokrasi inancın zerresi bulunsaydı D. P. Grupları o bildiğini Gruplar mı olurdu? Asla! On yıl içinde o iki lider şahı yerleriyle bir takım insanları ellerine almışlar, yuğurmuşlar, bir başka biçime sokmuşlardır. Bizde Grupla kim ne derse desin, lider takımının kalıbına girmekte bugüne kadar kendilerini alamamışlardır. 1946 seçimleri gibi tadsız hatıralar dolu bir seçimle kurulan 1946-Meclisinin İnönünün sevkettiği istikamete gidebileceği hiç hayal edilebilir miydi? Ya, onun tam aksine, en demokratik tarzda kurulan ve Demokrasiyi pürüzsüz gerçekleştirsinler diye milletçe oraya gönderildiğini mü rik 1950-60 arası D. P. Grupları Bayar ve Menderes tesirleri olmasa bu kadar sapıtabilir miydi? lideri Grupları arzuladıktan yola itmekte, bizde asla müşkülata uğramadıkları içindir ki 1950 Mayısının sonuna başkenti dolduranlar, eğer liderleri adam çıksaydı v ya kendileri adam çıkmayan liderlerini değiştirme gücünü gösterebilselerdi şüphesiz Türkiyenin de, kendilerinin de kaderi bambaşka olurdu.

Ekim ayı sonunun gün ışığına çıkaracağı küçük şehir avukatları, kasaba doktorları, ufak memurlar için bunun ibret alınacak tarafı bulunmaz olur mu? Açıkça anlaşılmıştır ki bu topraklar üzerinde hiç bir lider memleketin geri kuvvetlerine dayansa veya d yandığını sansa da sağlam kuvvetlerin mukavemetli kıramıyor ve saatlerin yelkovanlarım tem istikame çevirmeye muvaffak olamıyor. O halde, liderler içi akıllılık, kendilerine tevdi edilen misyonun ne olduğu na evvelâ doğru bir teşhis koymak, sonra da ondan hiç, ama hiç inhiraf etmemektir. Demokrasi içine Atatürk Devrimleri. Yassıadanın bir daha tekeni etmemesinin pek basit formülü bu dört kelime içinde gizlidir. Lider sapıttı mı, Ekim ayının getireceği yeni başkent sakinleri için bir kurtuluş yolu vardır: Onun peşinden gitmek değil, kendilerini doğru yolda yürü tecek adamı derhal bulmak, şoförü bir an dahi tereddüt etmeden arabadan aşağı itivermek.

Yassıadanın son günü, hatırıma gelen bunlar old

bu kudret sahiplerinin ömür- boyunca vicdan huzuru içinde yaşamalarına yetecektir.

AKİS daha geçen hafta, her karar öncesinde gönüllerde değişik ar- --n yattığını belirtmiş, fakat A- tin hükmü bir kere tecelli etti mi in arzuların aynı kanal içinde amet almaları gerektiğini hatırlatmıştı. Bu mecmuanın gönlünde nın ne olduğunu, satırların ara- okumakta ünsiyet kesbetmiş AKİS okuyucuları şüphesiz çoktan farketmislerdir. Şimdi zaman, her arzuyu unutup milli birlik havası içinde yola devamdan ibarettir.

Türk milletinin, muazzam ekseriyetiyle ve her türlü siyasî kanaatteki kütleleriyle geçen haftanın sonunda yaptığı buydu. Geçirilen bu yeni imtihan Türk milletinin büyüklüğünün, sağ duyusunun, gerçeklere doğru teşhis koyma kabiliyetinin bir yeni ve çok parlak delilini teşkil etti.

Oybirliğiyle Ölüm Cezası

Celâl Bayar : Özel tahsilli lir Cumhurbaşkanı, yüksek Politika anlayışı şu: Bir millet, hükümetin aleyhinde sokaklara dökülürse yapılacak olan şey hükümeti değiştirmek, yahut hükümette değişiklik yapmak değil, tenkildir. Bu iptidai zihniyet memleketi isyana, kendisini Yassıadaya götürmüştür.

Adnan Menderes: Yirmi asır rötarlı bir Neron Korkak bir cüretkâr. Politika anlayışı şu: Hedefe varmak için her çâre mubahtır. Hedef olarak kendisine Sabık Başbakan dedirtmemeyi seçmiş bulunduğundan sâdece sabık olarak kalmamış, aynı zamanda sakıt olmuş ve başta kendisi, herkesin hasına felâket getirmiştir.

Fatin R. Zorlu : Tipik "Hırsız Politikacı". Bir devlet adamının, memlekete ait işlerden komisyon almasını, yurda vazifesi dolayısıyla sağladığı her dolarda hisse sahibi olmasını, etrafına menfaat temin etmesini mubah bulan bir şımarık tip. En âdi cinsten bir politik kumarbaz. Oynamış ve kaybetmiştir.

Hasan Polatkan : "Hırsız Politikacı"nın bir başka nümunesi. Memleket ölçüsünde faaliyet göstermiş, tam bir aç gözlülükle ve en ufak menfaate tenezzül ederek kasasını doldurmuş, bu haysiyetinden dahi fedakârlık etmekten zerrece çekinmemiş, kendisine vurgun imkânını sağlayan rejimin desteği olmuştur.

İnfaz

Son

Bitirdiğimiz haftanın tam son günü, vaktin akşama yaklaşmak üzere olduğu bir sırada, gazetelerin yazı işleri kısmının "Mutfak" denilen iç servisinde çalışanlar M.B.K. İstanbul Basın İrtibat Bürosunun 60 numaralı tebliğini okuduklarında bir tek fay düşündüler: "Acaba, yarınki baskıyı bir belirli süre geciktirmek imkânı var mıdır?" Tebliğde, düşük Başbakan Adnan Menderesin sıhhi durumunun selaha doğru gittiği bildiriliyor ve öğleden sonra sigara içmek, gazeteleri görmek arzusunu izhar ettiği haber veriliyordu. Bunun tek mânası, Adnan Menderesin infaza ehliyet halini yeniden iktisap ettiğiydi.

Bu satırların okunduğu sırada, bir yeni tebliğle Adnan Menderesin M.B.K.. tarafından tasdik edilen idam hükmünün 17 Eylül pazar günü sabaha karşı infaz edildiğinin açıklanması hiç kimseyi şaşırtmamalıdır. Kira bu setırlar yazıldığı sırada düşük Başbakanın idam hükmü M.B.K. tarafından tasdik edildiği gibi, kararın değiştirilmesi yolundaki son teşebbüsler de neticesiz kalmış bulunuyordu. Eğer Menderes, iki suç ortağı Fatin Rüştü Zorlu ve Hasan Polatkandan biraz fazla yaşamışsa bunun sebebi sıhhî durumunun asılmaya müsait bulunmamasından ibarettir.

Eski iktidarın Dışişleri Bakanı ile Maliye Bakam hakkındaki idam hükmünün infaz olunduğu evvelâ radyoların öğle yayınları sırasında bildirildi, sonra bunun maddi delili olarak ikişer fotoğraf gazetelere gönderildi. Fotoğraflar, aynı mealdeki bütün resimler gibi son derece soğuk, ürperticidir. Birinde Polatkan, diğerinde Zorlu, elbiseleri üzerine birer beyaz gömlek geçirilmiş, göğüslerine "Hüküm Özeti" başlığını taşıyan idem fermanları yapıştırılmış ve elleri arkalarına bağlanmış halde darağacında sallanır görülmektedirler. Resimler gazetelerin "Mutfak"larında öylesine tiksindirici bulundu ki bir çok yazı müdürü bunları yayınlamama kararı aldı. Ama, sürüm gazeteleri aksi yolu, tutmayı tercih ettiler. Bir diğer kısmi ise, işin "terbiye edici fazileti" üzetinde durmayı deha akıllıca buldu. AKİS, bu manzaranın okuyucuları tarafından AKİS sütunlarında değil gazetelerde görülmesini cumartesi gecesi geç vakit tercih etti.

M.B.K. İrtibat Bürosunun, radyolarla yayınlanan ve İnfazla alâkalı ilk tebliği aynen şudur:

"1 — Sakıt Dışişleri Bakara Fatin Rüştü Zorlu ile sâkıt Maliye Bakam Hasan Polatkanın M.B.K. tarafından tasdik edilen idam hükmü 18 Eylül 1961 cumartesi günü sabaha karşı infaz edilmiştir.

2 — Hakkında idam hükmü tasdik edilen diğer suçlu sakıt Başbakan Adnan Menderesin mezkûr vakitte hastalığı devam ettiğinden hüküm ' 'faz edilememiştir. Tebliğ olunur."

Resimleri tetkik edenler, Fatin Rüştü Zorlu ile alâkalı olanının arkasındaki ağaçlardan infazın yapıldığı yeri tahminen çıkarmaya muvaffak oldular. Bu, İmralı olmalıydı. Menderesin Dışişleri Bakanı gözleri açık gitmişti. Polatkanın gözleri ise kapalıydı. Böylece, bir acıklı hikayenin son perdesi su satırların okunmakta olduğu sırada kapanmış oldu

Mâceralı akşam

Hikâyenin sondan bir evvelki perdesi, M.B.K. İrtibat Bürosunun Dolmabahçedeki karargâhı önünde cereyan etti. O gece bir yakışıklı Binbaşı, karşısındaki genç adama yorgun ve uykulu gözlerle baktı, sonra ellerini yanlara açarak:

"— Bırak Allahını seversen sual sormayı! Görüyorsun, son derece yorgunum. Yukardaki toplantı henüz bitti. Hemen eve gidip uyuyacağım" dedi.

Genç adam da son derece yorgun, fakat azimliydi. Yeni bir sualle Binbaşının önünü kesti:

"— Selâhattin ağabey, ne olur, hiç olmazsa bir tek şey söyle, İnfaz edildi mi, edilmedi mi?" dedi.

M.B.K. Dolmabahçe İrtibat Bürosunun Basın dostu Haberler Şubesi Müdürü Selâhattin Acun bu defa isteksiz isteksiz gülümsedi ve açılan yakasını iliklemeğe gayret sarfederken, ayni uykulu ifade ile:

"—Bak, burası yarından itibaren gene cami olacak. İçerde kaldırılmayı bekleyen bir sürü sandalya, bir o kadar da masa var. Yarın taşınıyoruz" dedi ve otobüs yoluna doğru ilerlerken ilâve eti:-

"- İnfazlarla ilgili tebliği bir müddet sonra alacaksın. Mesele bitti."

Ulus gazetesinin genç muhabiri Cenap Çetinel ellerini ovuşturdu ve:

"— Sağol ağabey, alacağımı aldım" dedi.

Fakat gene de nöbetini terketmedi.

Hadisenin cereyan ettiği sıralarda İstanbulda yeni bir gün başlıyordu. Çamlıca sırtlarında doğmak üzere olan güneşin ilk pırıltıları vardı. Deniz son derece sessizdi. Muhabir bir sigara yaktı ve beklemeğe koyuldu. Birden yaklaşmakta olan bir deniz motörünün sesiyle irkildi ve soluğu rıhtımın kenarında aldı. Herden, Yassıada istikametinden iki hücum botunun ortasında bir motör gelmekteydi. Gazeteci parmaklıklara dayandı ve denizi gözlemeğe başladı.

İki hücum botunun refakatinde rıhtıma yanaşan, Deniz Kuvvetlerine ait motörden evvelâ bir teğmen, sonra da ruhani yüzlü, bir din adamı indi ve aceleci adımlarla İrtibat Bürosuna doğru yürüdüler. Din adamı döndüğüne göre, tebliği beklemek zaruriydi.

Bayar ve Polatkan idam hükmünü dinlerken
Kaptan Menderes gemisini terketmişti

Kurmayca plânlar

İrtibat Bürosu, cunta günü sabahtan akşama kadar görülmemiş bir alâkanın merkezini teşkil etti. Büronun 495880 ve 491151 numaralı telefonları durmamacasına işledi ve bilhassa gazetelerin tamamlayıcı malûmat taleplerine muhatap oldu. Fakat İrtibat Bürosunun, akşam saat 12'ye kadar herhangi bir kimseye hiç bir şekilde yardımcı olmasına imkân yoktu. Bu sıralarda M.B.K. nin Dolmabahçedeki İrtibat Bürosunun ikinci katında son derece mühim bir toplantı yapılmaktaydı. İrtibat Bürosu Başkanının başkanlığında yapılan toplantıya Radyoevi Kumandam ve . Basın Bürosu Müdürü Selâhattin Acun iştirak etmekteydi. Bunun için gece telefonlara pek cevap veren de olmadı. Bu sırada hükümler M.B.K. den geçmiş, nihai şeklini almış ve bunlar Yassıadaya yetiştirilmişti. Nitekim, saatlerin sabahın yarımını gösterdiği sırada M.B.K. İrtibat Bürosu Başkanlığı, beklenen tebliği yayınladı. (Bk. YASSIADA DURUŞMALARI - "M.B.K.") Tebliğin basın mensupları tarafından öğrenilmesinden sonra mesele bir parça daha zorlaştı. Bu defa gazeteciler infazın zamanı hakkında meraka düşmüşlerdi. Teamül bu tip infazların güneş doğmadan icra edilmesi seklinde olduğu için pek çok gazeteci en doğru işin M.B.K. İrtibat Bürosu tarafından yayınlanacak yeni bir tebliği beklemek olduğunda ittifaka vardı. Gazeteler çıktı.

Cumartesi günü, saat hayli ilerledikten sonra dahi bir türlü kat'i malûmat almak mümkün olmuyordu. İrtibat Bürosunun telefonları da gazetecilere sabır tavsiye edince, bek temekten başka çare kalmadı. Bekleyiş oldukça uzun sürdü ve Türkiye Radyolarıyla yayınlanan, infazlarla

M. B. K. Üyeleri ve Gürsel toplantıdan çıkıyorlar.

Gece rahat uykunun sırrı: Vicdan huzuru

ilgili tebliğden sonra meraklar zail odu. Tebiğ, yukardaki iki maddeden ibaretti.

Nakl-i mekândaki ferahlık

Ölüm cezalarıyla ilgili neticeler böylece alındıktan sonra hapis cezalarının infazı için harekete geçildi. Bu iş için uygun görülen başlıca cezaevi Kayseri Cezaevi olduğundan, bir hafta kadar evvel gerekli ikmal yapılmış, konulacak mahkûmlar için 850 adet plâstik tabak, 890 adet bardak, 75 adet sürahi temin edilerek gönderilmişti. Ankaradan tutulan bir ahçı Kayseriye yollandı. Bu arada Kayseride de hazırlıklar bitmek üzereydi. Bir dişçi ve bir doktor ile anlaşma yapıldı. Haftanın sonundaki gün nakl-i mekân için gerekli hazırlıklar tamamlandı. Kayseri Hava Alanı ile Cezaevi arasındaki güzergâh kordon altına alındı. Kordon asker ve polisten meydana geliyordu. İstanbuldan,, vazifeliler için kokartlar da gönderilince sâkıtları karşılamağa hazırlanıldı. Cumartesi öğleden sonra C. 47 tipindeki nakliye uçakları nakil işine koyuldular.

Ameliye, kelimenin tam mânasıyla Kurmayca hazırlanan bir plân mûcibince, en medeni şartlar içinde cereyan etti. Yassıada bir taraftan boşaltılırken Deniz kuvvetleri eski adalarına yeniden yerleşmeye başladılar.

Her şey göstermektedir ki bu haftanın ortasında Yassıada sâdece bir hikâyeden, D.P. iktidarı ve mesulleri ise Türk tarihinin bir acıklı sayfasından ibaret kalacaktır.

M.B.K.

Sırtta üniformayla

Başkentte gün bitmek üzereydi. Büyük Millet Meclisinin giriş kapısı önündeki geniş meydan alacakaranlığa gömülüyordu. Güneş, Harp Okulunun arkasındaki sırtlarda kayboldu, kaybolacaktı. Yeşil renkli bir Station - Wagon büyük kapının önündeki geniş merdivenlerin önünde sert bir frenle durdu. Şoför, acele etmesine rağmen, kapıyı açmakta geç kalmış, biri Albay, diğeri Yarbay olan resmi elbiseli iki kurmay subay arabanın iki kapısından aşağı atlamışlardı. Albay olanı daha kısa boylu, şakaklarında kırları bir hayli artmış kısa saçlı ve biraz toplucaydı. Yarbayın saçları altın sarısıydı. Elinde otuzüçlük, san - lâcivert bir tesbih vardı. Tesbihi çifter çifter, ama sükûnetle çekiyordu.

Geniş merdivenlerden iki basamak çıktılar. Etraflarını aniden karınca sürüsü gibi genç adamlar sardı. Bunlar gazetecilerdi. Albay Sami Küçük ve Yarbay Suphi Gürsoytraka melûl melûl bakıyorlardı. İki Kurmay bir müddet öylece kaldılar. Sami Küçük biraz daha heyecanlı, Gürsoytrak ise, inadına soğukkanlıydı. İlk konuşan Albay Küçük oldu:

"— Memleket için hayırlı olanı yapılacaktır. Bütün mesele memleketin hayrına olanı yapmak, o karara varmaktır" dedi.

Sesi hafifçe titriyor, yüzünün çizgileri, Albayın ruh halini açıkça gösteriyordu. Kendisini iyi tanıyanlar, Albay Küçükün, 27 Mayıs sabahı Çankaya Köşkünü teslim alırken, şu andaki gibi heyecanlı olduğunu hatırladılar. İhtilâlin kudretli Albaylarından biri olan Küçük, sanki ayni ânı yeniden yaşıyordu. Başladığı işi bitirmek üzere bulunan ve sözünde duran insanların heyecanı, rahatlığı içindeydi.

Altın saçlı olanı Albayının ağzından lâfı aldı. Tesbihinden iki tane daha parmağının öbür tarafına aktararak:

"— Hayırlı olan yapılacaktır. İradeler çelik gibidir!' dedi.

Gülümsüyordu.

İki Kurmay daha fazla durmadılar. Ağır adımlarla geniş merdivenleri tırmandılar. Çıkarken bir ara başlarını , kaldırdılar ve Meclisin birinci katında, Komitenin toplandığı M.B.K Başkanlık Divanı odasının

penceresinden kendilerine bakmakta olan bir arkadaşlarını selâmladılar. Onlar kapıdan girerlerken, pencereden sigarasının külünü silken Suphi Karaman da kayboldu. M.B.K. tarihi toplantısına başlamak üzereydi.

O gün, günlerden cuma, aylardan Eylüldü. Takvimler ayın 15'ini gösteriyordu. Yassıada muhakemelerinin kararlan tefhim edilmişti. Yüksek Adalet Divanının tarihi oturumu sona ermiş, verilen 15 ölüm cezasına ait dosyalar M.B.K. nin tasdikine sunulmak üzere başkente uçurulmuştu.

Bir helikopterin macerası

Meclisin önünde cereyan eden hadiseden birkaç saat evvel NATO'ya ait Mürted hava alanına -Ankaraya 18 km. mesafededir- dört jet uçağından müteşekkil bir filo indi. Jetlerden birisinde bir Deniz Albayı ile bir Hava Binbaşısı vardı. Deniz Albayının kolunun altında deri bir çanta bulunuyordu. Albay çantaya sıkısıkıya sarılmıştı. Emanetin pek kıymetli olduğu, gösterilen ihtimamdan anlaşılıyordu.

Jetlerin pistin sonunda durmalarından birkaç dakika sonra bir helikopter, koltuğundaki çantayla birlikte Deniz Albayını ve Hava Binbaşısını hamil olarak Mürtedden havalandı. Başkentin üzerinde bir tur yaptı. Evvelâ Bakanlıklar tarafına doğru yöneldi. İçişleri Bakanlığının geniş avlusuna inecek sanıldı. Sonra birden istikamet değiştirdi ve Yedek Subay Okuluna doğru uçtu. Okulun üzerinden süratle geçerek hemen yanındaki askeri Gülhane Hastahanesinin arkasına rastlayan talim alanına süzülmeğe başladı. Talim alanında gri bir Chevrolet otomobil ve üç tane Station - Wagon harekete hazır bekliyordu. Helikopterin tekerlekleri yere değdiği anda kapısı açıldı. Elindeki çantayla Deniz Albayı yere atladı. Onu Hava Binbaşısı tâkip etti. Koşarak gri Chevrolet otomobile bindiler. Otomobil ve üç Station - Wagon aniden hareket etti. Bütün bunlar otuz - kırk saniyenin içine sığdırılmıştı.

Dört otomobil en azından 120 kilometre süratle Büyük Millet Meclisine doğru yola çıktı. Öylesine süratle gidiyorlardı ki, helikopterin indiğinden bir iki saniye sonra talim alanına yetişmiş olan bir foto muhabiri, altındaki Harley motosikletiyle otomobilleri yakalamak imkânını bulamadı.

Dört otomobil aynı süratle Meclisin geniş avlusuna girdiler. Büyük merdivenlerin önünde sert bir fren yaparak durdular. Durmalarıyla içindekilerin atlamaları bir oldu. Gri Chevrolet'ten Deniz Albayı. Hava Binbaşısı ve bir Kara yüzbaşısı inmisti. Diğer üç otomobilden ise saniye içinde 25 kadar Hava subayı boşalıverdi. Sağ elleri kalçalarının üzerindeydi. Etrafı dikkatle tarassut ediyorlardı. Hava Binbaşısıyla Deniz Albayı merdivenleri iri adımlarla çıkarlarken, 25 Havacı subay etrafa yayıldılar ve temkinli adımlarla Meclisin D bloku kapısına doğru âdeta süzüldüler. Haklarında İdam hükmü verilen 15 sanığa alt dosyaları M.B.K. nin tasdikine sunulmak üzere başkente getiren iki kuriye Meclisin büyük kapısında kaybolurken, 25 Havacı subay da ağır ağır D blokunun dönerkapısından içeri girdiler.

İki otomobil

Kuriyelerln Meclisten içeri girdiğinden birkaç dakika sonra iki Komite üyesi Bakan, 003 numaralı otomobille ve yıldırım hızıyla Meclisten ayrıldılar. Sıtkı Ulay ve Fahri Özdileki taşıyan makam otomobili süratle Çankayaya giden yokuşu tırmandı. Sol taraftaki yolu -kısa Olduğu için olacak- takip ederek pek az sonra, Köşkte bulunan Devlet ve Hükümet Başkanı General Gürselin yanına vâsıl oldular. Köşke giden Generallerden Özdilekin elinde siyah deriden kabarık bir çanta vardı.

İki Generalden sonra Köşkün yollarında bir müddet kimse görünmedi. Ama beş dakika geçti geçmedi, kırmızı plâkalı bir başka otomobil homurdanarak yokuşu tırmandı. Bu defa gelen otomobilin plâka numarası 0010'du ve Dışişleri Bakanı Selim

Sami Küçük
Bir uç

Sarperi taşıyordu. Sarper şoförün yanına oturmuştu. Dalgındı. Kapıdanl kendisini selâmlıyan nöbetçiye yarım yamalak mukabele etti ve *gözden*l kayboldu.

Sarperi bir başka otomobil tâkip etti. Bu, "Komite tipi araba" dedik leri cinsten bir Station - Wagon'du İçinde resmi elbiseli iki Albay vardı Albay Köksal ve Albay Okan sürat le Köşkün bahçesinden içeri girdiler. Okan, Koksala doğru eğilmiş, birşey ler anlatıyordu.

Köşkte, Gürselin de bulunduğu ve "Ayak Divanı" denilebilecek ace le toplantı fazla sürmedi. Evvelâ Komite üyesi General, sonra Sarpe çıktılar. Gene aynı süratle aşağıya doğru yollandılar. İki Albayın ayrıl lışı daha sonra oldu. Saatler 18'i gös teriyordu ki, Gürsel hariç, M.B.K üyeleri -bir de Şükran Özkaya yok tu- Mecliste toplanmışlardı.

Köksal ve Okanın Meclise geliş leri oldukça enteresan oldu. Hele genç Albay Okan âdeta neşeliydi. Etrafını saran gazetecilere pek sevdiğil Divan şairlerinden birinin iki mısra sını okudu. Gülüşüldü.

Pek az sonra da, arkasında *iki* refakat arabam bulunan, Cumhur başkanlığına ait Cadillac köşeyi döndü. Gürsel sivil giyinmişti. Üzerinde ince çizgili, mavi bir elbise vardı. Kimsenin yardımına ihtiyaç duyma dan otomobilden indi. Yüzü gülmü yordu. Düşünceliydi. Ağır adımlat la bastonuna dayanarak merdivenle ri çıkmağa başladı. Etrafını sara gazetecilere her zamanki gibi birkaç söz söylemesi bekleniyordu. Ama Ge neral bu defa tahminleri yanılttı ve

"— Bir şey söylemiyeceğim çocuklar" diyerek, kapıdaki tığ gibi iki nöbetçiyi şefkatle selamladı, bir iki saniye yüzlerine sevgi dolu nazar larla baktı. Sonra büyük kapıdan içeri girerek kayboldu.

Bir centilmen Albay

O gün, sâdece General Gürselin yüzü her günkünden değişik değil di. M.B.K. üyelerinden hemen hepsi nin yüzlerinde bir gün evveline na zaran ,bir değişiklik seziliyordu. Hele zarafetiyle tanınmış Albay Yurdakuleri görenler hayret etmekte kendilerini alamadılar. İhtilâl sabahı bile pırıl pırıl traşını olmaktan geri kalmamış olan zarif Albay, haftanı ortasında cuma günü traş olmayı ihmal etmişti. Sakalları hafifçe uza mıştı. Uykusuz ve yorgun görünü yordu. Yüzünden eksik olmayan tebessümü tamamen silinmemişti ama dudaklarındaki kıvrılma birkaç gün evveline nazaran hayli değişikti.

Bir başka Kurmay heyecanını saklamıyor, durmamacasına Meclis

gidip geliyor ve gazetecilerle yarı şaka, yan ciddi konuşuyor, ama konuşurken başka bir meseleyi düşündüğünü belli ediyordu. Yarbay Suphi Karaman bir ara bunalmış olacak ki Meclisin büyük kapısından çıkıp otomobiliyle şöyle bir gezinti yapmayı düşündü. Otomobiline binerken etrafındaki gazetecilere de bir teklifte bulundu:

"— İsteyen benimle gelsin. Ama bir şartla: Sual sormak yok!.. Sâdece ben soracağım, bu defa siz cevap vereceksiniz."

İki gazeteciyi yanma alan Yarbay Karaman, otomobiliyle Dışkapı istikametine yöneldi. Büyük bir tur yaparak geriye döndü. Gezinti sıra--ında hakikaten hiçbir soruya cevap vermemiş, sâdece kendi sorularına gazetecilerin verdiği cevaplan dinlemişti.

"Günün Mânası"

Zaten, o 15 Eylül günü heyecan daha sabahtan başlamıştı. M.B.K. nin pek çok üyesi erkenden evlerinden çıktılar ve Meclise geldiler. Bir kısmı, aradaki mesafeyi sırtlarında üniforma, yürüyerek katettiler.

Bu, bir bakıma gövde gösterisiydi. Hani, söylentiler dolaşıyordu. Haki, kararların okunacağı gün kıyamet kopacağı ve İhtilâlcilerin başına göğün yıkılacağı söyleniyordu ya! Genç Kurmaylar buna bıyık altından gülüp geçmişlerdi. Ama ne de olsa i»ir dönüm noktasında bulunuyorlardı. Verilecek kararla yepyeni bir devrin başlaması sağlanacaktı. Elbette ki bir parça heyecanlı olmalarını, hareketlerinde, az da olsa, bir değişiklik bulunmasını tabii karşılamak lâzımdı.

Komite üyeleri o sabah her zamanki salonda toplandılar. Bu, resini bir toplantıdan ziyade, bir sohbet sayılırdı. Havadan sudan, biraz da günlük olaylardan bahsettiler. Bu ırada, tabiatile Yassıadadan da dem vuruldu.

Sabahın erken saatlerinde bir kıtım üyeler -İki de Komite üyesi Batan-, Cumhurbaşkanlığı Köşküne çık malardı. Ulay ve Özdilekin Köşkten aynlması uzun sürmedi. Onlar da Meclise geldiler ve bir müddet oturdular. Öğle yemeğine Ulay, Okan, Köksal, Acuner, Yıldız beraber çıktılar. Kurmaylar Bulvar Palasta oturup yemeklerini yediler ve sohbetlerine -konu aynı konuydu- devam etiller. Kahvelerini otelin salonunda yudumluyorlardı ki, General Ulayı Başbakanlıktan çağırdılar. Telefon eden Albay Yurdakulerdi. O sırada Yurdakuler, Başbakan Yardımcısı Özdilekle beraber bulunuyor ve Ulayın da bir meseleyi görüşmek üzere

Suphi Gürsoytrak

Ya sabır !

Başbakanlığa gelmesini istiyordu. Ulay Başbakanlığa, diğerleri Meclise yöneldiler.

Albay Yurdakuler ve Ulay Başbakanlıktan 14.30 sıralarında çıktılar: Her ikisinin de yüzü gülüyor denemezdi. Ama General Ulay gene de tebessüm etmeğe muvaffak oldu.

Karar saati

Tarihî toplantı, işte böyle bir günün akşamında, dosyaların İstanbuldan, Başkan Gürselin Çankayadan Meclise gelmesini müteakip başladı. Kurmaylar toplantı salonuna girdiler

Muzaffer Yurdakuler

Bir başka uç

ve kapılar sıkı sıkıya kapandı. Bundan sonra, dosyalar açıldı.

Yassıadada o sabah tefhim olunan hükümler, kurmayların meçhulü değildi. Her kurmayın bahis konusu mesele üzerinde bir fikri de mevcuttu. Zira günlerdir kafalar hep bununla meşguldü. Muhtelif faktörler enine boyuna incelenmiş, çeşitli cereyan ve tavsiyeler dikkat nazarına alınmış, eski tâbirle imâl-i fikr edilmişti. General Gürsel arkadaşlarına. Selim Sarperin biraz önceki ziyaretinin sebebini nakletti. Dışişleri Bakanını o akşam Amerika Büyük Elçisinin ziyaret etmiş bulunduğunu bilenler ve Sarperin bu ziyaretten sonra, koltuğunun altında bir siyah çanta ile Cumhurbaşkanlığı Köşküne çıktığım görenler ziyaret sebebini keşfetmekte güçlük çekmediler. Amerika, bizim bir iç işimize karışmak niyetinde değildi. Ancak, NATO manevraları dolayısıyla bol miktarda Amerikan askeri halen Türkiyedeydi. Böyle bir sırada bazı radikal hareketlerde bulunmak tadsız söylentilere yol açabilirdi. Nitekim, Amerikalılar o akşam hususi görüşmelerde bunu ahbaplarına anlatmaktan çekinmediler. Başkan Kennedy "Acaca" diyordu, "bu radikal hareketleri biraz tehir etmek kabil değil midir?" Böylece, daha iyi düşünme fırsatı da ele geçirilmiş olacaktı.

Kurmaylar, memleketin şartlanma bir tehire imkân bırakmadığını dosyalan hemen karar akşamı Jet filosuyla ve alelâlecele başkente getirmekle göstermişlerdi. İşi bir an önce bitirmek şarttı. Tadsız dedikodulara gelince, elin ağzı torba değildi ya.. Nitekim Komite, bir gün evvel bu neviden söylentileri yalanlamak maksadıyla bir tebliğ çıkarmış ve şöyle demişti:

"Aziz Türk Milleti,

Yassıada duruşmaları neticelerinin açıklanacağı şu günlerde vatandaş vicdanını bulandıracak ve Milli Birlik Komitesinin kanuni otoritesini zedeleyecek mahiyette bazı şayiaların tereddütsüzce yayılmakta olduğu maalesef müşahade edilmektedir.

Büyük Türk Milleti şuna emin olmalıdır ki, Milli Birlik Komitesi 27 Mayıs ruhuna uygun yapmış olduğu yeminin ışığı altında kanunlarla sınırlanan yetkilerini, vicdani kanaatlerinden başka hiç bir tesire kapılmamaksızın memleketin yüksek menfaatlerine en uygun olarak kullanacaktır.

Her zaman milletinin huzuru için çalışan Milli Birlik Komitesi bu açıklamayı bir vazife bilmektedir."

O mesele halledildikten sonra, Komite işin esasına geçti. Bilinen, kur»

maylar arasında üç cereyanın bulunduğuydu. Bazı M.B.K. üyeleri bütün ölüm cezalarının müebbet hapse tahvili taraftarıydılar. Bir başka kısım, bütün hükümlerin aynen infazını daha doğru buluyordu. İki üç cereyanın arasında bir üçüncü grup ise ortalama bir neticeye varılması için çırpınıyordu. Ölüm cezalarının Divanca verilіş tarzı, bu son gruba bir teklif yapma imkânım sağladı.

Dosyalardan anlaşıldığına göre, 15 ölüm cezasından sâdece dördü oy birliğiyleydi. Bunlar Bayar, Menderes, Zorlu ve Polatkanla alâkalı kararlardı. Diğer 11 ölüm cezası oy çokluğuyla alınmıştı. Bunların içinde bir tek muhalife karşı sekiz müsbet oyla alınmış olanlar da vardı Meselâ meşhur Tahkikat Komisyonunun Başkanı Sancarın, Raportörü Kirişçioğlunun ölüm cezasına çarptırılmalarına bir Abdulah Üner muhalif kalmıştı. Buna rağmen, oy çokluğu oy çokluğuydu.

Gece saat 00.30'da M.B.K. nin tarihî tebliği neşredildiğinde, mutavassıt grubun Komite toplantısında iki uç cereyana karşı zafer kazanmış olduğu görüldü. Kurmaylar, ölüm cezalarının sâdece oy birliğiyle verilmiş olanlarını tasdik etmişler, diğerlerinin hepsini müebbet hapse çevirmişlerdi. Mutavassıt grup bununla da yetinmemişti. Cezası, karar oy birliğiyle alınmış olduğu için tasdik edilen Bayar yaşı dolayısıyla hususi müsamahaya tâbi tutuluyordu. Onun da ölüm cezası müebbet hapse çevriliyordu. Böylece Menderes, Zorlu ve Polatkan hakkındaki kararlar uygulanacaktı.

Çıkış

Saat 21.15 sularında Büyük Millet Meclisinin çıkış kapısında görülen M.B.K. üyeleri ve Başkan Gürsel toplantıya girdikleri sıradaki kadar heyecanlı değillerdi. Hattâ sâkin oldukları bile söylenebilirdi. Gürsel tebessüm ediyor, kendisini karşılıyan vefakâr dostları gazetecileri, vicdanı rahat insanların tavrıyla selâmlıyordu. Gözüne sıkılan flâşlar, Devlet Başkanım hayli şaşırtmış, sendelemesine bile sebep olmuştu. Ama General gülümsemesine devam etti ve sorulan soruyu söyle cevaplandırdı:

"— Kararı İstanbul Basın Bürosu bildirecektir.."

Diğer M.B.K. üyeleri de Başkanın sözlerini aşağı yukarı tekrar ettiler. Yorgun, fakat vazifelerini yapmış kimselerin rahatlığı ile merdivenleri indiler.

Toplantıyı en son terkeden üye. Özdilekti. Sivildi. Yüzü gülmüyordu Üzüldüğü açıkça belli oluyordu.

Yassıadadan gelen kuryelerin Yassıadaya dosyalarıyla dönüşlerinden sonradır ki M.B.K. İrtibat Bürosu kararları açıklayan tebliği ba-ına verdi.

Müebbet Hapis Cezası Alanlar

0. Yardımcı

M. Kayalar

S. Ağaoğlu

Medeni Berk - İzzet Akçal - Celâl Yardımcı - Tevfik İleri - Vacit Asena - Hilmi Dura - Himmet Ölçmen - Kemal Özer - Necmettin Önder Selâmi Dinçer - Ekrem Anıt - Hüseyin Ortakçıoğlu - Reşat Akşemsettinoğlu - Murat Ali Ülgen - Selim Yatağan - Sadık Erdem - Necati Celim - Selâhattin İnan - Mazlum Kayalar - Nuri Togay - Muhlis Erdener - Enver Kaya - Rauf Onursal • Kemal Serdaroğlu - Hadi Tan - Cemal Tuzun - Samet Ağaoğlu - Sezai Akdağ -Ethem Yetkiner - Kemal Aygün

Karar

Cürüm ve ceza

(Kapaktaki Başkan)

Bu, 2 metre üzerine 2,5 metrelik bir odaydı. Açık penceresinden alabildiğine mavi bir deniz görünüyor ve deniz çok ilerde, aynı rengin çok daha açık tonundaki bir gökle birleşiyordu. İki kurşuni harp gemisi inanılmaz kalınlıkta duman çıkararak ortalarda dolaşıyordu. Daha be» ride bir hücum botu, dümdüz sular üzerinde, sâkin yatıyordu.

Odada ilk göze çarpan, beyaz bir nadeni yataktı. Hastahanelerde veya yatılı okullarda bulunan cinsten bir karyola.. Odanın hemen yansını, fütursuz kaplıyordu. Sol duvarın dibinde bir kanape vardı. Kanapeye, gelişi güzel gazeteler serpilmişti Daha ilerde, duvarla pencerenin meydana getirdiği köşede bir masa duruyordu. Odada bir dolapla bir de koltuk vardı.

Karyolanın yanına konulmuş olan bir oksijen âleti ve onun kenarında duran, beyaz blûzlu iki kişi odaya bir hastahane havası veriyordu. Halbuki oda. bir hastahane odan değildi. Bu, Adnan Menderesin, Türkiyenin harikûlâde kadere sahip eski ve meşum Başbakanının, Yassıadaya getirildiğinden beri içine konulduğu odaydı. Adanın, Büyükada tarafına isabet eden cephesinde bulunuyordu ve beyaz bir kârgir binanın içindeydi. İlk kattaki odaya. bir taş avluya açılan pek dar bir koridordan geçiliyordu. Zaten oda, koridorun sağındaki ilk odaydı. Bir AKİS muhabiri, Türk tarihinin unutulmaz günü 15 Eylülde, saatlerin 13.30'a yaklaştığı bir sırada Adnan Menderesi bu odada gördü. Biraz evvel, kaderleri' ni Adnan Menderese bağlamış olan bir takım insan Yassıadanın jimnastikhaneden bozma meşhur duruşma salonunda kendi günah paylarına düşen cezanın bir spiker tarafından açıklanmasına şahit olmuşlardı. Biraz sonra da, aynı cinsten bir başka takım insan açıklamaların kendileriyle alâkalı kısmım heyecan içinde ayakta dinlediler. Eğer D.P. İktidar yıllarında bir takım teşkil etmişlerse, simdi efrat, hemen tam kadroyla! Yüksek Adalet Divanı Başkanı Salim Başolun karşısında saf tutmuştu! Fakat Kaptan, başlarında değildi. Bütün hayata boyunca tipik "kancık" karakterinin bütün hususiyetlerimi göstermiş olan Adnan Menderes bir defa daha ihanet etmiş, yatağında çakılı kalmanın kolay ve hiç seref vermeyen yolunu bulmuştu. Ya bol miktarda uyku hapı alarak, ya da korkudan ödü patlamış olarak.. Geni çekten, o bol güneşli ve rüzgârın hemen tek yaprağı kıpırdatmadığı sonbahar günü AKİS muhabiri, üzerinde kudret hırkasını taşıdığı sırada Neronun gecikmiş bir nümunesinden farksız Menderesi bir tasan müsveddesi halinde, beyaz madeni karyolasında yatar görmek fırsatım ele geçirdi. Odaya girmesinden bir kaç dakika evvel Yassıadanın erkek Komutanı Tank Güryay, bu nevi davranışları hiç anlamayan insanlara ha: kayıtsız tavırla bir takım gazeteciye;

Dolmabahçe İrtibat Bürosu önünde emniyet tertibatı

Hikâyenin sonu,

"- Doktorlar Henüz tam teşhis koyamadılar. Bu, ya fazla miktarda uyku hapı almaktan, ya da geçirilen bir korku şokundan olurmuş. Midesi yıkatıldı ve tahlile gönderildi. Netice alındığında, vaziyet anlaşılacak. Şimdi içerde, yatıyor. Kendinden geçmiş halde.. Gözlerinizle göreceksiniz ya.. Gösteriyoruz ki, adına kuyruk dediğimiz o aşağılık insanlar gele beyaz ata bindirip adamı uçurtmasınlar, veya kendisini öldürdüğünüz, yok ettiğimiz yolunda haberler kaymasınlar. Başucunda doktorlar bekliyor ve daldığı uykudan çekip çıkarmak için elimizden geleni yapıyoruz" demişti.

Gazeteciler Ada Komutanından, Menderesin bol miktarda uyku hapı bulup bulamayacağını sordular. Yarbay rütbesinin iki yıldızına, 30 Ağustosta aldığı ve ziyadesiyle hak edilmiş Albaylığının üçüncü yıldızını eklemiş olan Tarık Güryay mavi gözlerini açarak:

"— İmkânı yok.. Dün gece bütün Adada azama yapıldı ve bu neviden her madde müsadere edildi" dedi.

Sonra, omuzlarını silkeleyerek ilâve etti!

"— Ama adam, bunları biriktirmiş ve bilmem neresine dikmiş olabilir. Önlemenin imkânı yoktur ki.."

Vefasız bir kaptan

Menderesle alâkalı hadise o güneşli günün sabahı, şafağın henüz sökmediği bir sırada cereyan etti. D.P. iktidarının değişmez Başbakanı geceyi o saate kadar odasında mütemadiyen sigara içerek ve dolaşarak geçirdi. Pencereden kapıya kapıdan pencereye gidip geliyordu. Üç adımda biten bu mesafeyi sayısız defa katetti. Saat dört olmuştu ki, odada nöbetçi bulunan subay bir kısa müddet sonra âkibetini öğrenmek üzere Yüksek Adalet Divanının karşısına çıkacak olan meşum Başbakanın garip bir uykuya ansızın ve hiç beklenilmedik sırada daldığını farketti. Subay, anormal bir hadisenin cereyan ettiğini anlayarak derhal komutanlığa haber verdi.

İlk yetişenler, Garnizon hastahanesinin doktorları oldu. Onlar vak'aya el koyduktan sonra İstanbuldan mütehassıslar celbedildi. Bunların biri, meşhur Sedat Tavattı. Fakat onlar da. kat'i bir teşhis koyamadılar. Tahlilin neticesine intizar etmek gerekiyordu. AKİS muhabiri Adnan Menderesi, bu şartlar altında gördü.

Türkiyenin bir zamanlarki Kudretli Adamının başı sağa kaymıştı. Daha ziyade siyah renkteki saçları dağılmış, traşı uzamıştı. Kendinden tamamile geçmiş, dalgın yatıyordu Gözleri pek hafif aralıktı ve terden ıslak yüzü kirli irin sarısıydı. Üzerinde mavi çizgili pijaması bulunuyordu. Ceketinin önü açılmıştı. Koluna bir pazubent sarılıydı ve karyolasının yanındaki âletten oksijen veriliyordu. Burnunda bunun çatallı ucu vardı. İlk bakışta, koma halindeki bir adamı hatırlatıyordu. Zayıflamıştı ve çizgileri çekilmişti. Çökmüş, bitmiş, sönmüş bir insan olduğu derhal hissediliyordu. Bir kaç saat evvel Celâl Bayarın metin, hattâ vakur halini görmüş olanlar D.P. iktidarının iki başı arasında bir kıyaslama yapmaktan kendilerini alamadılar. Mukadder âkibetin eşiğinde, karakterler bütün çıplaklığıyla belli oluyordu.

Manzaranın acıklı, o nisbette de iğrendirici bir levha teşkil ettiğinde herkes ittifak etti. Bu, insanlıktan çıkmış, bir torba et ve kemikten başka bir şey olmayan, hiç bir şahsiyeti kalmamış adamın bir zamanlar iki dudağı usunda Türkiye gibi bir memleketin ve biz Türkler gibi bir milletin kaderini tutmuş olduğuna inanmak o kadar zordu ki.. İlk imtihan saati gelip çattığında, taraftarlarının uzun bir süre -hattâ, en safdillerinin hâlâ- evliya gözüyle baktıkları, taptıkları Menderesin sinip sistemi hemen atmış, bir Murat Ali Ülgenin gösterdiği metaneti dahi göstermekten bu sahte evliya âciz kalmıştı.

O gün Menderesi, kaderlerini kendisine bağlamış olanlar jimnastikhaneden bozma duruşma salonunda boşuna beklediler. Düşük efendi, bütün ömrünce olduğu gibi bu randevusuna da sâdık değildi.

Sonun sonu

Heyecan, daha sabahtan başladı. Emektar Fenerbahçe saat 8'de

kalkacakken, Dolmabahçe sarayının yüksek kulesindeki saat henüz 7'yi bile göstermediği sırada rıhtım kalabalıktı. Ön safta, sokağa bakan yana tahta parmaklıklar konmuştu ve süngülü askerler nöbet bekliyorlardı.

Vapurun kalabalık olmayacağı hemen anlaşıldı. Davetiyelerin dağıtılmasında hiç cömert davranılmamıştı. Bol miktarda basın mensubu, üniformalı subay dinleyici, çok avukat ve az, talihli sivil vardı. Yabancı gazeteciler, bilhassa Amerikalılar göze çarpıyordu. Bunlar, garipsedikleri bir hadiseyi anlattılar. Bir gün önce İstanbul Radyosunun Komutanı kendilerine Liman Lokantasında bir ziyafet vermişti. Orada Yassıada bahis konusu edilmiş ve Komutan, şahsi görüşü olarak mutlaka idam kararlarının çıkacağını, bunların en az oniki, en geç yirmidört saat içinde infaz olunacağım söylemişti. Ciddi bir basın ahlâkına sahip gazeteciler bu bilgiyi yazabilip yazamayacaklarını Komutandan sormuşlar ve müsbet cevap almışlardı. Hatta, bir lisan hatasına düşmemek için suallerini türkçe tekrarlamışlardı. Evet, yazabilirlerdi.. Bu yüzdendir ki o sabah yabancı basının mensupları, Türk meslekdaşlarından daha talihli bir şekilde, neyle karşılaşacaklarım bilerek -yahut öyle sanarak- Adaya gidiyorlardı.

Adaya çıkıldığında, duruşmaların aşina simalarım bir yenilik karşıladı. Gazinonun önüne, zarif bir Atatürk büstü konulmuştu. Bu, Adada şerefle hizmet gören her sınıftan subay, assubay ve erlerin bir armağanıydı. Büstün kaidesi üzerindeki tarih o gün bir faslın kapanacağının yeni delilini teşkil etti. Mermere "27 Mayıs 1960 • 15 Eylül 1961" yazılmıştı.

Saat dokuzu biraz geçe, dâvetliler salondaki yerlerini almışlardı. Sanıklara ayrılan kısmın tanzimi merak uyandırdı. Başkanlık divanının önüne gelen bu kısma, iki kol üzerine, dörder iskemleli beş sıra yerleştirilmişti. Mikrofonun etrafında da, ikişerden karşılıklı dört sandalya vardı. Bir başka sandalya şahit mikrofonunun önünde duruyordu. Böylece, tahta parmaklıkların arası 44 sanık alacaktı. Her zaman sanık yakınlarına ayrılan D bloku tamamile boştu. O kısım, duruşmaların sonuna kadar vazifeli subaylar tarafından işgal edildi. Hükümler nasıl açıklanacaktı? Sanıklar, demek ki toplu halde getirilmeyeceklerdi. O halde, dâva dâva bloklar mı teşkil edilmişti T

Bu sırada, İstanbul Valisi Korgeneral Refik Tulga sivil elbiseyle geldi ve C blokunda bir yere oturdu. Onun haricinde, resmi şahsiyet yoktu. Ordu Komutanı Cemal Tural ve Garnizon Komutanı Faruk Güventürk şehirdeki asayiş tedbirlerine nezaret ettiylerinden gelmemişlerdi.

Saat 9.08 idi ki ellerinde makineli tabancalanyla muhafız kıtası içeri girdi. Salondaki emniyeti, yüzbaşılığa terfi etmiş bulunan yakışıklı Erdoğan sağlıyordu. Kara, Deniz ve Hava kuvvetlerine mensup subay vs erlerden kurulu muhafız kıt'ası sert adımlarla tahta parmaklıkların etrafındaki yerini aldı. Her biri çakı gibi erlerin ayak sesleri, tenha salonda ürpertici akisler uyandırdı.

Heyecan dalgası

Salonun dramatik havası, perde perde artan heyecan dalgasıyla ağırlaştı. Saat 9.10'da hâkimler, denize bakan açık kapıların önünden geçtiler. Avukatlar, kendilerine ayrılmış iki bloku tamamile doldurmuşlardı ve endişeli görünüyorlardı. Aralarından bazılarının zaman zaman takındıkları mütecaviz, hattâ şımarık tavır kaybolmuştu. Bunun yerine, yüzleri sert çizgiler kaplamıştı. Dinleyicilere çevrik blokun ön sırasında Samet Ağaoğlunun "avukat hemşire"si, Celâl Yardımcının "avukat hemşire"siyle yanyana oturuyordu. Daha geride, Refik Koral tanın şişman "avukat kerime"si vardı. Daha başka "avukat akrabalar" da yerlerini almışlardı ve merak dolu heyecanlarıyla kendilerini belli ediyorlardı. İçlerinde en göze çarpanı Süreyya Ağaoğlu idi.

Saat 9.25'e geldiğinde gözler kapıya dikildi. İçeri ilk kim girecekti? Tahminler, daha ziyade Celâl Bayar üzerinde düğümlendi. Divanda ilk görülen dâva, onunla alâkalı "Köpek Davası" idi. Duruşmaların 1 numaralı sanığı da, düşük Cumhurbaşkanıydı.

Bu sırada, Ordu Film Merkezinin elemanları, başlarında Başkanları Nusret Eraslan -o da, binbaşılığının tek yıldızına yarbaylığının ikinci yıldızını eklemiştir- son hazırlıklarını tamamlıyorlardı. Fotoğrafçıların ve film operatörlerinin bir kaç gün Adada kalacakları, infaz olursa onu ve Adadan hapishanelere yapılacak sevkiyatı tesbit edecekleri öğrenildi. Kurmaylar, dört başı mamur plân hazırlamışlardı.

9.30 geldi ve geçti. Merak, heyecan, asabiyet son haddindeydi. Sanıkların niçin içeri sokulmadıkları soruluyordu ki, tam 9.35'te kapıda Celâl Bayar göründü. Onu, duruşmaların 3 numarası, Medeni Berk tâkip ediyordu. Menderesin ilk giren yirmi kişi arasında bulunmaması tefsirlere yol açtı. Getirilenler eski iktidarın Cumhurbaşkanı, Kabine üyeleri ve Meclis Başkanlık Divanıydı. Bunlara Menderesin ilâve edilmemiş olması, cezalar arasında fark bulunduğu zehabım doğurdu. Demek ki, cezalara göre gruplar teşkil edilmişti! Fakat kazın ayağının öyle olmadığı kısa zamanda meydana çıktı.

Celal Bayar koyu kurşuni bir elbise giymişti. Yüzünde, geride bıraktığı seksene pek yakın yılın yorgunluğu vardı. Hatları çekikti. Saçlarını yeni kestirmiş olduğundan zayıf görünüyordu. Ağzım açık tutuyor ve daha ziyade oradan nefes alıyordu. En fazla çökenlerin Zorlu ile Polatkan oldukları görüldü. Sükûnetini muhafaza eden, bir İlhan Sipahioğluydu. Tevfik Beri ayaklarını bitiştirip ileri uzatmış, sinirli sinirli sallıyordu. Ötekilerin şaşkın ve heyecanlı halleri vardı. Ethem Menderes siyah gözlüklerini takmıştı.

9.45'de, manevra kıyafetini giymiş olan havacı muhafız yüzbaşı Haletin sert adımları, duruşmaların â-

Çoğunlukla Ölüm Cezası

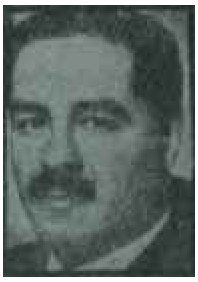
Refik Koraltan - Bahadır Dülger - Nusret Kirişçioğlu - Agâh Erozan - İbrahim Kirazoğlu . Emin Kalafat - Rüştü Erdelhün - A. Hamdi Sancar - Baha Akşit - Osman Kavrakoğlu - Zeki Erata man

Koraltan

Akşit

Dülger

şinasi dinleyicilere hâkimler heyetinin içeri girmek üzere olduğunu bildirdi.

"Suçluların telâşı içindekiler"
Önde, Başkan Başol yürüyordu.
Cübbesi iki yanma açılıyordu
Zayıflamış olduğu açıkça belliydi
Hızlı adımlarla gidip yerine oturdu. S elman Yörük Başkanın sağındaki, Rıza Tunç solundaki koltukları işgal ettiler. Diğer altı hâkim, üçer üçer iki yana sıralandılar. Başsavcı Egesel onbir savcıyla birlikte geldi ve iddia makamına geçti. Başolun önünde bir dosya vardı. Uzun duruşmaların son celsesinin açılması için hiç bir mâni kalmamıştı.

Başkan, artık ziyadesiyle meşhur "Sanıklar getirildiler..." tiradına başladığında sesi, onun da salonun diğer sâkinlerinden daha az heyecanlı olmadığını hemen belli etti. Sanıkların isimlerini, yüzlerine bakarak saydı. Bu arada, İlhan Sipahioğluna evvelâ İlhami dedi, sonra dosyaya bakarak yanlışı tashih etti. Menderesin getirilmeme sebebi, işte bu sırada ortaya çıktı. Rahatsız olduğu anlaşılıyordu, fakat Ada Komutanlığı alâkalı raporu henüz sunmamıştı. Gelince; okunacaktı. Başkan, avukatlardan mikrofon başına gelip kendilerini takdim etmelerini istedi. Bir kısmı müvekkillerinin siyasi mirası üzerine konma sevdasında olan -müdafiler birer birer kalktılar ve isimlerini söylediler. Sanık avukatlığını bir politika envestismanı olarak yüklendikleri açığa çıkmış olan bu kısım müdafiier, tutumlarıyla müvekkillerinin dâvasına vurdukları ağır darbeyi umursamaz halde dinleyiciler

Fırat

Topaloğlu

H a p i s

20 yıl

Nedim Ökmen

19 yıl

Bumin Yamanoğlu

16 yıl

Zeki Şahin

15 yıl

Mükerrem Sarol - Hüseyin Fırat - Burhan Belge - Dilâver Argun.

10 yıl 9 ay

Hayrettin Eritmen - Halis Öztürk,

10 yıl

Ethem Menderes - Atıf Benderlioğlu - Hadi Hüsman - Halûk Şaman . Sebati Ataman - Nüzhet Ulusoy - Turan Bahadır - Sefer Eronat - Kenan Akmanlar - Burhanettin Onat - Halil İmre - Servet Sezgin - Kemal Terzioğlu - Haindi Ongun - Münif İslâmoğlu - Cemal Göktan - Namık Argüç . Mehmet Akın.

9 yıl

Enver Dündar Basar - Cemil Mutlu.

8 yıl

İhsan Gülez - Halil Turgut.

7 yıl 11 ay

Ahmet Salih Korur.

7 yıl

Osman Kavuncu - Halûk Timurtaş • Hüseyin Bayrı - Ahmet Hamdı Sezen - Sabri Erduman - Mithat Perin - Celâl Ramazanoğlu - Tahsin Yazıcı - Hristaki Yuvanidis Sadık Giz . Behzat Bilgin - Osman Kapani - Kâmil Gündeş - Kemal Binatlı - Celâl Kosova - Faruk Sargut - Selâhattin Genç - Mehmet Çolakoğlu - Ali Rıza Güncer - Salih Taşar - Ziya Sevginer - Ziya Ka bakcı - Hasan Keşkek - Seyfi Ak Üzeyir Arıcı - Süleyman Baştimur - Kadriye Caymaz - İbrahim Dizdar oğlu - Mehmet Toros - Saffet Işık - Süleyman Kordon - İhsan Doğançay - Demir Ersoy - Servet Erginalp - Fikret Gören - Seyfi Kubat - Mevlüt Karakaya - Hasan Hüseyin Mükükçüt - Hasan Polat - Ferdane Polat - Abdullah Sipahioğlu - Halit Tartar - Turgut Tunç - Sezai Girginel - Veli Duman

6 yıl

Kemal Eren - Hamit Koray - Fethi Batar - Nail Geveci - Zuhuri Danışman - Süleyman Kuranel Ali Ocak - Doğan Köymen - Muammer Çavuşoğlu - Nazmi Batur Ömer Cebeci - Zeyyad Mandalinci Şefik Çağlayan - Mehmet Daim Sualp - Nurettin Aknoz.

5 yıl

Abdullah Aker - Muzaffer Önâl - Salt Agar - Gani Gürsoy - Şefik San - Ali Yaşar - Mustafa Öztürk

Nejat Topçuoğlu - Orhan Uygun - Şeref Saraçoğlu Faruk Çöl . Nazifi Şerif Nabel - Yaşar Gümüşel - Hüsamettin Coşkun - Nihat Eyriboz - Piraya Levent - Ekrem Torunlu - Cevat Ülkü . Ali İleri - Arif Kalıpsızoğlu _ Muharrem Tuncay - Sıtkı Yırcalı - Ertuğrul Çolak - Mehmet Erdem - Şevket Hasırcı , Servet Bilir - Nurullah İh--an Tolon - Nurettin Fuat Alpkartal - Nahit Ural - Hamdi Bulgurlu • Ali Dedekargınoğlu - Cevat Köstekçi - Ali Çobanoğlu - Ali Rıza Karaca - Nuri Onur - Hüseyin Ülkü - Sabahattin Parsoy - Mustafa Zeren - Abidin Potuoğlu - Ekrem Cenani - İhsan Dai - Samih İnal - Cevdet San - Selâhattin Ünlü - Rüştü Çetin - İbrahim Gürgen - Yakup Karabulut - Hidayet Sinanoğlu - Kemal Demiralay - Alt Latif Ağaoğlu - Tevfik Tığlı - Selim Erengil - Hüsamettin Giray - Ayşe Günel - Mehmet Gürpınar - M. Faruk Gürtunca - Ali Harputlu . Mucip Kemalyeri Nizamettin Kırşan . Halûk Nihat Pepeyi - İbrahim Sever - Mıgırdıç Şerefyan - Neclâ Tekinel - Nazlı Tlabar - Sebati Acun - Danyal Akbel - Selâhattin Akçiçek - Necdet Davran - Perihan Arıburnu - Necdet İhcekara - Ekmel Kavur - Basri Aktas - Ali Gözlük - Ali Rıza Kılıçkale - Hakkı Kurmel - Durdu Turan - Dursun Eroal - Saadettin Yalım - Nüzhet Onat - Gıyasettin Emre - Hasan Hayati Ülkün - Zihni Üner - Ali Gürün -

önünde bir geçit resmi yaptılar.

Bu sırada, herkes, tahta parmaklıklar arasındaki bir zamanların Kudretli Adamlarını seyrediyordu. "Düşeceksiniz, paraşütünüzü açın Yoksa, tepetaklak gidip kafanızı kıracaksınız' diye feryat edenleri hışımlarıyla kahretmeye çalışmış, en sonda mukadder âkibetleriyle burun buruna gelmiş bu gafiller takımı en ziyade istihfaf hissi uyandırdı. Âgah Erozanın ağlamaklı bir hali vardı. Tevfik İleri ellerini uğuşturuyordu. Fatin Rüştü Zorlu sinirlerine hakim olmaya çalışıyordu, fakat muvaffak olamıyordu. Sebatı Ataman ve Abdullah Aker daha sâkindiler. Celal Bayar dilini avurtlarında dolaştırıyor, Celâl Yardımcı ve İbrahim Kirazoğlu endişeli gözlerle etrafı süzüyorlardı. Suçluların telâşı hissediliyordu.

"— Türk milleti adına yargı hakkını kullanmaya yetkili Yüksek Adalet Divanı..."

Söze böyle başlayan Salim Başol evvelâ, kararların nasıl açıklanacağını bildirdi. Dâvaların 592 sanığı vardı. Bunlar 438 numara al da toplanmışlardı. -Sonradan ortaya çıktı ki 1 numara Celâl Bayar, numara Altemur Kılıçtır-. San sıra numaralarına göre gruplara rılmışlardı. Grup grup salona alınacaklar ve her biri hakkındaki hüküm tefhim olunacaktı. Esbabı muc karara gelince, hazırdı. Sâdece lış cetveli yetiştirilememişti. K teksir olunmuştu. Avukatlara ve diye olunmuş veya olunacak sa ra derhal verilecekti. Divan, usu nununun bu tefhim şeklini terci

Cezaları

Çavuşoğlu

Aknoz

Atıf Topaloğlu - Hüseyin Agun - Mehmet Fahri Mete • Ahmet Morgil - Nusret Akın . Tacettin Barış - Hamdi Başak - Hamza Osman Erkan - Rıfat Kadızade - Salim Çonoğlu - Necmettin Doğuyıldızı - Abdullah Keleşoğlu - Asaf Saraçoğlu - Fikri Şen - Hamdi Tekay - Veye-si Oran - Selâhattin Karayavuz - Pertev Sanaç - İsmail Şener • Mustafa Reşit Tarakçıoğlu . Kemal Hadımlı - Burhan Ulutan.

4 yıl 2 ay

Şemi Ergin - Sait Bilgiç - Osman Talu - İsmet Olgaç - Hüseyin Ozbay - Adnan Selekler - Ahmet Tokuş - Yasar Yazıcı - Mecit Bumin . Hilmi Çeltikçioğlu . Eyüp Doğan - Esat Budakoğlu - Muzaffer Emiroğhı - Mekki Sait Esen - Sıtkı Yırcalı - Sait Göker . Ekrem Yıldız - Rıfat Bingöl - Mithat Dayıoğlu - Mahmut Güçbilmez . Kadir Kocaeli . Nezih Tütüncüoğlu - Behçet Kayaalp - Selâhattin Karacagil - Recep Kırım - Hilâl Ulman - Halim Alyot - Sedat Baran - Kemal Erdem - Yakup Gürsel - Fevzi Hacırecepoğlu - İsmail Hadımoğlu - Fikri Arığ - Sezai Demiray - Kâmil Yaygı - Hamit Zülfü Tiğrel - Nurettin Manyas - Rükneddin Nasuhioğlu - Hüseyin Şahin - Rıfkı Salim Burçak - Mehmet Eyüboğlu - Melik Fırat - Sait Kanterel - Hasan Numanoğhı - Rıza Topçuoglu -Ha--- Akkurt - Muhtar Başkurt - Mustafa Çürük - Hamit Dedelek - Hicri Bezen - Ali Sakin - Hamdi Bozbağ - Mustafa Hemiş - Tahsin İnanç - Ubeydullah Seven - Mehmet Dölek - Sami Göknar - İsak Altabef - Nazmi Ataç - Aslan Nihat Bekdik - Nuriye Pınar • Fevzi Uçaner - Behçet Uz - Ahmet Ünal - Selim Ragıp Emeç . Süleyman Çağlar - Fikri Apaydın - Ömer Baseğmez - Ebubekir Develioğlu - Fahir Köşkeroğlu - Mehmet Ali Ceylan - Avni Şakman - Dündar Tekand - Hüsnü Yaman - İshak Avni Akdağ - Hamdi Ragıp Atademir - Mustafa Bağrıaçık - Osman Bibioğlu - Nafiz Körez - Sudi Mıhçıoğlu - Cemil Şener - İhsan Talkın - Turan Akarca - Nuri Ozsan - Sadi Tekin - Turgut Topaloğlu - Şemsi Ağaoğlu - Baha Hun - Ömer Güriş - Ferit Tüzel - Şükrü Uluçay - Suat Bedük - Baki Erdem - Fikri Şendur - Nusret Kuruoğlu - Ömer Özen - Hamdi Özkan - Mahmut Pınar - Muharrem Tansel - Ali Çakır - Hasan Gürkan - İsmail Ozdoyuran - Ahmet Paker - Keramettin Gençler - Halûk Çulha - Hasan Polat - Salih Zeki Ramoğlu - Ahmet Kınık - Aziz Ronabar - Faruk Tunca - Orhan Kökten - Remzi Birant - Sıtkı Salim Burçak - Reyhan Gökmenoğlu - Muhittin Güzelkılıç - Ali Saim Kaymak . Hulki Amil Keyman - Ahmet Koyuncu - Tarık Kozbek - Mustafa Runyun - Sabahattin Sayın - Sami Soylu - Ömer Şeker - Nafiz Tahralı - Mehmet Diler - İbrahim Germeyanoğlu . Ahmet İhsan Gürsoy - İrfan Haznedar - Süleyman Sururi Şasuhoğlu Emin Topaler - Atıf Akın - Selin Akiş - Nebil Sadi Altuğ - Hikmt Bayur - Ömer Yüksel - Talât Al pay - Mahmut Ataman - Mehmet Lütfi Erzurumluoğlu - Numan Kurban - Fuat Nizamoğlu - NazımTanıl - Abdullah Akın - Cemal Zühtü Aysan - Suat Başol - Ali Kaya - hir Öktem - Necati Tanyolaç - Hu lûsi Timur.

3yıl

Erbay Nallıoğlu - İsmet Uç Hüseyin Altan - Necati Dolay Ragıp Sipahi > Mustafa Hama rat - Ramiz Erdoğan - Hüsnü Turgut - Kâzım İrinesil - Zekerin Taşer - Kemal Şirinadalı - Abdullah Bozkurt - Hacı Mehmet Davut oğlu . Ali Kesiciler . Aydın Na Ediz - Mehmet Tosun - Tevfik Tiryaki - Ahmet Gündoğmuş - İsmail Damar - Osman Gazi Gülcü - Davut Sipahioğlu - Ahmet Bilge - Hamit Fendoğlu - Memduh Alparslan - İhsan Çilekeş.

2 yıl

Ali İpar (26,790.285 lira para cezası ödeyecek) - Fazlı Anne Ömer Atavardar - Enver Şene dem - Selâhattin Erdönuıez - Muzaffer Balaban - İbrahim Yıldırım Kadir Cengiz - Sadık Gürata - Turgut Acuner - Yasar Akgün - Mehmet Dinçsoy - Neşet Köseahmet oğlu - İsmail Püsküllü - İsmail Yazıcı - Yaşar Yiğit Bal - İsmail Çetin - İsmail Kelle - Eşref Yalçına]

ti. Zira kararın tamamı uzundu okunması günler sürecekti,
Başkan Başol, hemen altında o-an spikerlere hükümleri okumalı bildirdi. Koca salonda bir sinek uçsa, kanadının sesi muhakkak duyulurdu. Spiker "Celal Bayar"
Başkan Başol, okunacak olarakhüküm fıkrası olduğunu, onun i-çinayağa kalkarak dinlenilmesi geldiğini bildirdi. Sanıklar ve avukatlaryerlerinden doğruldular. Saat , sonu 15.20'de alınacak olan kimlerin tefhimi" faslı böylece kanıtlamış oldu.

cezalar

Celâl Bayar, hakkındaki hükmü sürûnet içinde, heyecanlı, fakat vadinledi. Kulaklıklarını takmıştı. ama kalın camlı gözlüklerinin (islen bakıyordu. İlk ölüm cezası hava içinde ilân olundu.
Bayar, iki suçtan hüküm giymiş-Rezilane köpek satışı hikâyesinden dolayı Divan kendisine oy birliğiyle 4 sene 2 ay hapis cezası takdir etmişti. Topkapı, Kayseri, İstanbul kara olayları dâvaları, Anayasa-ihlali suçunun unsurları sayılmış-bu ayasanın ihlalinden dolayı ise , gene ittifakla, D. P. iktidarı iki başından birincisini Türk' Kanununun 146. maddesinin 1. maddesı gereğince ölüm cezasına mahetmişti,
Salonda derin bir sessizlik oldu. şaşkınlık havan, aniden etrafı sardı. ölüm cezası tahmin edilmeyen bir karar değildi. Buna rağmen, bilhassa sanıkların ve avukatların donup kaldıkları hissedildi. Avukatların çoğu müvekkillerini ve yakınlarını hep başka hülyalarla avutmuş olduklarından heyecanla doğruldular. Bayar derecesinde mesul kimselerin Bayarın aldığı cezayı aldıklarım tahmin etmek için bir hukuk âllâmesi olmaya zerrece lüzum yoktu. Gözleri Menderesin politikacı avukatı Tâlât Asalı arayanlar, eski D. P. nin transfer kıymetlerinden olup yeni Y. T. P. ye "Menderesin avukatı" kartvizitiyle dahil olmuş bulunan "siyasî vâris"in huzursuzluğunu kolaylıkla gördüler.

Başkan, 2 numaranın sahibi Menderese ait cezanın alâkalı rapor geldiği zaman açıklanacağını bildirdikten sonra spiker "3 numarada kayıtlı Medeni Berk..." dedi. Eski devrin Başbakan Yardımcısı, kendini en iyi muhafaza etmiş sanıklardan biriydi. Divan onu da, ama oy çokluğuyla, 146/1'e lâyık görmüştü. Ancak, heyet hapishanelerde mahkûmların "vicdan takmak" adını verdikleri ve Hâkimlere cezayı takdiren hafifletme hakkı veren 59. maddeyi de uygulamış ve ölüm cezasını müebbet hapse çevirmişti. Bu, Anayasanın ihlali suçuna tekabül eden cezaydı. Bu yüzden Medeni Berk, 1 ay da hücre hapsi alıyordu. V. C. hikâyesi, Anayasanın ihlali hâdisesinin bir başka unsuru sayılmıştı. İpar dâvasından dolayı ise Divan, eski Başbakan Yardımcısına 1 yıl hapis vermişti.

4 ve 5 numaraların sahipleri t» zet Akçal ile Celâl Yardımcının aynı âkibete uğradıkları görüldü. Müebbet hapis, eski Devlet Bakam Akçalı tarifsiz sevince garketti. Nitekim salondan ayrılırken avukatına "tebrik" mânasına gelen bir el işareti yapmaktan kendini alamadı. Kellesini kurtarmış olmak eski Devlet Bakam için bir mazhariyet olmak gerekti. Buna mukabil Celâl Yardımcı, başını sessizce önüne eğdi.

6 numaranın sahibi Ethem Menderes daha talihli çıktı. Cezası 146. maddenin 1. değil, 3. fıkrası gereğince verilmiş ve 10 yıl olarak takdir edilmişti. Fıkra 5 ilâ 15 yıl arasında ceza dağıtıyordu. Karar oy birliğiyle değil, oy çokluğuylaydı. Bir kısım hâkimler 5 yılı kâfi görmüşler, bir kısmı ise beraat, taraftarüü olmuşlardı. Fakat o görüşler ekalliyette kalmıştı.

Bu cezayı, oy birliğiyle alınmış iki ölüm cezası takip edince salondaki tansiyon derhal arttı. Bu cezaya müstahak görülenler Fatih Rüştü Zorlu ile Hasan Polatkandı. Eski Dışişleri Bakanı "Bay Yüzde On" ayrıca İpar dâvasından dolayı 1 sene, 6/7 Eylül için 6 sene hapse mahkûm edilmişti. Polatkanın ise Vinileksten 7 sene hapis, 550 bin lira para cezası, iki ayrı dâvadan 3 ve 6 aylık iki mahkûmiyeti daha vardı.

İki ölüm cezasının en büyük tesiri Tevfik İleri üzerinde oldu. D. P. iktidarının müfrit Bakam dudaklarım ısırıyordu. Boynunu gerip ileri doğru uzatıyor, sanki ipin soğukluğunu hissediyordu. Benderlioğlunun oy çokluğuyla 10 yıla mahkûmiyetinden sonra spiker "10 numaraya kayıtlı Tevfik İleri.." dedi. Bütün nazarlar, hâlâ uzun beyaz saçlarının altında çökmüş, bitmiş olan D. P. iktidarının bu azılı, fakat hırsız olmayan partizanına çevrildi. Divan onu da 146/1'e müstahak görmüş, fakat 59. maddenin ilavesiyle ölüm cezasını müebbet hapse tahvil etmişti. Bir gülüş, daha doğrusu sinir dolu bir sırıtma İlerinin yüzüne yayıldı. Kendini tutamadı ve sevinçten daha bir süre, kendi kendine güldü. Sanki dünyalar onun olmuştu. Karar, oy birliğiyleydi.

İki küçük dâvadan 6 ve 3 ay alan Hayreddin Erkmenin Anayasayı ihlal suçu 10 seneye lâyık görülmüştü. Hadi Hüsman ve Nedim Ökmen gibi.. Ancak Ökmen Köpek Dâvasından 5, Arsa Dâvasından 5 yıl daha ceza alıyordu. Bakanlar arasında en az cezayı Şem'i Ergin aldı. Meşhur Hatıra Defterinin sahibini Divan 146/3'e göre ve bir teşdit sebebi görmeksizin mahkûm ediyordu. Verilen ceza 5 seneydi. Fakat Divan ayrıca 59. mad-

Erker

Köymen

Özçoban

Beraet Edenler

Sırrı Turanlı - Arif Demirer - Kemal Özçoban - Kasım Küfrevi - Mehmet Ak - Atillâ Konuk - İbrahim Subaşı • Faik Ocak - Fuat Onat - Nurettin Barut - Müfit Erkuyumcu - Hulûsi Köymen • Mehmet Karasan - Tahsin Cahit Çubukçu - Mehmet Hüsrev Ünal - Rasih Gürkan - Osman Ali Hocagil - Şevki Erker - Abdulkadir Eryurt - Münip Özer - Fethullah Taşkesenlioğlu - Sadık Altınca - Ali Naci Duyduk - Mazhar Şener - Fahrettin Ulaş - Faruk Nafiz Çamlıbel - Sedat Çetintaş - Rüştü Güneri - Aleksandros Hacopulos - Necmi Nuri Yücel - Muzaffer Akdoğanlı - Şükrü Esen - Servet Hacıpaşaoğlu - Şekip Bakay - Ali Fahri Ağaoğlu - Orhan Ocakoglu - Cevdet Özgirgin - Münip Hayri Ürgüplü . Naci Berkman - Sabri Dilek - Mahmut Gologlu - Fikri Karamış - Osman Nuri Lermioğlu - Osman Turan . Hüseyin Ulus.

M. Berk ve İ. Akçal haklarında verilen kararı dinliyorlar

Kelle koltukta

deyi de tatbik ettiğinden altıda bir nisbetinde bir indirme yapılmış ve ceza 4 sene 2 ay olarak takdir edilmişti. Halûk Şaman ile Sebati Ataman 10'ar yıl, Abdullah Aker . 5 **yıl** aldılar.

Şimdi sıra, Meclis Başkanlık Divanındaydı. Bembeyaz saçları ve zayıflamış, çökmüş yüzüyle Koraltan boş gözlerle Başkana baktı.' Spiker, Kurucunun cezasını açıkladı. Barbara Dâvasından dolayı 5 sene 25 güne mahkûm edilmişti. Anayasayı ihlal etmesi ise, ölüm cezasına lâyık bulunmuştu. Karar oy çokluğuylaydı. Koraltanın cezası, kendisinden ziyade Âgâh Erozanı sarstı. Gerçekten de Divanın, Âgâh Erozan ile İbrahim Kirazoğluna takdir ettiği ceza aynı oldu: İdam!

Herkes, üçüncü Başkan Vekili İlhan Sipahloğluna bakıyordu. Sipahioğlu, zahiren sakin bekliyordu. Açıklanan karar tam bir bomba tesiri yaptı: Beraat! Meclis Divanının bu dördüncü üyesinin sinirden dudakları titredi. Kulaklarına inanamaz bir hali vardı. Arkadaşları biraz hasetle dönüp İzmirin bir zamanlar Yaylacı olan genç milletvekiline baktılar. Fatin Rüştü Zorlu, çıkarken kendisini tebrik etti. İlk grup, yerini ikinci gruba bıraktı. Bu sırada, Menderesle alâkalı rapor gelmişti. Okundu. Raporda, Menderesin duruşmaya çıkma-

(Bu yazının devamı alttaki mecburi tekzibin sonundadır.)

(Ankara 2. Sulh Ceza Mahkemesi eliyle aldığımız tekziptir.)

Akisder

Gisi Yazı İşleri Müdürü

Rlüğüne 4 Eylül 1961 sayılı nüshanızın 17 nci sahifesinden başlayan ve 18 nci, 19 ncu sahifelerinde devam eden şahsımı hedef tutan yazılar gerçeğe uymadığı için keyfiyetin Basın kanununun hükümleri gereğince aşağıdaki şekilde tashihini rica ederim.

Cihad Babanın İstifası

Yazınızın başında; istifa ettiğim gün Başbakanlıktan çıkışımı ve kapınn önünde gazeteci arkadaşlarımla yaptığım bir konuşmayı senaryo halinde kaleme almışsınız.. Hayalinizin genişliğine olan bütün hayranlığıma rağmen böyle bir diyalogun cereyan etmediğini Ve orada hiç bir gazeteci arkadaşımla karşılaşmamış olduğumu resmen ifade etmeli isterim.

Yine yazınızın bir yerinde: "Baban Salı günü 0021 No. lı otomobiline bindi ve Milli birlik komitesine yollandı. Elindeki kalın çantası ile meclisten içeri girdi, ziyaret sekreterlik odasında yapıldı, komite durumu Babanın zaviyesinden dinledi Basın Yayın bakanı dışarı çıkarken hayli terlemiş yanakları al al olmuştu. Buradan Başbakanlığa yönelen bakan beraberinde istifasını da taşıyordu." diye yazıyorsunuz.

Bu haber de basından,sonuna kadar asılsızdır. Ne meclise gittim, ne elimde kalın çantam vardı, ne milli birlik komitesi ile konuştum, ve bittabi ne de al al olmuş yanakla dışan çıktım. Durum bu olunca hiç şüphe yok senaryo yazmak hususundaki kabiliyetinizi belki bana kabul ettirebilirsiniz, fakat bunun ciddi ve dürüst gazetecilik olduğunu kabul ettiremezsiniz.

İstifamın sebeblerini aramaktı yine Natpinkerton metodlarını kullandığınız besbelli:

1 — Hamdi Varoğlunun İstanbuldaki lojmanından çıkmasına man olmuşum,

2 — Bakanlıktaki merkez komitesinin toplantılarına katılarak bazı kimselere belge verilmesi için nufuzumu kullanmışım,

3 — Ticaret vekâletinin Çekoslovak anlaşmasından Basın Yayın Turizm bakanlığına tahsis ettiği 43i Bin doları Gimaya menfaat sağlamak maksadiyle ve lüzumsuz eşya getirilmesi için bu müesseseye tahsil etmişim.

İşte cevaplarım:

Bunlar tamamiyle asılsız ve uydurma isnadlardır. bu nevi isnadlar hiç bir sorumluluk duygusu duymayan insanlara yakışabilecek aynı şeylerdir, Bunlar bir insanın şeref ve haysiyetini yemek için ortaya atılan ve insanı suçlu mevkie düşürecek iftiralardır.

1 — Yalnız Hamdi Varoğluna değil kendisi ile beraber daha iki arkadaşına İstanbuldaki lojmanlar terk etmeleri için tebligat yapılmıştır. Ev bulma zorluğu karşısında tahliye işi bir müddet tehir edilmiştir. Bir bakanın vazifesinin kendi memurlarım bugünki şartlar içinde sokağa atmak olduğunu zannetmiyorum. Ben de kendilerine böyle bir fikirden mülhem olarak kısa bir müddetiçin mehil verdim, ve çok iyi yaptım.

2 — Bakanlıktaki merkez komitesinin toplantılarından iki tanesini katıldığım doğrudur, bu toplantılara katılışımın iki sebebi vardı: a)

(Memleketin her tarafındaki turistik belge almış bir takım müesseselerden şikâyetler geliyordu, bu belgeleri pirinci kademe de vilâyetlerdeki komisyonlar Vermekte idiler, her vilâyetin anlayışı ve ölçüsü ayrı ayrı idi, bu sebepten dolayı evvelâ turistik müessese mefhumunu yeknesak haile getirmek istedim, b) İkincisi de belgeler verilirken bu müesseselerin yalnız mimari projelerine bakılıyor, fakat rantabilite hesapları yapılmıyordu. Bilhassa geçen idare zamanında mimari bakımdan güzel fakat ekonomik bakımdan işlemesi mümkün olmayan oteller kurulmuş ve bunlar başa dert olmuştu, bu gibi pataları önlemek için komisyona bel--e verilirken rantabilite hesaplarının yapılması usulünü teklif ettim, arkadaşlar kabul ettiler. Öyle zannediyorumki bu da vazifemdi ve ben bu vazifeyi yerine getirmekle iyi yaptım. İddia ettiğiniz gibi ne Hasan Şişmanı tanırım, ne Mehmet Göncü, müracaat sahipleri de yalnız bunlar da değillerdir. Şu satırları yazarken bunların bakanlık karşısındaki durumlarının neoldugunu dahi bilmiyorum. Çünki bu iki zat hakkında merkez komitesinde hafızada kalabilecek bir münakaşanın cereyan ettiğini hatırlamıyorum. Kararlar, zabıtlar meydandadır, her türlü teftişe açıktır. Komite üyeleri muhtelif devlet sektörlerinden gelen birinci Sınıf memurlardır, onları işhad ederek iddianızın asılsız ve tasni edilmiş olduğunu ifade ediyorum.

Gima meselesine gelince:

3 — 1959 senesinde yani inkilâptan çok evvel 3 ncü kota zamanında Gima müessesesine böyle bir tahsis yapılmış ve Gima bu malların idhaatcılığını yaparak gazetelere verdiği ilan yoluyle idhalatta zorluk çeten fakat turistik belge sahibi olan otellere tevzi etmiştir. Anlaşılan o tarihte turistik belgeli müesseseler ırasında yapılacak tevziatta objektif bir ölçü bulmanın ve bu gibi müesseselerin idhalatcı olmamalarının tesiri olmuştur.

Bu sefer 6 ncı kota ortaya çıkınca Çekoslovakya ile bilateral anlaşma gereğince ve idhal edilecek malların mikdar ve nev'ini bu anlaşma gereğince ticaret vekâleti tesbit ederek, Basın Yayın vekâleti emrine 435 bin dolar tahsis etmiştir. Gima 3 ncü kotada olduğu gibi bu sefer de bir müracaatta bulunmuş fakat bakanlık Ticaret vekâletiyle yaptığı istişare neticesinde bu müracaata müsbet cevap vermeyerek 9 Ağustos tarihinde (yani bu Gima gürültüsünün Yenigün gazetesinde dedikodu mevzuu olarak ortaya atılmasından evvel) yayınladığı bir tamimle keyfiyetten bütün turistik müesseseleri haberdar etmiş ve 15 Eylül tarihine kadar bunların bakanlığa müracaat etmelerini istemiştir.

Bu duruma göre Gimaya hiç bir kuruş tahsis yapılmamış olduğu gibi ortada hiç bir usulsüz muamele de cereyan etmemiştir.

Bir bardak suda fırtına:

Kaldıki Gima bir yaban müessesesi değildir. Resmi bankaların kurduğu ve devletin kendisine muayyen bir vazife vermiş olduğu bir müessesedir. Bir an için buraya bir tahsis yapılmış olduğu farz edilse bile bu nihayet üzerinde münakaşası yapılabilecek bir takdir hatası olur. Cihad Baban namuslu insandır. Bir an için ve farzımahal olarak namusunu pazara çıkaracak olsa Gima ile teşriki mesai edemez çünki Gima kimseye rüşvet veremez, komisyon veremez.

Bir parantez açarak şuhu da Böyleyim,. Bana bir gün Umum Müdür geldi, böyle bir tahsisin turistik müesseselere ilân yoluyle tevzi edileceğinden ve o yalda hareket ettiğinden bahsetti, kararını tasvip ettim, bakan olarak bu işle ilgim bu bir dakilalık konuşmadan ibaret kaldı.

İnsanlık suçlarının en büyüğü:.

Çok garip tesadüfdürki bu iphamlı şüpheleri tahrik ederek polis romanlarının içine yerleştirilip yapılan neşriyatta benim gibi Neo halk--ıların muarızı olan Kasım Güleğin tanini ile Ahisin birleşmiş olmasıdır. Bu haksız ve şeref yiyici hucumlara maruz kalabilmek için Metin Toker dostuma ne fenalık veya ne iyilik ettiğimi bilemiyorum. Bir insanın ortada hiç bir sebeb yokken çiğnenmek istenmesi en basit dürüstlük ve fazilet icaplariyle kabili telif değildir. Ve hiç şüphe yok bu tezvir ve yalan furyasını masum insanlara tevcih etmek ise insanlık suçlarının en büyüğüdür.

Cihad Baban

AKİS : Cihad Babanın iddialarına cevap, kanuni müsaadesizlik yüzünden aynı sayıda verilemediğinden önümüzdeki sayıdadır.

(Bu yazının bası yakardaki mecburi tekzibin üstündedir.)

sına sıhhi durumunun müsait olmadığı bildiriliyordu. Bunun üzerine Başkan spikere. Menderese , verilen cezalan eski Başbakanın gıyabında tefhimini bildirdi. Saat 10.30'du.

Menderes beş dâvadan hüküm giyiyordu. Bebek Dâvasından oy birliğiyle beraatine karar verilmişti. 6/7 Eylülün faturası, 6 yıllık hapisti. 1-par işi, 1 seneye maloluyordu. örtülü Ödenekten zimmetine geçirdiği miktar 4 milyon 877 bin 780 lira 19 kuruş idi. Bunu tazmin edecek, ayrıca 14 sene 14 ay, yani 15 sene 2 ay hapsedilecekti. Ama, bu cezalarını çekmeye vakti olmayacaktı. Zira Anayasanın ihlâli hâdisesinden dolayı Divan D.P. iktidarının iki başından ikincisini birincisi derecesinde mesul bulmuş ve 146/1 gereğince ölüm cezasına çarptırmıştı. Karar oybirliğiyleydi.

Zorlu kararı dinliyor
Bunun yüzdesi yok

Cezalar, cezalar, cezalar

İkinci grup, salonda aşağı yukarı birincisine eş heyecan uyandırdı. Gelenler 22 ilâ 40 numarayı taşıyorlardı. Bunlar, meşhur Tahkikat Komisyonunun mensuptan ile alâkalı kanunun teklifçileriydi, İlk sandalyaya Komisyonun dehşetengiz başkanı Ahmet Hamdi Sancar, ikincisine raportörü Nusret Kirişçioğlu oturtuldu. Komisyonun Basın alt komisyonu Başkam Bahadır Dülger iki iskem le aşağıdaydı. Kararlar açıklandığında üyelerden Ulusoy, Turan Bahadır, Sait Bilgiç,Osman Kavuncu ve Sefer Eronatla Muzaffer Önalın haricinde kalanların 146/1'e göre mahkûm edildikleri anlaşıldı. Bunlardan Ahmet Hamdi Sancar, Nusret Kirişçioğlu ve Bahadır Dülgeri Divan 59

maddeye lâyık bulmamıştı. Ölüm cezasıyla cezalandırılıyorlardı. Vacit Asena, Kemal Biberoğlu, Hilmi Dura, Himmet Ölçmen, Kemal Özer, Necmeddin Önder, Selami Dinçer, Ekrem Anıt, Hüseyin Ortakçıoğlu ve Reşat Akşemseddinoğlu müebbeden hapsedileceklerdi.

D. P. nin iki grupta toplanan bu büyük başları on ölüm cezasını toplamışlardı. Bunlardan Bayar, Menderes, Zorlu ve Polatkanın cezaları oy birliğiyleydi. Diğerleri oy çokluğuyla mahkûm edilmişlerdi. Aynı 40 sanıktan 14 tanesini Divan müebbet hapse layık bulmuştu. Üçüncü grup sanık mahalline dahil olduğunda, salondaki heyecan dalgası yerini alışkanlığa terketti. Gelenler ve onları tâkip edenler D. P. grubunun üyeleriydi. Ancak şöhret sahipleri veya idam cezalan salonun havasım değiştirdi.

İlk alâka, D. P. nin özel tahsilli silâhşörlerinden Murat Âli Ülgenin müebbet hapsiyle başladı. Emin Kalafatır. ölüm cezasına çarptırılması bir şok tesiri yaptı. Demek ki, milletvekilleri arasında da buna lâyık bulunanlar vardı. Nitekim, D. P. Gru bunun iki Başkan Vekilinden Mazlûm Kayalar müebbet hapse mahkûm edilmişken, kaşkarikom meşhur D. P. Grubu toplantısının kahramanı Baha Akşite ölüm cezasının verildiği görüldü. Rauf Onursal, Enver Kaya, Kemal Serdaroğlu, Hadi Tan müebbet hapis yediler. Manisa milletvekillerinin başında Samet Ağaoğlu görünüp te kendi grubunun ilk sandalyasına oturduğunda bir merak ve heyecan dalgası yeniden esti. Sanık mahallinde Samet, avukat mahallinde Süreyya Ağaoğlunun yüzleri bembeyazdı; Spiker kararı açıkladı: Müebbet hapis! Süreyya Ağaoğlu, iki eliyle kardeşine bir tebrik işareti gönderdi. Hükümden son derece memnun olduğu seziliyordu. Samet Ağaoğlunun kararım başka bir müebbet hapis tâkip etti: Sezai Akdağınki.

Milletvekilleri içinde ölüm cezası kararım en ziyade sinirli dinleyen Osman Kavrakoğlu oldu. Kavrakoğlu, grubunun ilk iskemlesindeydi. O yüzden, grubunun işi bitinceye kadar ayakta dikildi kaldı. Tıpkı biraz önce Tevfik İlerinin yaptığı gibi boynunu ikide bir gerip ileri uzatıyor, huzursuzluğunu açığa vuruyordu. Milletvekillerinden son ölüm cezasını alan Zeki Erataman daha çok şaşkın, fakat daha az sinirli göründü. Bu mahkûmiyeti beklemediği anlaşılıyordu. Zaten kararlar umumiyetle çok sâkin, hiç gürültüsüz ve patırdısız dinlenildi. Beraat edenler sevinçlerini içlerinde tuttular. Bunlardan Aleksandros Hacopulosun Divânı iki büklüm olarak selamlayışı çok kimseyi güldürdü. 5 yıl yiyen Gaziantepli İhsan Dai iki defa "Millet sağolsun!" diye bağırarak bir gösteriş yapmak istediyse de Başkan sert şekilde "Böyle tezahürata mahal yok" diye müdahale etti, Daiyi tâkip eden başkası da çıkmadı. Divanı selamlayanlardan bir diğeri müebbet hapis yiyen Hadi Tan oldu. Sıtkı Yırcalının ve Esat Budakoğlunun 4 sene 2 aya mahkûmiyetleri ,birer "beklenen sürpriz" tesiri yarattı. Buna mukabil Arif Demirer, Fahreddin Ulaş, Kemal Özçoban ve Kasım Küfrevinin beraatleri hiç kimseyi şaşırtmadı. Mahmut Gologlu ve Sabri Dilekinkiler gibi..

D. P. Grubunun bilançosu şöyle kapandı: 14 idam, 29 müebbet hapis, 47 beraat. Buna, daha sonra Rüştü Erdelhunun 15. idamı ve Ethem Yetkinerle Kemal Aygünün müebbet hapisleri ilâve oldu.

Daha sonra, ağır cezalara ait kararları inceleyenler bir hususiyeti farkettiler. Dört ölüm cezasıyla bazı müebbet hapis cezalarının dışındaki ölüm ve müebbet hapis cezaları oy çokluğu ile verilmişti. Üç hâkimin, Hıfzı Tüz, Abdullah Üner ve Selman Yörükün daha ziyade tahfif veya beraat sebebi gördükleri anlaşılıyordu. Zaman zaman onlara, bilhassa 146. maddenin 1. fıkrasının mı, yoksa 3. fıkrasının mı tatbiki gerektiği tartışıldığında Başkanın katıldığı yapılan açıklamalardan meydana çıktı. Bu çeşit cezaların arasında 6-3, hatta 5-4 verilmiş olanlar mevcuttu. Nitekim M. B. K. ölüm cezalarını incelerken bu noktayı gözden uzak tutmadı. (Bk. YURTTA OLUP BİTENLER - "M.B.K.")

Alâka uyandıran iki başka tip meşhur Zeki Şahinle Bumin Yamanoğluydu. Birincisi 14 sene 45 ay, yani aşağı yukarı 18 sene, ikincisi 14 sene hapis cezası aldı. Para cezası rekorunu ise, Ali İpar kırdı. Mahkûmiyeti 26 milyon 790 bin 285 bin lira 25 kuruştur. İpar ayrıca 2 sene hapse mahkûm edildi. Vinileksciler ise 3 sene 6 ay aldılar. Onların ödeyecekleri para cezası 5333'er liradır. Ahmet Salih Korurun ise 2 sena 11 aya mahkûm edildiği görüldü..

Eğlenceli başka bir karar, 6/7 Eylül dolayısıyla F. K. G. ve Alaeddin Eriş' hakkında açıklanan karar oldu. Yassıadadan çıktığından beri eski iktidarın hiç bir kirli işine karışmamış olduğunun Yüksek Adalet Divanı kararıyla tescil edildiğini bildiren ve bu sözleriyle, doğrusu, kendisini bilenleri hayretten hayrete düşüren F. K G.'nin beraat etmemiş olduğu, fakat hakkındaki dâvanın, af kanununun şümulüne girdiği için düştüğü ortaya çıkıverdi. Tıpkı, şapka düşünce kellerin ortaya çıkıvermesi gibi...

Saat 15.20 idi ki spiker 438. sanık hakkındaki kararı açıkladı: Beraat! Böylece saat 10'da idamla başlayan hükümler, 50 dakikalık yemek tatili çıkarılırsa, tam dört saatte tefhim olundu.

Fenerbahçe vapuru hücum botları refakatinde son seferini yapıyor

Uzun bir hikâyenin sonu

Yoklamalar

Bir koy, beş al!

Gazetenin telefonu çaldığında, vakit gece yarısına yaklaşmıştı. Ahizeyi eline alan sekreter yorgun bir sesle:

"— Buyrun!" dedi.

Karşı taraftan gelen ses, son derece heyecanlıydı.

" —Kardeşim, Y.T.P. nin Hakkârideki aday yoklamasında kimin kazandığını lütfen söyler misin?"

Sekreter içinden bir lahavla çekti, sonra "Ne bileyim, yahu" diyerek telefonu kapadı.

Hadise İstanbulda, bitirdiğimiz haftanın sonunda cereyan ediyordu. Aynı gün Yassıadada hükümler açıklanmış, bunlarla alâkalı M.B.K. kararı sıkmıştı. Herkes, infaza ait ilk haberleri bekliyordu. Fakat bir takım kimseler gazetelere sık sık telefon ettiler ve "Yoklama Haberleri"ni sordular. Bunda, şaşılacak hiç bir şey yoktu. Koyunun can derdinde olması kasabın et derdinde bulunmasına elbette ki mâni değildi. Aday yoklamalarının talihsizliği, Yassıada kararlarının tefhimiyle aynı tarihe İsabet etmesinden ibaret kaldı. Yoksa adaylar hayatlarının en heyecanlı gününü kulislerde yasamaktan geri kalmadılar v© o aksam pek çok ilde müstakbel milletvekillerinin isimleri aşağı yukarı belli oldu.

Yoklamaların ziyadesiyle civcivli geçtiği, ziyadesiyle enteresan olaylara yol açtığı il, İstanbul oldu. Hele A.P. İl Merkezi, 15 Eylül cuma günü görülecek şeydi. O gün merkezin loş ve yılankavi merdivenlerini koşa koşa çıkan genç ve tombul bir kız, köhne ahşap binanın ikinci katındaki bir odada topluluğun arasına karışarak nefes nefese ve heyecanla anlatmağa başladı:

"— M.B.K. İstanbula gelmiş, Heybeliadada toplantı halindeymiş. Bütün idam kararları müebbet hapse çevrilmiş. Gökhan durumdan çok memnun. 'Arkadaşlar müsterih olsunlar, endişe etmesinler' diyor."

Saatlerin 13.55'i gösterdiği o sırada, evvelâ M.B.K. nin hiçbir ferdi İstanbulda değildi Saniyen, Yassıada katarları Ankaraya, M.B.K. ne ulaşmamıştı. Başol da henüz Yassıadada tarihi kararların okunmasını bitirmemişti. Nihayet, kararların hepsi müebbet ağır hapse çevrilmemişti. Ne var ki, A.P. İstanbul Gençlik Kolu mensubu kısa boyla kızcağız, Tıp Fakültesinden Özden Vurayın naklettikleri, hayatinin mahsulleri değildi. Kuyrukçu Son Havadisi ziyaret etmiş, orada "Gökhan" dediği dehşetengiz çömezle görüşmüştü. İstihbarat kaynaklarının pek geniş ve pek emin olduğu anlaşılan ve yoldaşı Hami Tezkan ile A.P. nin Manisa adaylığına heveslenmekle kendinin ve lahana yaprağı gazetesinin rengini tescil eden Evliyaoğlunun yalancısıydı.

Özden Vurayın verdiği haber, ipe sapa gelmez cinsten de olsa, milletvekilliği ve senatörlük aday yoklamalarının yapıldığı o cuma günü, kalabalık A.P. İl Merkezinde bir ferahlık yarattı. Öğleye kadar 12 idam kararının verilmiş olduğunun duyulması, A.P. lileri gama boğduğu kadar sindirmiş, saldırmıştı. "Küçük dağları ben yarattım" pozunda olantikleri siyasi teşekkül oldu. 750 sini Genel Merkeze göndermek şartıyla 1290 lira ödeyen 53 kişi milletvekilliği, 15 kişi de senatörlük için müracaat etmişti. Yoklama kurullarının teşekkül tarzı en antidemokratik olan da, gene A.P. idi ve parti düpedüz, C.K.M.P. nin irikıyım lideri Osman Bölükbaşının tâbiriyle, bir "Milletvekili ve Senatör Olma Şirketi" gibi çalışıyordu.

Daha önce İstanbulun 18 ilçesini dolaşarak kendilerini "Ben şuyum, buyum" şeklinde takdim edip propaganda yapan aday adayları, cuma günü ellerinde kalem kâğıt, İl Merkezinde ilçelerden tasnif edilmiş neticeler gelip gelmez topladıkları rey miktarını kaybediyorlar ve ince hesaplar yapmağa başlıyorlardı. Listelar, süt dökmüş kedilere döndüler. Hattâ bazıları korkudan, aday adaylıklarım geri almağa kalkıştılar. 11 Merkezi, genel seçim hazırlıkları yapan bir yer olmaktan çok, bir matem evi halindeydi.Başta, 12 idam haberine inanamadılar. İstanbul Gençlik Kolu Başkam Mehmet Erdoğan vasıtasıyla Hürriyet gazetesinden tahkik ettirdiler. Erdoğan 271997 numaralı telefonun ahizesini kaidesine yerleştirdikten sonra sabırsızlıkla bekleşen endişeli arkadaşlarına döndü;

"— Maalesef doğruymuş" dedi.

. A.P. İstanbulda, feshedilmeden ikinci ve üçüncü plânda kalmış eski D.P. li ve şöhretsiz emekli subay aday adayların gerek senatörlük, gerekse milletvekilliği için en itibar etnin ilk 10 hanesine girebilen aday adayları, milletvekilliğini çantada kek lik telâkki ediyorlardı. Her ilçede toplanan yoklama kurulları âzami 18-19 üyeden ibaretti. İşin garip tarafı, aday adaylarının da yoklama kurullarına dahil olabilmeleriydi. Adaylığı kazananlardan, ayrıca 750 lira ödeyeceğine dâir taahhütname alınmıştı. Kaybedenlerin parası ise, ümidleriyle birlikte kaynayıp gidiyordu.

Aakarada aday yoklamaları
Macuncu tablası

Üçe merkezlerine, senatör ve milletvekili aday adaylarının Halil Lûtfi Dördüncünün Tan Matbaasında basılmış listeleri iki gün önceden asılmıştı. Yoklama kurulları üyelerinden bir çoğu çarşaf büyüklüğündeki listelere baktıkları halde beğendikleri aday adaylarının isimlerini kağıt-

lara yanlış kaydettiler. Bazı açıkgözler de, kazanmasını istedikleri aday adaylarının isimlerini ikişer • üçer defa yazdılar. Şöhretini elinin pek açık olmamasından alan yanar • döner Dördüncü, İl İdare Kurulu azası ve senatör aday adayıydı.

Dikkati çeken diğer bir husus ta, cuma günü İl Merkezine gelen A.P. lilerin kapıda teker teker çevrilip, gazetecilerin yanında Yassıadadaki idam kararlan hakkındaki hislerini saklamakta titizlik göstermelerinin sıkısıkıya tenbih edilmesi oldu.

Elden ele, kulaktan kulağa

Yüksek Adalet Divanının Yassıada-da öğleye kadar 12 idam karan vermiş olduğu haberi, iktidara namzed C.H.P. nin İstanbul teşkilâtı Beyoğlu ilçesi Yoklama Kurulunun 'toplandığı Tepebaşındaki Turkuaz Saz Salonunu fırtınaya tutulmuş bir tekne gibi çalkaladı. Haberi ilk olarak Yoklama Kurulunun çalışmasını tâkip için gelen çilekeş siyasi muhabirler verdiler. C.H.P. lilerin tepkisi, bilhassa gençler arasında, A.P. ve Y.T.P. de göze çarpanın tam tersi oldu.

İstanbulda, 15 Ekimde genel seçime katılacak beş siyasi teşekkül arasında, kulis faaliyetinin ve hizipçiliğin cereyan ettiği yegâne hararetli yoklama kurulları, C.H.P. ninkiler oldu. Kravatlılar ve Kravatsızlar hizipleri meydana çıkıp gene kıyası-yamücadele ettiler. İstanbula yakışır birer senatör ve milletvekili listesi çıkarılması için Kravatlılar ile Kravatsızlar arasında varılan Centilmenler Andlaşması, son anda Oğuz Oran ve takipçilerinin ihanetine uğradı. Centilmenler Andlaşmasının ayaklar altına alınmasıyla taraflar derhal kolları sıvayarak birer matbu iste hazırladılar. Kravatsızlar listelerine, lokomotif isimler olarak İlhami Sancar ve Selim Sarperi koymuşlardı. Arkasına da aday adayı 12 ilçe başkanını sıralamışlardı. Oran, ilçe başkanlarının arasına, dördüncü sıraya yerleşmişti. 15 ten sonrası da, rastgele ve şansı hiç olmıyan isimlerdi. Kravatsızların muvaffak olamıyan taktiğinin hedefi, Suphi Baykam Cihad Baban, Salih Nuri Tüzel ve Coşkun Kırca gibi Gülek aleyhtarlarını yere sermekti. Kravatlılar ise nisbeten daha kaliteli bir liste hazırlıyarak lokomotif isimler diye gene Sarper ile Sancarı koydular, üçüncülüğü Baban, dördüncülüğü Eyüboğlu ve beşinciliği de Baykama vererek, Oran ve diğer Kravatsızları ekarte ettiler.

İstanbul 31 milletvekili, 10 senatör çıkaracaktır. 31 milletvekili adayından 4'ünü Genel Merkez tesbit etmiştir. Yâni 250'si Genel Merkeze gönderilmek şartıyla 2500'er lira ödeyen 21 kişi 10 senatörlük, 58 kişi de 27 milletvekilliği için aday adaylı» ğını koymuştur. C.H.P. yoklama kurullarının toplandığı 18 ilçede, ceman 6208 üye o gün oy kullandı. Kravatlılar şişli, Sarıyer. Beyoğlu ve Beşiktaş ilçelerini içine alan İkinci Böl-

Selim Sarper

Baş aday

Listelere Bakarken

Önümüzdeki seçimlerde aday listelerine bakanlar, öyle anlaşılıyor ki, şöhretli isimler bulamayacaklardır. Tanınmış kimselerin pek iltifat etmedikleri ve mâcera saydıkları A. P. veya Y. T. P. gibi partileri bir kenara bırakınız, C. H. P. nin Ankara veya İzmir listelerinde tarafsız vatandaşlar emniyet verici pek fazla ada rastlamayacaklardır. Büyük şehirlerdeki tarafsız kütlelerin partililer üzerindeki ezici çoğunluğu göz önünde tutulursa bunun seçim günü nasıl bir tereddüdün sebebi olacağı kolaylıkla meydana çıkabilir.

Hâdise, yeni sistemin ve bir takım korku veren alışkanlıklara karsı gösterilen şiddetli tepkinin tabii neticesidir. Listeler sâdece yoklamalar neticesi düzenlenince, kaynak basında oturup çalışanlar sudan içme hakkını evvelâ kendilerinde göreceklerdir. Ee, nisbi temsilde listenin başında olmak bir fayda sağlıyor. O halde mahalli ve profesyonel politikacı, partisi ne olursa olsun, o partide amatör ruhla çalışanları, kulis faaliyetini bilmeyenleri kolaylıkla yenecek, ezecek, ümitsizliğe düşürecektir. Baş tarafları tutulmuş bir listeye girmenin gerçek şöhret sahipteri için fazla bir cazibe taşımadığı hatırda bulundurulursa listelerin fıkaralığını anlamak kolaylaşır.

Peki, tarafsız vatandaş ne yapacaktırt İşte, meselâ, Ankara gibi bir büyük şehir. Partilerden hiç birinin listesindeki isimler tatmin etmiyor. Hatta bu isimleri tarafsız vatandaş hiç tanımıyor. Yahut, bir partinin iktidara gelmesini memleketin menfaatine uygun buluyor da adaylarını gözü tutmuyor.

Böyle hallerde, Demokrasimizin şu intibak devresinde şahıslardan ziyade lider takımına, yani onların taşıdıkları bayrağa oy vermek en akıllı davranıştır. Zira, kim ne derse desin, memleketi bir seçim dönemi boyunca meçhul şöhretlerin değil, partilerin lider takımının idare edeceği bir gerçektir. Nitekim, batının bütün Demokrasilerinde durum bundan değişik değildir. Dün nasıl ingilizler kendi kendilerine "Attlee mi, Churchill mi?" diye soruyorlarsa ve yarın almanlar "Adenauer mi, Brandt mı?" diye soracaklarsa bundan böyle bizde de tarafsız geniş kütlelerin partilerin başındaki zatlara bakarak oylarını kullanmaları gerekecektir. Kaldı ki yukardaki İngiltere ve Almanya misallerinde partilerin doktrin farkları da vardır. Buna rağmen doktrin[1] farkı, liderlerin şahsiyetinin oynadığı rol derecesinde bir rolü İngilterede veya Almanyada dahi oynayamamaktadır.

Şu partinin şu ildeki şu adayı kusurluymuş, bu partinin bu ildeki bu adayı herkesin meçhulüymüş. Bunlar, geçmiş bir devrin ölçüleridir. Daha iyi aday daha iyi olmaz mı ? Elbette. Ama, çâresizlik! Bir süre bu dert mutlaka çekilecektir. Devası bulununcaya kadar... Böyle olunca, çıkarılan aday listelerinin arzulanan seviyede aday taşımamaları karşısında hiç, ama hiç sinirlenmemek, bunu sistemin bir neticesi saymak ve serinkanlılığı kaybetmeden memleketin menfaati hangi lider takımının başa geçmesini gerektiriyorsa onun partisini desteklemek lâzım gelmektedir.

gede Vedad Dicleliyi senatör adayı seçtirmemek için belirli bir gayret sarfettiler. Hatta, Herko Tün İplik Fabrikasındaki işlerinden çıkarılan 26 işçiye bir müşterek beyanname hazırlattırarak dağıttırdılar. Beyannamede, "Dicleliyi senatör adaylığına seçerek onun günahlarına iştirak etmeyin" deniliyordu. Bir Erimci Gülekofil olarak bilinen Dicleli, bir musevi tüccarın sahip olduğu bahse konu müessesenin İdare Meclisi Reisiydi. Musevi tüccar, Vedat Dicleliden çok şey bekliyordu. Kravatsızlar, Dicleliyi İstanbula İl Başkanı yapmak istemişlerdi. Ancak Dicleli, İkinci Bölgede Burhan Felek ve Cemil Sait Barlasın arkasından üçüncü olarak listeye girmeğe muvaffak oldu.

Beyannamenin tevziine Kravatsızların mâni olmağa kalkışmalarının yarattığı ufak tefek itişme - kakışmalar, İstanbulda, bitirdiğimiz hafta cuma gününün tek hadisesini teşkil etti.

Şaşkınlar Partisi!

Yassıadadan İstanbula, ilk haberi uçurabilen, Y.T.P. nin Allahlık nâşiri efkârı Öncünün becerikli hanımı muhabiri Neclâ Tümay oldu. Galatada, bütün aykırı kuvvetlerin mânevi lideri Ali Fuat Başgilin heybetli Deniz Hanının dördüncü katını tamamen işgal eden Y.T.P. İl Merkezinin bir odasına yerleştirilen Öncü İstanbul Bürosunun 446937 numaralı telefonu çaldığı zaman, saat tam 11.20'ydi. Tümay, o âna kadar 10 düşük hakkında idam kararının tefh edildiğini bildiriyordu. Önemli haber, tabiatıyla derhal, 17 ilçede -Şile henüz teşkil olunamamıştır- toplanan yoklama kurulları ile meşgul İl İdare Heyetine aktarıldı. Haber, **Y.T.P.** liler üzerinde tam bir sürpriz tesiri yaptı.

Başgili kaçıran Y.T.P. İstanbul teşkilâtı, son güne, perşembe gecesine kadar senatörlük ve milletvekilliği için yapılan müracaatları açıklamaktan imtina etmişti. Sebep, peşlerine düşülen A. F. Cebesoy ile Tevfik Rüştü Arastan müsbet bir cevap alınamamasıydı. Y.T.P. liler, İstanbul milletvekili adayları listelerini İşçi Partisi Genel Başkam Avni Erakalın ile takviyeye de çalışmışlarsa da, başarı sağlıyamamışlardır. Y. T.P. sempatizanı olduğu haber alınan ve teşkilâtına hiçbir siyasi teşekkülün desteklenmemesini tamim eden Erakalını ayartmak mümkün olmamıştır.

Üstelik Y.T.P. nin tarifesi de ucuzdu. 500 lirayı yatıran senatör veya milletvekili aday adayı olabiliyordu. Ne var ki, rakip A.P. den gene geri kalındı. Milletvekilliği için başvuranların sayısı 34'ü senatörlük içinse 18'i geçmedi. Y.T.P. nin yoklama kurullarının resmi tiye yekûnu 750'ydi, fakat fiilen toplanabilenler deminki rakamın yarısı kadar tutmuyordu.

Y.T.P. liler, Yassıada kararlarının, yoklama kurullarının toplanma tarihi olarak kanunla tesbit edilen 15 Eylülde tefhim edilmesi konusunda parlak fikirler söylediler. Efendim, böylece, efkârı umumiyenin dikkati başka bir noktaya teksif ediliyor ve militanlara meşgul olacakları bir iş yaratılıyordu! Ayrıca da, beraat «dip Yassıadadan tahliye edileceklerin, milletvekili veya senatör olma haklan ellerinden almıyordu.

Yoklama kurullarının toplandığı gün, İstanbulda en zavallı duruma düşen siyasi teşekkül, tafrafuruş C.K.M.P. oldu. *C.K.M.P.* de tarife 500'ü banka havalesiyle Genel Merkeze gönderilmek üzere 1500 liraydı. Ama milletvekilliği için 31, senatörlük için de sâdece 6 aday adayı çıkarılabildi. Saat 14'te Taksim Belediye Gazinosunda toplanan il çapındaki 'Yoklama Kuruluna, 241 kişi gelmesi gerekirken, sâdece 159 kişi arz-ı endam etti. Yassıada kararları, C.K.M. P. Yoklama Kurulunda umursamazlıkla karşılandı. Sâdece Yoklama Kurulu, Divan Başkanlığını nazlana nazlana kabul eden ve dini öğretimin Diyanet İşleri Reisliği tarafından yapılmasını istemesiyle şöhrete

Politika Mikrobu

Bâbıâlide, Koch basilinin ve mürekkep kokusunun bir defa ciğerlere girdi mi bir daha çıkmadığı söylenilir. Koch basili için durumu doktorlar bilir ama, mürekkep kokusuyla alakalı cihet doğrudur. Bir defa gazeteciliğin tadını alanlar dönerler, dolaşırlar ve mutlaka mesleğe avdet ederler. Bu iki hastalığa, politikayı da eklemek lâzımdır.

Yassıadadan çıkanlar, kendileriyle görüşen gazetecilere politikaya tekrar girmeme kararlarını açıklamış bulunuyorlar. Bunun akıllıca bir tutum olduğunda zerrece şüphe yoktur. Bir ateşin ta kenarına gelme gafleti gösterildikten sonra aynı hatayı yeniden işlememenin en emin çâresi ateş bulunan yerden uzaklaşmaktır. Nitekim, bir çok sabık Yassıada sanığı duydukları dehşeti "Politika mı? Aman, Allah korosun !" feryadıyla izhar etmişlerdir.

Ama, acaba kaç "Sabık Düşük" bu kararında durabilecek, iskambil kâğıdı veya esrar derecesinde cazip olan ve düşkünlüğe yol açan politikaya mukavemet edebilecektir? Bu metaneti gösterebilecek olanların sayısının fazla olmayacağım söylemek kehanet sayılmamalıdır. Günler geçince çekilenler unutulacak, içlerde bir boşluk hissedilecek, bir ucundan ve "Yok canım, bu politika mı?" diye diye yeniden kollar sıvanacak, en sonda, tekliflere dayanılamadığı mucip sebebi ve "Çok ısrar ettiler, birader!" bahanesiyle siyaset denizine tekrar dalmacaktır.

Aslında, bunun zerrece mahzuru bulunmadığı açıktır. Politikanın asalet ve fazilet derecesini, politikacılar kendileri yaratırlar. İyiyi, doğruyu ve güzeli kovaladıktan sonra siyasetin, söz edilebilecek hangi tarafı olabilir ki?. Çirkin Politikacılardır ki politikayı çirkinleştirirler ve en sonda hem kendilerini, hem etraflarım yakarlar.

Yassıadanın sabık sanıklarının asgari yarısı politikaya dönmezse, bu bir büyük sürpriz olur. Hele bir takım partiler kendilerini kucak açmış beklerken, hemen şu önümüzdeki günlerde bazı âşina isimleri yeniden aday listelerinde görmek hiç kimseyi şaşırtmamalıdır. D. P. oyu peşindekiler için böyle isimlerden daha cazip yemler mi düşünülebilir?

Şimdi, bunların, günahsız çektikleri ıstırabı şüphesiz daha geç unutacak eslerine, analarına, babalarına, yakınlarına bir vazife düşmektedir. Bari bu defa, ikazdan kaçınmasınlar, doğru yola göstersinler, gözler kararınca uyarmaya çalışsınlar, tehlikesi aşikâr yollar üzerinde hem erkeklerinin, hem memleketin yeni yeni mâceralara sürüklenmesini önlemeye çalışsınlar. Bu kendilerine de, cemiyete de bir büyük iyilik olacaktır.

"Sabık Düşükler"i tehlikeden "Politika mı? Allah korusun!" feryadından ziyade bu realist tedbirler koruyacaktır. Zira tâbir, pek kibar olmasa da bir gerçek ihtiva etmektedir: Alışmış, kudurmuştan beterdir! Koch basiline, mürekkep kokusuna olduğu gibi politikaya da mukavemet kolay değildir.

C. H. P. Genel Merkez binası
Ağlama duvarı

erişen avukat Yusuf Türel, Yasamda kararlarına ait haberini okumakta olduğu bir İstanbul akşam gazetesini hiddetle masaya çarpıp:

"— İşte, bunun için siyasî toplantılara gelmek istemiyorum" diye bağırdı ve kürsüye doğru ağır ağır yürüdü.

C.K.M.P. deki mücadele listeye girmek değil, listede iyi bir sıra kapmak için yapıldı.

Tüzüğünün geçici maddesi gereğince yoklama kurulları toplamıyacak olan M.S.P.. cuma gününü dertsiz ve huzur İçinde geçirdi. Genel seçimlere katılınacak illerin senatörler ve milletvekilleri adayları listelerini, doğrudan doğruya Genel Merkez hazırlıyacaktı. M.S.P. İstanbul İl Başkanı ve Kara Kuvvetleri Kumandanlığından dört sene önce emekliye ayrılan Korgeneral Abdülkadir Seven, hiçbir para talep edilmemesine rağmen kendisine milletvekilliği için yapılan sâdece 27, senatörlük İçin yapılan S müracaatı Ankaraya, Genel Merkeze göndermekle isini tamamlamış oldu.

Yassıadadaki politika kurbanları mukadder ve acı akıbetlerini dehşet içinde ayıla bayıla beklerlerken, bütün vatan sathında binlerce, onbinlerce hevesli, siyasi hayatlarının ilk basamağım tırmanmak için işte bu mâceralara katlandılar.

İlk neticeler

Mâceranın ilk neticeleri haftanın sonunda alındı. Büyük sürpriz C.H.P. Adana listesinde vukua geldi. Gülek prensliğinin listesi Kasım Güleke başlıyordu Ancak, hemen ikinci isim olarak Kemal Satırı aramaya kalkanlar bir hayli aşağılara inmek zorunda kaldılar. Zira Satır 13. olarak kaybetmişti. Adanadan sâdece 12 milletvekili çıkacaktı. C.H.P. nin statükonun muhafazası için Kurultaydan sonra da yerinde tutulan Genel Sekreter Yardımcısı politika hayatının en büyük darbesini kendi seçim bölgesinde yedi.

Yoklamaların neticelerini amatörce merak edenler şöhret sahibi politikacıların durumları üzerine eğildiler. İlk akla gelen iki isim tabıatiyle İnönü ve Aksal oldu. İki C.H. P. li liderin hangi illerden aday olacağı ilk günden anlaşıldı. İnönü, Malatya listesinin başında yer alıyor, Aksal ise başkentin listesini sürüklüyordu. Ankarada yapılan yoklama sonucunda CHP. Genel Sekreteri, büyük farkla, listenin başında yer aldı.

Diğer parti liderlerinin hangi illerden aday olacakları henüz resmen açıklanmamakla beraber, A,P. li lider İzmir listesinin birinci ismi olmayı arzuluyordu. Gümüşpalanın sportif Genel Sekreteri Şinasi Osmaya gelince o, muhtemelen İstanbul adayı olmayı istiyordu.

Y.T.P. liderinin Hür. P. tecrübesine rağmen bu defa da Sakaryadan listeye gireceği belirtildi. Alican artık kazanacağından, hemşehrilerinin ken disini utandırmıyacağından emindi. Eee, hem nisbi temsil vardı, hem de kendisi Genel Başkan olmuştu.

Bölükbaşı vefakâr ili Kırşehirin C.K.M.P. listesinde birinci isim oluyordu. İrikıyım liderin şansım, listede birinci olmasında aramak doğru olacaktı. Zira nisbi seçim sisteminin bir Azizliğine Kırşehirde dahi uğrayabilirdi.

C.H.P. nin Kayseri listesi Turhan Feyzioğluyla başlıyordu. Yoklamalarda, bir Kayserili olan Feyzioğlu büyük fark yapmasını bildi.

Memleketçi Parti lideri Enver Adakan secime oldukça talihsiz bir bölgeyi seçerek giriyordu. Adakan İstanbul adayıydı. Ancak 21 ilde teşkilâtını tamamlıyabilen M.P. liderinin, C.H.P, nin dev liste ile seçime katıldığı İstanbulda seçilmesi oldukça uzak bir ihtimal sayıldı.

Ancak yoklamalar, bilhassa küÇük partiler için yarışmanın sonu olmadı. Aday listeleri Yüksek Seçim Kuruluna bu ayın 20'sine kadar verilebileceğinden A.P., Y.T.P. ve C.K-M.P., yeni takviyeler peşindedirler.

Şimdilik en ziyade göz dikilen şahıs, Yassıadadan kıl payıyla sıyrılan D.P. Meclis Başkan Vekili İlhan Sipahioğludur. Her üç parti de Sipahioğlunu Ege işin ideal aday saymaktadır.

Ancak, sütten ağzı feci şekilde yanmış Sipahioğlu şimdilik politika hayatını düşünmemekte, hiç olmazsa bu hususta acele etmemektedir.

Demokrasi

Liderler başbaşa

Bitirdiğimiz haftanın tam son günü, Yassıadada Yüksek Adalet Divanı kararım vermişken ve Zorlu ile Polatkanın infazlarından bir kaç saat sonra Ankaralı gazetecilerin kafalarını derin derin kaşımalarına sebep olan bir esrarengiz hadise cereyan etti. O güneşli ve ılık sonbahar sabahının başında Başbakanlığın önünde park eden koyu renk Ford otomobilden inen ak saçlı dinç bir adam, çevik adımlarla mermer merdivenleri tırmandı ve bronz kapının yanında, nöbet bekleyen eri son derece ciddi bir şeklide selâmlıyarak içeriye girdi. Saatler 9.30'u gösteriyordu. Beş on dakika sonra çıktı ve kendisini bekleyen Forda binerek geldiği gibi sessizce gitti.

Başkan Gürselle kısa bir konuşma yapmak üzere Başbakanlığa gelmiş bulunan ak saçlı dinç adamın adı İsmet İnönü idi.

Gazeteciler, böyle bir günün sabahında iki devlet adamının beş on dakika içinde ne konuşabileceklerini merak eder ve Yıldırım - Mülâkatın esrarım çözmeye çalışırlarken bir yeni haberle karşılaştılar: Başkan Gürselin özel kaleminden, İnönünün ziyaretinden pek az evvel parti liderle-

rine telefon edilmiş ve kendileri saat 11 için Başbakanlığa dâvet edilmislerdi!

Nitekim, saat 10.30'da Başbakanlığın önü basın mensuplarıyla doldu. Bekleyiş uzun sürmedi. Saat 10.45'de ilk lider göründü. A.P. nin meşhur Pala Paşası, yanında yâver-i hası Osma olduğu halde dâvete icabet ediyordu. Gümüşpala ve Osma kendilerini getiren mavi Buick arabadan aceleci adımlarla indiler ve gazetecilerin yüzlerine bile bakmadan, heyecanlı bir şekilde merdivenleri tırmanmağa başladılar. Gümüşpalanın rengi son derece soluk, Osmanınki ise toz pembe idi. Gümüşpala kapının tam önünde siyah fötrünü eline aldı ve öylece içeriye girdi. Gazeteciler şaşkınlıklarım yenememişlerdi ki, bir yeni lider çıkageldi. Bu, Enver Adakandı. Adakan da sinirli bir şekilde merdivenleri çıktı ve gazetecilere iltifat etmedi. Adakanın Başbakanlık binasına girmesinden tam iki dakika sonra, yâni 10.56 sıralarında C.H.P. Genel Başkam İsmet İnönü lâcivert bir Ford'dan indi ve gazetecilere nazar dahi atfetmeksizin merdivenleri çıktı. Bu sırada Alicanın meşhur Consul'ü Başbakanlığın önünde park ediyordu. Alican da telâşlı görünüyordu. Yüzünde son derece şaşkın bir ifade vardı. O da diğerleri gibi alelâcele merdivenleri tırmandı. Basın mensupları bu garip toplantıya pek ilgi duymuş olmalılar ki hemen karargâhı orada kurdular ve toplantının sebebini araştırmağa koyuldular. O sırada Başbakanlık binasının ikinci katında Bakanlar Kurulu Toplantı Salonunda Kabine, Gürselin başkanlığında bir toplantı yapmaktaydı. Liderlerin geldiği Gürsele haber verildi. Orgeneral, yerini yardımcısı Fahri Özdileke terkederek kendi odasına geçti ve siyasi parti liderlerini kabul etti. C.K.M.P. nin Genel Başkanı Osman Bölük başı bu toplantıya da iştirak etmemişti.

Gürselin ve liderlerin hasbıhali 24 dakika sürdü. Galiba bugün, kısa görüşmeler modaydı! Öyle ya, 24 dakikada beş yahut altı kişi ne konuşabilirdi ki?.. Saatin 11.25'i gösterdiği sırada dört lider bir arada Başbakanlığın kapısı önünde göründüler Hepsi ciddiydi. Basın mensupları hemen liderlerin etrafım aldılar. İlk sual Alicana soruldu. Gazeteciler toplantının sebebini öğrenmek istiyorlardı. Y.T.P. nin ak saçlı lideri bu suali bir cümle ile cevaplandırdı:

"— Söyliyecek bir şeyim yoktur.'

Sonra hızlı adımlarla Consul'üne doğru ilerledi ve hemen hareket etti. Gazeteciler Alicandan bir haber koparamayınca bu defa Adakana koştular, fakat Adakandan da hayır yoktu. Nitekim M.S.P. li Adakan:

"— Bir şey söylemeğe selâhiyetli değilim" diyerek işi başından attı.

Bu defa gazeteciler C.H.P. liderine yanaştılar. İnönü o sırada arabasına binmek üzereydi. Bir muhabir, sualini sordu. C H P. lideri sevimli bir eda ile, fakat ciddi bir şekilde:

"— Bir şey söylemiyeceğim" dedi.

İnönünün de otomobili hareket etti. Geriye kala kala Pala Paşa kalmıştı. Gazeteciler Gümüşpala ve Osmanın yanına yaklaşarak şanslarını bir kere daha denediler:

"— Efendim, acaba içeride neler konuşuldu?"

Gümüşpala suali duymazlıktan geldi ve ilerledi. Osmanın da suratı asıktı. A.P. lideri de yola revan olunca, gazeteciler tek haber kaynağı Gürseli beklemeğe koyuldular. Gürsel saat 11.50 de kapıda göründü. Lâcivert bir elbise giymişti. Gazeteciler hemen suali yapıştırdılar:

"— Neler konuştunuz? Yassıada ile ilgili mi?"'

' Gürsel:

"— Her şeyi konuştuk" diye cevap verdi.

Bu defa gazeteciler yeni bir hamle ile ilk suallerini açtılar:

"— İnfaz ne zaman?"

Gürsel bu suale de kısa bir cevap verdi:

"— İlgililer biliyor. İstanbul İrtibat Bürosu haber verecektir."

Cadillac'ına binerek Çankayaya yollandı.

Hadiseler bağlanınca

Ancak akşama doğru, bir başka ziyaretin ve ona tekaddüm eden bir telefon konuşmasının haberi Ankara kulislerinde duyulduktan sonradır ki hadiselerin birbirine bağlanması suretiyle sabahki olaylara bir izah yolu bulundu. Öğrenildiğine göre Bayan Menderes sabahleyin İsmet İnönüye telefonla başvurmuş, müteakiben de, yanında küçük oğlu bulunduğu halde kendisini Ayten Sokaktaki evinde ziyaret etmişti. İnönünün Gürseli ilk kısa ziyareti bu telefon konuşmasıyla Ayten Sokağa yapılan ziyaretin arasına tesadüf ediyordu. İnönü evine dönmüş, orada Bayan Menderesi kabul etmiş, müteakiben Gürselin dörtlü dâvetine icabet etmek maksadıyla yeniden Başbakanlığa gitmişti. Böylece, ilk kısmın esrarı anlayışlı gözler için çözülmüş oluyordu.

Peki, liderler toplantısı neden sâdece 24 dakika sürmüştü? O yoldaki tahmin de gecikmedi: Demek ki toplantı bir başka konu ele alınmak üzere tertiplenmiş, fakat ortaya daha âcil bir durum çıkmış, onun üzerine yeni vaziyet kısaca gözden geçirilmiş, liderler neticeye intizaren Başbakanlıktan ayrılmışlardı. Başta İnönü, liderlerin infaz konusundaki tutumlarım bilenler buna "son bir gayret" adım verdiler.

liderlerin Başbakanlıktan ayrılmalarından bir bucuk saat sonra Ankara Radyosu M.B.K. İrtibat Bürosunun Zorlu ile Polatkanın sabaha karşı asılmak suretiyle idam edildiklerini, ancak Menderesin, tekrar komaya girmesi dolayısıyla asılmamış olduğunu bildiren tebliğini okuyordu.

Necatibey caddesindeki Edirne apartmanı
"Kapalı Oturum"

İsmet İnönü

Osman Bölükbaşı
İki çiçek, bir böcek

Ekrem Alican

Kaçak güreşen adam

Cumartesi günkü toplantı, bitirdiğimiz haftanın liderler seviyesindeki ikinci toplantısı oldu. Gürsel beş partinin liderini -İnönü, Gümüşpala, Alican, Bölükbaşı ve Adakan- 14 Eylül perşembe günü için bir toplantıya dâvet etti. Bir işe Bölükbaşı girsin de, o iş ciddiyetini muhafaza etsin! Buna imkan bulunmadığı yeni hadise vesilesiyle bir defa daha ortaya çıktı ve toplantı gazeteciler ile C.K.M. P. nin kompleks dolu irikıyım lideri arasında bir köşe kapmaca oyununa yol açtı.

liderlerin dâvetli oldukları toplantı sabahleyin başlayacaktı. O gün erken saatlerden itibaren gazeteciler için bekleme mahalli Çankaya Köşkünün nizamiye kapısı oldu. Zira bir gün evvel saat 16 da Başbakanlık Müsteşarlığından siyasi partilere edilen telefondan, ertesi gün Çankayada liderler seviyesinde istişari bir toplantı yapılacağı öğrenilmiş ve paçalar daha geceden sıvanmıştı. Ne var ki, haberin gazete bürolarına intikal sekli bir parça değişik olduğu için pek çok gazete, Başkan Gürselin sadece C.K.M.P. nin "sürmenaj entellektüel"den mustarip lideri Bölükbaşıyı çağırdığını yazdı. Halbuki, muntazam aralıklarla bütün siyasi partilerin Genel Merkezlerine telefon edilerek, liderlerin Gürsel tarafından çağrıldıkları bildirilmişti. Nitekim kudretsiz Kudret bile bu hoş yanlışlığın kurbanı oldu ve Genel Merkezin direktifiyle ertesi gün man şetine, Bölükbaşının Başkan Gürsel tarafından dâvet edildiği haberini çıkardı.

Gazetecilerin, Çankaya Köşkünün nizamiye kapısında nöbete geçmelerinin sebebi biraz da bu idi. Bütün siyasi parti liderlerinin bir yuvarlak masa etrafında toplandıkları ve bir Milli Andlaşmaya imza koydukları gün, Park Otelin mükellef odalarında istirahat etmekte olan Bölükbaşının bu defa söyliyeceği pek çok şey bulunmalıydı. Muhabirler bunu merak ediyor ve dört gözle, irikıyım lideri getirecek otomobili bekliyorlardı. Ne var ki işler hiç te beklendiği gibi cereyan etmedi. Diğer parti liderlerinin de Gürsel tarafından d&vet edildikleri C.K.M.P. de duyulunca, Bölükbaşının ve ehliyeti müsellem Genel Kurmayının ayakları suya erdi. Öyle ya. Yuvarlak Masa toplantısı gibi ciddi bir toplantıya iştirak etmeyen irikıyım liderin bu yeni toplantıda ne işi vardı? Nitekim, hemen o sırada yapılan şıpınişi bir Genel İdare Kurulu toplantısı sonucunda Genel Başkan Bölükbaşının liderler seviyesindeki bu son toplantıya iştirak etmemesi gerektiği hususu karar altına alındı! Basın mensupları Bölükbaşının bu husustaki tefsirini bekliyorlardı. Fakat kavruk partinin irikıyım lideri konuşmamayı uygun buldu ve sırra kadem bastı.

Ciddi konular

Muhasara altına atamış Çankaya-

nın önünde saat 9.48'de ilk misafir göründü, M.8.P. nin mütevazı Enver Adakanını taşıyan otomobil nazlı nazlı dönemeci döndü ve nizamiye kapısının önünde kısa bir moladan sonra yoluna devam etti. Bu arada parlayan birkaç flâş, Adakanı otomobil içinde yakalayabildi. M.S.P. Başkam da gazetecilere fiyakalı bir selâm vermeği ihmal etmedi.

Adakanın nizamiyeden geçişinden iki dakika sonra bir başka otomobil hızla yokuşu tırmandı ve nizamiye» de hiç beklemeden geçip gitti. Otomobilin içinde A.P. nin meşhur Pala Paşası hayal meyal seçilebildi- Ne yazık ki bu defa foto muhabirlerinin elleri boş kaldı. Saat 10 'u gösteriyordu ki, Y.T.P. Genel Başkam Ekrem Alican kendi kullandığı açık yeşil Consul'ü ile çıkageldi. Alican, diğerlerinden daha sevimli olduğunu, gazetecileri selâmlamakla ispat etti. Saat 10.01'de ise C.H.P. Genel Başkanı İsmet İnönünün otomobili göründü. İnönü mavi renkli bir Buick taksi ile gelmişti. O da gazetecileri, adeti olduğu şekilde selâmladı ve sonra nizamiyeden içeriye girdi.

Şimdi beklenen, irikıyım lider Osman Bölükbaşıydı. Fakat gazetecilerin gözleri yollarda kaldı. Ne gelen vardı, ne giden. Bu sırada gelen birkaç taksi heyecanla durduruldu, fakat içinden çıka çıka başka gazeteeller çıktı. Basın mensupları, Bölükbaşının bu defa da treni kaçırdığını anladılar. Bazıları da kendisinin, hastalığı dolayısıyla randevu saati' ni unuttuğunu zannettiler ve iyilikte bulunmak niyetiyle, bildikleri bütün numaralara telefon ettiler. Fakat aldıkları cevap hep, "yok" oldu. Bölükbaşı ne evinde, ne C.K.M.P. Genel Merkezinde, ne de dostlarının yanındaydı. Gazetecilerin bir kısmı Bölükbaşıyı aramak üzere şehre inerken, diğerleri içeriye giren liderlerin çıkışını beklemeğe koyuldular.

O sırada, siyasi partilerin en salahiyetli ağızlarıyla İhtilâlin başı arasında memleket meseleleri konusunda son derece ciddi bir sohbet başlamıştı. Gelen misafirleri Gürselin Başyâveri, yakışıklı tank binbaşısı Kadri Erkek karşıladı ve büyük salona aldı. Gürsel, kendilerini salondaki masanın başında, ayakta karşıladı ve her birinin elini ayrı ayrı sıktı. Gergi Çankayaya aralıklı gelinmişti ama, Gürselle temas ayni anda oldu. Selamlaşma ve hatır sorma faslı sona erince, memleket meseleleri Yassıadada kararlarının arefesinde bir kere daha ortaya kondu,ü - zerlerinde uzun boylu müdavele-i efkârda bulunuldu.

Gürselin parti liderlerinden bir isteği vardı: Seçimlere gidiliyordu Çekişmelere fazla kapılınmadan, karşılıklı ağır ithamlar yapılmadan iyi bir kampanya imtihanı verilmesi memlekete huzur getirecekti. Liderler bunu sağlamalıydılar.

Liderler, teşkilatlarına hakim olma nisbetleri dahilinde buna çalışacaklannı vaad ettiler. Fakat, bilhassa Alicanın vaadlerinden fazla hayale kapılmamak gerektiği neticesi çıkıyordu. Beyaz saçlı Başkan daha sonra, partisinin Menekşe Sokaktaki Genel Merkezinde arkadaşlarına toplantı intibalarını anlatırken bu hususu Gürsele ve diğer liderlere açıkladığını bildirdi. Eee, nihayet Y. T.P. adaylarının büyük bir kısmı D.P. den müdevver değil miydi?

Gürselin arzusuna karşılık, liderler de Yassıada konusunda M.B.K. ne Anayasayla tanınan hak üzerinde durdular ve bu hakkın kullanılışı sırasında hangi hususların göz önünde bulundurulmasının faydalı olacağı noktasını deştiler. Toplantı, toplananların mutabakat hali içinde bitti. Bu sırada saat 11.40 idi.

İhtilalin başı, liderlere, geldikleri için teşekkürlerini bildirdi ve sonra onları teker teker uğurladı. Liderler, gazetecilerin bütün çırpınışlarına rağmen bir şey söylemediler. Bunun üzerine Basın mensupları tekrar işin eğlenceli faslım, Bölükbaşıyı ele aldılar.

Perhiz ve lahana turşusu

Gazeteciler şehre inmek için vasıta ararlarken, C.K.M.P. Genel Merkezinde bir faaliyettir başladı. Bütün siyasi parti liderlerinin icabet ettikleri Gürselin ikinci dâvetine irikıyım liderin gitmeyişi bir mesele halini alınca Bölükbaşının bu davranışına inandırıcı bir sebep bulmak için Genel İdare Kurulu bir formül aramağa koyuldu. Bir müddet evvel yapılan Yuvarlak Masa Toplantısına katılmayışının sebebini şânına lâyık

Enver Adakan
Bay müstenkif

bir şekilde izah eden Bölükbaşının bu defaki çekingenliğinin sebebi saat 16'da bulunabildi. O saatte C.K.M.P. Basın sözcülüğüne getirilen Kenan Harunun odasına giren, Bölükbaşı hastası, iriyarı bir C.K.M.P. li elindeki müsveddeyi Hanına uzattı ve bunun, hemen teksir edilerek basına dağıtılmasını söyledi. Mavi mürekkeple yazılmış bulunan müsvedde, C.K.M.P. nin yeni Genel Sekreteri yaşlı Abdülhak Kemal Yörükün kaleme aldığı bir tebliğdi. Bölükbaşının yeni liderler toplantısına katılmayışının sebebini umumi efkâra açıklama gayesini güdüyordu. Harunun odasında demeç hemen daktiloya çekildi ve sonra teksir makinesiyle çoğaltılarak Genel Merkezde bulunan gazetecilere dağıtıldı. Muhabiri Genel Merkezde bulunmayan gazetelere de telefonla vaziyet bildirildi ve tebliğin mutlaka alınması rica edildi. Bu arada odacı Hasan efendi de eline aldığı tebliğleri Ankara gazetelerine dağıtmak üzere yola çıktı.

Tebliğde, parti liderlerinin iştirakiyle Çankayada yapılan toplantıdan bahsediliyor ve bir bülten havası içinde söyle deniliyordu: "C.K.M.P Genel Başkanı Osman Bölükbaşı bugün Cumhurbaşkanlığı Köşkünde Devlet Reisinin ve parti liderlerinin iştirakiyle yapılan toplantıya katılamamıştır. Bunun sebebini soran basın mensuplarına C.K.M.P. Genel Sekreteri Abdülhak Kemal Yörük aşağıdaki açıklamayı yapmıştır." Basın mensupları, yüzünü görmedikleri Genel Sekreterin açıklamasını pek merak etmiş olmalılar ki hemen alttaki satırları da okumağa başladılar. Genel Başkanının ağzıyla konuşan Genel Sekretere göre, irikıyım lider bu nâzik dâvete icabet edeceği cevabım vermişti. Fakat sonradan, çağrılanın sâdece kendisi olmadığını öğrenince küsmüş, dâvete icabet etmemişti! Tabii, Genel Sekreter bu küskünlüğü açıkça ifade etmiyor, liderini himaye kanatları altına alarak şöyle Duyuruyordu: "Mevzuu ve' gündemi bilinmeyen böyle bir toplantıya Başkanımızın iştiraki Genel İdare Kurulumuzca uygun mütalâa edilmemiştir."

Bu sudan sebep pek inandırıcı olmadı. C.K.M.P. içindeki nüfuzu müsellem irikıyım liderin bu tip meselelerde ne şekilde düşündüğü de bilindiği için. Genel İdare Kurulunun kararı hangi şartlar altında aldığı ortaya çıkmış oldu. Lider "Ben Gümüşpala ile ayni masaya oturmam" şeklinde konuşunca, akan sular durmuş ve Genel İdare Kurulu Genel Başkanın izzeti nefsini korumak için böyle bir karara lüzum görmüştü.

Gizli oturum

Genel Merkezde bunlar olurken, bir başka yerde bir başka komedi cereyan ediyordu.

O gün Ankarada, Necatibey caddesinin üst tarafındaki 57 numaralı koca apartmanın kapısından içeriye telâşlı bir takım adamlar girdiğinde saatler 16.15'i göstermekteydi. Başında iri yapılı bir zatın bulunduğu küçük grup aceleci ve ürkek adımlarla merdivenleri tırmandı ve en üst kattaki bir dairenin kapısını çaldı. Pek beklenilmedi. Kapı açıldı ve 1çeriye girildi. Pencerelerini basma perdelerin örttüğü son derece mütevazi döşenmiş holdeki uzunca masanın etrafına ayni aceleci hareketlerle oturdular. Kapılar kapandı. İrikıyım adam, arkası kapıya dönük olarak masanın kapı tarafındaki ucuna çöktü. Sonra diğerleri saygılı bir şekilde büyüklerinin etrafım aldılar. Gizli celse başladı.

Kapısının üzerinde "Edirne Apartmanı" yazık bu 57 numaralı apartmanın önünden geçenler, binanın üst katında neler olup bittiğini tabii anlıyamadılar. C.K.M.P. nin irikıyım lideri ve Genel Kurmayı, şirin Genel Merkez binasında toplanıp, gazetecilerin meraklı nazarları altında çalışmayı uygun görmemiş olmalılar ki, Süleyman Reşat Köymene ait Edir-

ne Apartmanını tercih etmişlerdi. Ne var ki evdeki hesap çarşıya uymadı. Günün hadiselerle dolu bir gün olması ve Edirne Apartmanının A.P. Genel Merkezinin kapı komşusu bulunması, gazetecilerin bu gizli toplantıdan haberdar olmalarını sağladı. Mâruf ve malûm politikacılar başlarında irikıyım liderleri Bölükbaşı olduğu halde uzun masanın etrafına oturduklarında gazeteciler kapıyı çalmağa çoktan başlamışlardı. Bölükbaşı talihsiz başını avuçları arasına alıp önündeki dosyalara eğilirken, C.K.M.P. nin Seyfi Öztürkü basın mensuplarını başından savmakla meşguldü. Fakat açıkgöz muhabirler içerdeki tabloyu tespitten geri kalmadılar. Bölükbaşı yanına Kadircan Kaflı ile Yuvarlak Masa toplantısında kendisine vekalet eden Ahmet Oğuzu almıştı. Onların yanında sıra ile Seyfi Öztürk, Saadet Kaçar ve Fuat Arna oturuyordu. Fakat Kasar pek sıkılmış olmalı ki bir müddet sonra yerinden kalktı ve az ilerdeki sandalyaya ilişiverdi. Holün is tarafındaki koltuklarda ise Bölükbaşının mûtemet adamı Abdülhak Kemal Yörük ve ev sahibi Süleyman Reşat Köymen oturmaktaydı. Bu aile toplantısı pek eğlenceli olacağa benziyordu ama, gazeteciler fırsat vermediler. Kapının ziliyle birlikte öztürk hemen yerinden fırladı ve kapıyı aralıyarak gelenleri teşhise çalıştı. Muhabirler Öztürkü görür görmez:

"— İçerde neler oluyor?" diye sordular.

Öztürk pek şaşaladı:

"— Görüyorsunuz ki toplantı var. Seçimlerin yaklaşmasıyla parti faaliyetleri de hayli arttı" diyerek gazetecileri atlatmak istedi.

Fakat muhabirler sabahtan beri Bölükbaşıyı aramakta olduklarını bildirdiler ve kendisiyle konuşmanın kabil olup olmıyacağını sordular. Öztürk:

"— Görüyorsunuz kardeşim, şimdi his mümkün değil. Mütemadiyen çalışıyorlar. Vakitleri his yok" dedi ve kapıyı çevik bir hareketle kapayarak içeriye giriverdi.

Bundan sonra muhabirler isin uzun süren bir bekleme faslıdır başladı. Karşı tarafta bulunan kahvehaneyi karargâh yaptılar.

Çorabın söküğü

Anlaşmazlık, Bölükbaşının evvelki haftanın sonunda verdiği bir beyanattan sıkmıştı. Yuvarlak Masa toplantısına katılmayışım izah etmek durumunda olan Bölükbaşının, daha toplantının dumanı tüterken yaptığı bu açıklama, birden ortalık» ta bir fırtınanın esmesine sebep oldu. İrikıyım lider bu açıklamasında, toplantıya katılamayışının sebebinin hastalığı olmadığım belirtiyor ve izah ediyordu. Yuvarlak Masa toplantısına katılmağa veya katılmamağa karar vermezden önce, hazırlanan metni arkadaşlarıyla gözden geçirmişler ve metinde kanaatlerine ve inançlarına uygun düşmeyen noktaların mevcut olduğunu görmüşlerdi. İşte lider, bunun isin bu müşterek milli andlaşmaya imza atmayı reddetmişti! Bölükbaşı, metnin Yassıada duruşmalarıyla ilgili paragrafım malûm dikkatiyle incelemiş ve bu kısmın, verilecek kararların peşinen kabulü demek olduğu inancına varmıştı. İşte bunu tasvip etmiyordu!

Bu sözlerin mânası pek anlaşılamadı ama, gene de cevabım M. B. K. nin tok sözlü Kurmayı, Albay Sami Küçükten aldı. Küçük, Bölükbaşının beyanı kendisine nakledilince, tek kelime ile:

"— Bölükbaşı sapıtmış" deyivermişti.

Ertesi gün C.K.M.P. tarafından yayınlanan bir bildiride Küçüke ateş püskürülünce, kibar Kurmay da bir açıklama yaparak, bu sözleri sarfetmediğini son derece nâzik bir şekilde bildirmek zorunda kaldı. Fakat hiç bir tevil, Bölükbaşının söylediklerinin hakikaten saçma olduğu gerçeğini örtemedi ve umumi efkâr, irikıyım lider hakkında bir kere daha notunu verdi. Hele, Bölükbaşının beyanından kendi payına gocunan A.P. de yorgun savaşçısı Şinasi Osmanın ağzından bir açıklama ile C.K.M.P. ye yüklenince, işler daha da kızıştı. Osma, açıklamasında, A.P. nin tarihi vazifesini yaptığım izah ediyor ve

Ragıp Gümüşpala
Siyah şapkalı adam

sonra Bölükbaşının, beyanında ne derece samimi olduğunu belirtiyordu. İşler böyle kızışınca, C.K.M.P. Genel İdare Kurulu geride kalan haftanın başındaki pazartesi günü toplandı ve oldukça sert bir tebliğ kaleme aldı. Ertesi gün C.K.M.P. nin kudretsiz organı Kudret gazetesinde beş sütun üzerine yayınlanan tebliğin başlığı "Tecavüz yolunu tercih, ayrıca endişe vericidir" di ve bizzat irikıyım liderin arzusuyla gazetenin tepesine çıkarılmıştı. Tebliğ, C.K.M. P. Genel İdare Kurulunun ağzıyla bu konuda ateş püskürüyor ve etrafa yıldırımlar yağdırıyordu.

Liderler toplantısına katılmayışın asıl sebebinin haftanın başındaki bozuk havadan ileri geldiğini anlamak için müneccim olmağa lüzum yoktu. Partilerarası siyasi münasebetlerin his değilse zâhiren tatlı olması arzu edilirken, irikıyım liderin bu tip oyunlara girişmesi efkârı umumiye üzerinde his te iyi tesir bırakmadı. Nitekim, haftanın sonundaki günlerde A.P. ye uğrayan gazeteciler bilhassa bu mesele üzerinde durdular ve A.P. nin EMİNSU'cu Genel Sekreteri Şinasi Osmanın fikirlerini öğrenmek istediler. Osma:

"— Paşa bana böyle şeylerden bahsetmez. Bilmiyorum" diyerek kestirip atmak istedi.

Fakat gazeteciler bu defa can alacak noktaya vurmasını bildiler:

"— Osman Bölükbaşı, toplantıya Gümüşpala da katılacağı için gelmemiş, ne dersiniz?" şeklinde sorunca, Osmanın kafası kızdı. Kendim tutmağa çalışarak:

"— Birşey söyliyemem. Fakat memleket hizmeti için, gitmesi gerekirdi. Ragıp Paşanın Bölükbaşı ile polemik yapmağa niyeti yok" cevabını verdi.

Bu hadiselerdir ki memleketin siyasi panoramasına yeni bir renk verdi. Bütün partilerden geri kalmış olan C.K.M.P. hayat şansını öteki milli partilerden ve Milli Birlik İdaresinden uzak durmakta görünce ötekiler de kavruk partiye ve onun iri kıyım liderine güzel bir "Güle güle" çektiler. Gürsel ile İnönü, Gümüşpala, Alican ve Adakan arasındaki temasların devam edeceği anlaşılmaktadır. Bu temaslar, his bir işe yaramasa, seçimlerin havasını yumuşatma bâbında fayda sağladığından ve kapalı kapılar arkasında herkes rahat konuşabildiğinden bir takım anlaşmazlıklar kendiliğinden bertaraf olmaktadır.

Üstelik, parti liderlerinin aralarında mutabık kaldıkları hususlar da yok değildir ki bunlar zaman zaman tesbit olmakta ve yarının siyasi havası için iyi ümitler vermektedir.

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Kongo

Siyah ve beyaz

Geride bıraktığımız hafta içinde, çarşamba günü, Kongodaki Birleşmiş -Milletler kuvvetleri nihayet Katangada zor kullanmaya mecbur oldular. Milletlerarası teşkilâtın emrindeki "Mavi Miğferliler" ile Katangalı askerler arasında çarpışmalar oldu. İki taraftan da insan kaybı kaydedildi. Haber ajansları birbirini tutmayan haberler verdiler. Bunların bazılarına göre Birleşmiş- Milletler kuvvetleri Katangalı askerlerin önünde perişan olmuşlardır. Diğer haberlerde Katangaya Mavi Miğferliler hakimdir. Katanga Başkanı Çombe ile İçişleri Bakanı Munongonun kaçtığını iddia edenler olduğu gibi, Başkanlık sarayına, sığınıp Katanga Kuvvetlerini idare etmekte olduklarını ileri sürenlere de rastlanmaktadır.

Hâdise nedir?

Kongoda merkezi bir hükümet kurmak için birbuçuk yıla yakın bir zamandanberi sarfedilen gayretleri tâkip edenler, zengin Katanganın birliğe katılmak hususunda bidayetten beri ayak sürüdüğünü hatırlarlar. Bu konuda Birleşmiş-Milletler kararlarının çeşitli ve aykırı eğilimlere çarparak kırıldığı da malûmdur. Sonunda bizzat Genel Sekreter Hammarskjoeld'un gizli diplomatik faaliyeti sayesinde Leopoldville merkezi hükümetinin patronajı ve Birleşmiş-Milletlerin himayesinde parlâmento toplanabilmiş ve bu sefer maktul Lumumba taraftarlarının da iştirakile yeni bir merkezi hükümet kurulmuştur. Bu suretle Leopoldville -Stanleyville mihverinin teessüsü, ayrılık taraftarı olan Katangayı büsbütün sinirlendirmiş ve Çombe, Katanga milletvekillerini Leopoldville'e göndermekle beraber, kendisi gitmemiştir. Leopoldville Çombe için acı hatıralarla doludur, Bira orada uzun zaman mevkuf tutulmuştur.

Ama Combenin yan çizmesinde hakiki sebep, Lumumbanın ölümünden birinci derece mesul oluşudur. Bunun içindir ki Katangalı lider Luvanium toplantısından evvel uzun zaman bir zirve toplantısında ısrar ettiği gibi, yeni merkezi hükümetin kuruluşundan sonra da bu hükümette fiilen vazife almaya yanaşmamıştır. İçişleri Bakarının gittikçe daha çok tesirinde kalan Çombe, bu korkudan hareketle bir muhtariyet fikrinde her gün biraz daha ilerlemiş, Katanganın servetini Kongonun umumi sefaleti içinde eritip heba etmemek

Lumumba
İdealler ölmez

mülâhazasını da başlıca tez olarak savunmuştur. Katanga Başkanı Çombe bu muhtariyetin başlıca sembolü olarak Katanga ordusunu ve jandarmasını muhafaza etmekte idi.

Ordudaki beyazlar

Çombeyi Leopoldville'deki mevkufiyetinden kurtaran Kongo Kuvvetleri Kumandanı General Mobuto ile Katanga Başkanı arasında garip bir dostluk başlamış ve bu dostluğun, sonunda, Kongonun birliğine zarar verecek bir kombinezon haline gelmesinden de korkulmuştu. Zira iki adamı birbirine bağlayan müşterek bir karakter vardı: İhtiras.

Katanga Başbakanı ordusunu General Mobutonun emrine vermeyi kabul etmişti. Buna mukabil Mobuto da Katanga kuvvetlerine bir nevi muhtariyet tanıyordu. Bu kuvvetlerin ise Belçikalı ve diğer Avrupalı subayların kumandasında bulundukları malûmdu. Buna mukabil 12 Şubat tarihli Güvenlik Konseyi kararı bütün bu yabancı kumandan ve teknisyenlerin Kongodan çıkarılmasını âmirdi. Bu karar bütün bir Kongo meselesine ve bütün bir Katanga dâvasına parmak basmakta idi. Zira herkes biliyordu ki Çombe ister istemez, bilerek ve bilmeyerek, sömürgecilerin son mümessili, onların son hâmisidir. Belçikalılar Kongoyu terketmeye bir türlü razı olmadıklarından zengin Katangaya yapışıp kalmışlardır. Kongonun birliği ise bu son sömürge artıklarının temizlenmesini gerektirmektedir.

İşte, uzun münakaşalardan sonra Çombenin bu yabancı teknisyenlerden vazgeçmediği ve birliğe yanaşmıyacağı anlaşılmış, geride kalan hafta Katangadaki Birleşmiş-Milletler mümessili O'brien ile Çombe karşılıklı suikast ittihamlarından sonra Birleşmiş-Milletler kuvvetleri Güvenlik Konseyinin kararlarını tatbik etmek üzere harekete geçerek stratejik noktalan işgale ve ele geçirebildikleri Katanga kuvvetlerini silâhtan tecride başlamışlardır. Fakat Katangalılar ciddi mukavemet gösterdiklerinden manzara bir iç savaşı aksettirmeye başlamıştır.

İhtilât tehlikeleri

Birleşmiş-Milletler emrindeki Mavi Miğferlilerin ilk çarpışmalardan sonra Kuzey Rodezya hududunu kapamaya çalıştıkları görüldü. Kuzey Rodezya esasen fıkır fikir kaynayan Rodezya-Nyasaland Federasyonuna

dahildir. Burada da senelerden beri bir sömürge mücadelesi sürüp gitmekte ve beyazlar siyah ırka idareyi teslime yanaşmamaktadırlar. Bu bakımdan federasyon idaresinin Londra ile arası da açılmış bulunmaktadır. Nitekim Katanga savaşının Rodezya hudutlarına doğru kayması karsısında ilk olarak harekete geçen Londra hükümeti, Hammarskjoeld'den izahat istemiş ve bu maksatla Dışişleri müsteşarı Lord Lansdowne'ı alelâcele Kongoya göndermiştir. Diğer taraftan Katanganın sözde bağımsızlığını savunan bir takım zıpçıktı gizli radyoların portekizce konuşmaları da yine komşu Angoladaki sömürgecilerin meseleye lâkayt kalmadıklarını göstermektedir.

Buna mukabil Sovyet Rusya, Birleşmiş-Milletler kuvvetlerinin harekâtını desteklemektedir. Bu suretle Hammarskjoeld ile Moskovanın arası da az çok düzelmiştir, denilebilir.

Doğu - Batı

Müzakereye doğru

Bitirdiğimiz hafta içinde Almanya ve Berlin meselesiyle bu meseleleri istismar yolunda kullanılan nükleer denemeler ve silâhlanma yarışında bazı önemli gelişmeler oldu. Sovyetler 30 Ağustostan itibaren başladıkları nükleer silâh denemeleri serisine bomba güçlerini arttırarak devam ettiler. Başkan Kennedy ile Başbakan Mac Millan'ın bu hususta Krutçefe yaptıkları müşterek teklif müsbet karşılanmadı. İki Batılı devlet atmosferde nükleer deneme yapmamak için bir anlaşmaya varılmasını ve bu konuda 9 Eylüle kadar bir toplantı yapılmasını istiyorlardı. Moskova bunu reddetti ve reddederken de hayli beceriksizce iddialar ileri sürdü. Sovyet nükleer denemeleri devam ederken talihsiz Cenevre konferansı, yâni nükleer denemeleri durdurmak için üç yıldan beri devam eden üçlü konuşmalar da müddetsiz olarak kesildi. Mesele, Birleşmiş-Milletler Genel Kurulunun 19 Eylül toplantısında konuşulacaktır.

Bu arada Berlin hakkında nota teatisi devam etmiş, bilhassa hava koridorları bahsindeki tartışma durmamıştır. Berlin durumunda değişiklik yoktur, Sovyetlerin bu yıl sonundan evvel Doğu Almanya ile bir sulh andlaşması imzalamak niyetlerinde de bir değişiklik olmadığı gibi... O zaman şüphesiz ki, Berlin krizi çok daha değişik bir renk alacaktır.

Fiilî durum ve tutumlar böyle olunca, ne gibi bir gelişmeden bahsedilebilir, şeklinde bir sual varittir. Gelişme olsa olsa kötüye doğru gidiş şeklinde tecelli etmiştir, denilebilir. Fakat bir başka yönden bakılınca meselenin müzakere yoluna girdiğini, daha doğrusu, müzakere yolunda mütereddit adımlar atılmış olduğunu ifade etmek yanlış olmaz..

Dört elçi

Belgradda toplanan tarafsızlar konferansından sonra Moskovaya giden Nehru ve Nkruma ile Washington'a gönderilen Sukarno ve Keyta, görünüşte eli boş dönmüşlerdir. Hele Nehrunun enikonu ümitsizliğe kapıldığı zannedilmiştir. Diğer yandan Sukarnonun da Washington makamlarına hiç mi hiç tesirde bulunamadığı, hattâ bu ziyaretten bir soğukluk hasıl olduğu kanaati hasıl olmuştur. Nitekim Başkan Kennedy'nin Tarafsızların mesajına verdiği cevap ta bu intibaı kuvvetlendirir mahiyettedir. Lâkin Kennedy aynı gün, yâni çarşamba günü verdiği beyanatta yeni bir unsur getirmekten hâli kalmadı. Başkanın sözlerinden şu anlaşılmaktadır: Amerika, Berlin ve Almanya hakkında müzakereye girebilir. Şu şartla ki, bu müzakereler nükleer tehdit altında cereyan etmemelidir. Tine şu şartla ki, bir yüksek kademe konferansı daha alt kademelerde yapılacak görüşmelerle iyice hazırlanmalıdır.

Bu arada Birleşmiş-Milletler Genel Kurul toplantısına katılmak üzere Amerikaya giden Fransız ve İngiliz Dışişleri Bakanları ellerini biraz çabuk tutarak, erken hareket ettiler ve Amerikalı meslekdaşlarıyla görüştüler. Bunlara Batı Almanya Dışişleri Bakam da iltihak etti.

Batılılar görüşürken, Başkan Kennedy'nin ortaya attığı müzakere fikri de gelişiyor, bu fikirle ilgili bazı sondajlar yapılıyordu. Acaba Sovyet Dışişleri Bakanı Gromiko, Birleşmiş-Milletler toplantısına gelen heyetin başında bulunacak mıydı? Buna Moskova müsbet cevap veriyor ve o da bir sual soruyordu: Gromiko Amerikada Dışişleri Bakam Dean Rusk ile görüşebilir miydi? Sovyetler bu suali oldukça garip bir şekilde sormuşlardır. Batılı Dışişleri Bakanları toplantıda iken Sovyetlerin Washington Büyükelçisi Mençikof Hariciye kapısına dayanmış ve Rusk'ı görerek bir şeyler söylemiştir.

Öte yandan NATO'nun eski Genel Sekreteri ve hâlen Belçika Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı Spaak'ın da önümüzdeki sah günü Moskovaya hareketi yine mûtad olmayan şartlar içinde kararlaştırılıvermiştir.

Büyük tehditler ve gürültüler arasında Doğu-Batı müzakeresi hazırlanmaktadır.

Moda

Akıllı uslu, hanım hanımcık

961 - 962 kış modasını kısaca birkaç; cümle içinde anlatmak mümkündür. Etek boyu gene kısadır ve diz kaltaklarını ancak kapamaktadır. Aşağıya doğru dümdüz inen düz boru hat yerine, düz parçadan kesilmiş kloş düşüş revaçtadır. Bel ne fazla sıkılmıştır ne de yok edilmiştir. Kenarlı veya kemersiz gösterilmektedir. Beden incedir. Bunun için omuzlar biraz genişlemiştir. Göğüs mübalâğaya kaçmadan dolgundur. Boy uzundur ve bunun için de elbiseyle eş kumaştan yapılmış şapkalar bu senenin özelliğini teşkil etmektedir. Elbiseler ya tam usun kolludur, ya tam kolsuzdur. Kısa kol tamamiyle yok olmuştur. Enli veya ensiz kemerler gene piyasaya çıkmıştır. Kış için siyah, gene renklerin şahıdır. Bunun yanındaki renkler toprak renkleridir. Kızıl toprak, mora bakan koyu bir toprak rengi, yanık bir kahverengi toprak, bu konuda kumaşçıların ilhamı olmuştur. Sahici veya taklit kürk, her yerde kullanılmaktadır. Kabarık ve yumuşak tweed kumaş, hakiki ipek, kadife en çok tutunan kumaşlardır.

Fakat bütün bu ufak tefek teferruattan ziyade önemli olan şey değişen havadır.

Önümüzdeki kış modasını en güzel tarif eden kelimeler şunlardır: Akıllı uslu, hanım hanımcık... Modanın ruhundaki bu değişikliği kavramadan yeni hatlı bir elbiseye, hatta yeni tarzda bir kumaş şapkaya rağmen modaya uymak zor olur. Bu sene moda "akıllı uslu ve hanım hanımcık" bir modadır. Başı olduğu gibi saran kumaş veya kürkten yapılmış bere şapkalar bu uslu modanın sembolü gibidir. Kışın şapkasız sokağa çıkmak hiç te hoş kaçmıyacaktır. Eldiven de artık modanın en önemli bir teferruatıdır. Bilhassa ince deri eldivenler çok modadır ve onları elde tutmakla iktifa etmek değil, giyinmek lâzımdır. Şap kalı ve eldivenli, akıllı uslu kadının elindeki çanta da yaza göre bir hayli küçülmüştür ve daha ziyade enine doğru geniş olup. dümdüzdür. Sivri burunlu, teferruatsız, düz dekolte ayakkabılar, küt burunlu orijinal ayakkabıların yerini almıştır. Mazbu modanın en çok kullandığı kıyafet tayyördür.

Kadın Gözüyle

Dinde Teminat

Jale CANDAN

Bugün birçok ileri toplumlarda dinin medeniyet yolanda insanlara bir yardımcı unsur olabilmekte devam ettiği görülür. Bu toplumlarda, meselâ Amerikada olduğu gibi, bazen birçok mezhepler yanyana yürür. Muhtelif mezheplere bağlı kiliseler birbirlerinin burnunun dibinde birbirleriyle rekabet ederler, fakat bunlar vatandaşlar arasında hiçbir zaman ayırıcı bir kuvvet değildirler ve siyaset adamları kiliseler arasındaki rekabetten istifade etmeyi hiçbir zaman akıllarından geçirmez, rakiplerine karşı, dış politika tenkidi dahil, her çeşit mücadeleyi mubah saydıkları halde dini istismar yoluna hiçbir zaman gitmezler.

Hıristiyanlık İslâmiyetten çok daha eski ve geçirdiği reforma rağmen pek çok geri tarafları olan bir dindir. İşte bu yönden kıyaslandığında, bizde din istismarı siyasî oy avcılarının 1 numaralı hedefi olmakta devam ederken, bazı toplumlarda mezhep ayrılıklarına rağmen dinin ayırıcı değil birleştirici bir kuvvet şeklinde, gelişebilmesi hakikaten düşündürücüdür. Tabii ilk akla gelen şey, b toplumlarda siyaset adamlarının sorumluluklarım çok daha fazla hissedebilmeleri keyfiyetidir ve umumi kültür seviyesinin de buna çok yardımcı olduğu açıktır. Ama bunun yanında bir üçüncü sebep vardır ki, üzerinde durmak toplumumuz için herhalde faydalı olacaktır. O toplumlarda dinî meseleleri aydınlatan kimseler kaliteli din adamlarıdır ve iyi tahsil görmüş, iyi yetişmiş kimselerdir. Bunlar halka daima fazilet yolunda, kardeşlik ve iyilik yolunda vaızlarda bulunurlar. Konuştukları zaman bu din adamlarını bir sosyologdan, bir felsefeciden ayırt etmek imkânsızdır. Yaşayışları da diğer vatandaşlar gibidir. Zamanında çalışır, yerinde eğlenir ve hergün gazetelerini okurlar. İlme hürmetkârdırlar, rekabeti kardeşler arasında düşmanlık hisleri yaratarak değil, Derlemeye yardım ederek yaparlar.

Din istismarını önlemenin en iyi yolu muhakkak ki kaliteli, iyi din adamları yetiştirmek ve din adamına da toplumda bir yer vermektir. Bu konudaki bilgisizliktir ki bizde din istismarım zaman zaman acıklı bir hale getirmiştir ve inkılâplarımızı da, demokrasimizi de tehlikeli bir şekilde yaralamıştır. Kardeşler arasında ehlisalip zihniyeti yaratmaya kalkan siyasi dindarlar hep bu bilgisizlikten cesaret almadılar mı?

Dinini tanıyan müslüman ormanını yakmaz, ilme karşı gelmez. Dininin tarihini bilen müslüman karısını, kızım kara çarşafa sokup fazileti inkâr etmez.

Anayasa teminatı, yuvarlak masa ümidi hepsi güzel ama, gel gelelim kâfi değil. Çünkü toplum olarak yanlış bir din anlayışından bir türlü kurtulamıyoruz. Hocanın sarığını attık, kafası duruyor. Olduğu gibi duruyor, bomboş duruyor. Onu bilgiyle doldurmaya bakmalıyız. Gerici bir taassuba, yobazlığa ve bunlardan doğan bir din istismarcılığına karşı en sağlam teminat bence bu olacaktır. Vasat buldukça mikrop ürer. Siyasi sahada din istismarcılığını ve gericiliği öne sürmekten başka kozları olmıyan politikacıların davranışlarında değişiktik beklemek bilmem ne derece mümkündür? Bu yolda ne tehdit para eder, ne de rica.. Silâhları işlemez hale getirmek şarttır.

Mazbut tayyörler

961 - 962 tayyörlerinde hiçbir teferruat mübalâğaya kaçmamaktadır. Bunlar için kullanılacak en doğru sıfat '"rahat" kelimesi olabilir. Tayyör ceketleri sıkı ve vücuda yapışık değildir ama, bol da değildir, vücudun hattını göstermektedir. istekler de dar sayılmaz. İçinde rahat-a, hareket etmek mümkün olacaktır. Tayyörler yakadan değil baştan

İtibaren kadını giydirmektedir. Çünkü hepsinin kendi kumaşlarından ya kapüşonları, ya küçük bereleri, ya da şapkaları, eşarpları vardır. Bazıları da kürkle süslüdür ve şapkaları da ayni kürktendir. Toprak renklerinde tweed kumaşlar, tayyörler için biçilmiş kaftandır. Ceket boyları ne çok kısa, ne de uzundur. Eskinin klasik tayyör denilen tip tayyörü de bu sene tek tük meydana çıkmıştır ama, bel eskisi gibi oturmamaktadır. Bu da havayı tamamiyle değiştirmektedir. Etekler aşağıya doğru hafifçe açılarak biçilmiştir. Bazı etekler önden düz, arkadan plilidir. Bazıları yan pillerle zenginleşmiştir.

061 - 962 modasının en büyük özelliği, gece tayyörlerine verilen önemdir. Burada da akıllı uslu giyim prensibi Öne alınmıştır, Fakat bu [tayyörler güzelliklerinden ve zarafetlerinden hiç birşey kaybetmemişlerdir. Yeni prensibe göre her kadının gardrobunda bir gece tayyörü bulunması şarttır. Tecrübeler göstermiştir ki, kadınlar bazen gece gezmelerinde kendilerini fazla giyinmiş hissederek rahatsız olmaktadırlar. Saten de kendilerini aksine fazla giyimsiz bulmaktadırlar. Bir gece tayyörü bu iki hissin tam ortasındadır ve birçok fırsatlarda en iyi kıyafet olabilmektedir. Gece tayyörlerinin bir ismi de "tiyatro tayyörüdür" Ve tiyatroya giderken de yarinde bir kıyafettir. Bunlar, gündüz tayyörleri gibi gayet sade biçimlidir. Ceket ne çok kısadır, ne uzun. Bel, tıkılmadan gösterilmiştir, fakat daima süstü parlak kumaşlardan, pırıltılı ipeklilerden, pamuklu kadifeden, açık renk satenlerden, değişik, yeni kumaşlardan yapılmakta ve süslü bluzların Üstüne giyilmektedir. Sade biçime rağmen kadınvâri teferruatla süslenmeyi de ihmal etmeyen bu tayyörlerle güzel bir çiçek, bir kolye, değişik bir bilezik takmak modadır. Tayyörlerle düz yaldız dekolte ayakkabılar giyilebilmekte, taşlı tokalar, süslü küpeler de hoş karşılanmaktadır. Bu fantezileri gidilecek yere göre ayarlamak, tayyöre birçok siyim yeri kazandırmaktadır.

Güzellik

Kara makyaja veda

1962 senesi makyaj sanatına büyük bir değişiklik getirmiştir. Genç kadınlara vamp manzarası veren siyah göz makyajı tam mânasile iflas etmiştir. Kadınlar bu sene gözlerini kömürlük penceresine çevirmekten vazgeçeceklerdir. Aynı lamanda boyasız, soluk dudaklarla elde edilen romantik makyaj veya çok koyu bir şekilde boyanan dudaklarla elde edilen dramatik makyaj da ortadan kalkmıştır. 1962 senesinde kadınlar ancak boyalı olduklarım hissettirecek kadar boyanacaklardır. Bu, yumuşak, çok genç ve tasa bir makyajın yeniden sahneye çıkması demektir.

Fon dö ten olarak kullanılan renk, içinde hafifçe yaldız tonu olan bir pembe renktir. Bunu eşit şekilde bütün yüze hafifçe yayarak bir genç kız tazeliği elde edilmekte Ve bu çok hafif tutucu krem üzerine gene pempemsi bir hafif pudra sürülmektedir.

Gözler için, türkuaza bakan bir tatlı mavi göz kapağı rengi çok modadır. Fakat bu, günün ancak akşam saatlerinde kullanılmaktadır. Göz kenarları, çok koyu olmıyan bir kalemle hafifçe gösterilebilir. Kuyruk modası da yok olmuştu». Yalnız göz çizgisini biraz dışa doğru çekip bırakmak, gözleri daha uzun göstermektedir. Alt göz kapaklarına ise hiçbir surette boya sürülmemektedir.

Kaşlar tabii hatlarını muhafaza etmektedir. Yalnız göz kapaklarındaki fazlalıkları temizlemek, gözlere genç bir bakış verebilmek bakımından önemlidir. Jackie Kennedy'nın ortaya attığı bir moda da, ortan alınmış kaş modasıdır. Bu, birbirine yakın olan gözleri uzak göstermeye yaramaktadır. Tabii hatlarını muhafaza eden kaşların fazlalıklarını temizledikten sonra, onları çek koyu olmıyan bir kalemle çizerek hudutlandırmak lâzımdır. Bu iş için kullanılacak kalemlerin uçları hemen her defasında yontulmalıdır, yoksa çizgiler ağır ve kalın düşer, yüze yaşlı bir ifade verir.

Yalancı kirpik modası tamamiyle yok olmuştur.

Dudak boyaları bu sene hep pembedir ve iç açıcıdır.

Bu sade makyaja rağmen geceleri sallantılı renk renk küpeler takılmaktadır.

Basın Şeref Divanının Tebliği:

12 Eylül salı günü Prof. Naci Şensoy'un başkanlığında toplanan Basın Şeref Divanı aşağıdaki hususların duyurulmasına karar vermiştir.

1 — Türk Basın temsilcileri tarafından 6 Eylül 1961 günü imzalanan Andlaşmada, Basın Ahlâk Yasasına her zamankinden daha çok titizlikle uymak konusunda yapılan taahhüt divanımızca memnuniyetle karşılanmıştır. Ayni Andlaşma ile taahhütlerine aykırı davranan yayın organlarının Basın Şeref Divanı yoluyla uyarılması hususunda bir karara varılması, divanımıza güvenin bir ifadesi olarak bize kuvvet vermiştir.

Basın Şeref Divanı. Türk Basın Andlaşmasına aykırı yayınları Basın Ahlâk yasasının ışığı altında İnceleyecektir. Bu cümleden olmak üzere Andlaşmanın imzalanmasından sonra çeşitli gazeteler tarafından andlaşmaya aykırı olduğu iddia edilen bazı yayınlar divanımız tarafından ele alınmış bulunmaktadır.

2 — Suphi Baykam'ın Tanin gazetesinin "Olup Bitenler" sütununda hakkında devamlı yapılan yayınlar konusundaki müracaatını inceleyen Divanımız bahiskonusu yazıları Basın Ahlâk Yasasının ikinci maddesine aykırı bulduğundan Tanin gazetesine İHTARda bulunulmasını kararlaştırmıştır.

S — Eskişehir'de yayınlanan Yeni Haber gazetesinin. Şerefiye köyü öğretmen ve muhtarı Necati Aytöre hakkında yaptığı yayının asılsızlığı hususunda Mahdumiye Kaymakamlığının müracaatı incelenmiştir. Bu konuda yürütülen resmi Tahkikat evrakının tetkikinden, bahiskonusu yayının asılsızlığı anlaşılmış ve Yeni Haber Gazetesinin, Basın Ahlâk Yasasının üçüncü maddesine aykırı bu durumdan dolayı TAKBİHİ kararlaştırılmıştır.

4 — Ali Fuat Başgil'in, Akis dergisinde, hakkındaki yayınlarının asılsızlığı konusunda yaptığı müracaatın incelenmesi tamamlanmış ve bahiskonusu yayınlarda hakikata aykırı hususlar tesbit edilmiştir. Basın Ahlâk Yasasının üçüncü maddesine aykırı bu dorumdan dolayı Akis dergisine İHTARda bulunulması kararlaştırılmıştır.

SİNEMA

Filmler

Birinci liste

Her yılın Eylül ayı başlarında artık bir gelenek haline gelmiş olan getirtici şirketlerin yeni mevsimde vizyona çıkaracakları yabancı filmlerin listeleri, geride bıraktığımız hafta boyunca birbiri arkasına gazeteler vasıtasıyla ilan edildi. Getirticiliği elinde tutan iki büyük şirket -Fitaş ve Emek- dışında küçük perakendecilerin de ellerindeki çeşitli yabancı filmler hesaba katılacak olursa bu yıl vizyona girecek film sayısı 225 gibi hatırı sayılır bir rakama yükselmektedir. 285 yabancı filmin dışında yerli film piyasası, bu yıl görülmemiş bir hamaratlıkla seri film imalâtına girişmiş ve piyasaya çıkmak için sıraya giren 135 Türk filmi hazırlamıştır. Türkiyedeki sinema salonu ise ancak 600 olduğuna göre, 1961 - 62 sinema mevsimi "yerli film - yabancı film" çekişmesine sahne olacak ve büyük bir ihtimalle yerli filmcilik, getirtici şirketlerden ağır ve ezici bir darbe yiyecektir. Bunun böyle bir kötü sonuca varması is son derece tabiidir ve yerli filmlere tanınan vergi indirimi, küçük filmcilerce bir sömürme konusu olmaktan kurtulmadıkça yabancı filmler -dolayısıyla da getirtici şirketler- yerli filmciliğimizi durmadan baltalamakta devam edecektir. Ayrıca bir başka tehlike de belediyelerin on şu kadar yıldır Türk filmlerine, kalkınması yolunda tanınan vergi indiriminin kaldırılması için yaptıkları ve gerçekleştirilmesine çalıştıkları yeni şekildir ki bu, Türk sinemasına, getirtici şirketlerden ve yabancı filmlerden çok daha ağır bir darbe indirecektir.

Altmış film arasında

Birinci liste, M.G.M. in, Paramount'un, 20th Century Fox ve parçalı olarak da Columbia'nın Türkiye temsilcisi olan Fitaşçılara aittir ve listenin birinci bölümü altmış filmden meydana gelmiştir. Tabii bunların arasında 1960, 1961 yılı filmleri olduğu gibi, 1957 yılından kalmalar da yok değildir. Dünya piyasasına ilk sürülme yıllarında ateş pahası olan bir çok filmler, çıkma tarihi zaman aşımına uğradıkça ucuzlamakta ve aklıevvel getirticilerimiz de, bir filmi sıcağı sıcağına almaktansa beklemeyi ve bekletmeyi tercih etmektedirler. Fitaşın listesindeki David Lean'in "The Bridge on the River Kwai - Kwai Köprüsü"sü, Anatole Litvak'ın "Inn of the Sixth Happiness - Azap Yolcuları"sı, Raoul Walsh'un "Sheriff of Fractured Jaw - Silâhlı Dilber",i, George Stevens'ın "The Dairy of Anne Frank - Anne Frank'ın Hatıra Defteri"si, Delmer Daves'in "Cowboy - Kovboy"u, Richard Brooks'un "The Cat on a Hot Tin Roof -Kızgın Damdaki Kedi"si, Jean Delannoy'un "Notre Dame de Paris - Notre Damın Kamburu"su ve Edward Dmytryk'in "The Young Lions - Genç Aslanlar"ı bunlar arasındadır. Listenin en göze çarpan özelliği, geçen yılın en ilgi çekici filmi Visconti'nin "Rocco E i Suoi Fratelli - Rocco ve Kardeşleri"dir ki, bu yıl herhangi bir azizliğe uğramazsa seyircimiz Visconti'den başka bir Marcel Camus -"Orpheus Negro - Siyah Orfe"-, bir Antonioni -"La Notte - Gece"-, bir Alexandre Astruc -"Une Vie - Bir Hayat"- ve bir Alain Resnais -"Hiroshima, Mon Amobir - Hiroshima, Aşkım"- görmek fırsatına kavuşabilecektir.

Bir çeki oduna karşılık

Oscar Armağanı da kazanan ve çevrildiği yılın en pahalı filmi sayılan David—Lean'in "The Bridge on the River Kwai . Kwai Köprüsü", yapı yönünden sağlam olmakla beraber, mesela bir Resnais'nin, bir Camus'nün, bir Antonioni'nin yanında pek bir varlık olarak ortaya çıkamıyacaktır. Baş rollerinde Alec Guinness, William Holden, Jack Hawkins ve Gofrey Horne ile Sesue Hayakawa'nın oynadıkları "Kwai Köprüsü", İkinci Dünya Savaşında geçen bir olayı ele alarak, savaşı ve savaş yobazlarını incelemekte ve Alec Guinness'in kişiliğinde fosilleşmiş ve artık çağımızda yeri olmıyan bir askerlik anlayışını inceden inceye alaya almaktadır. Lean'in "Kwai Köprüsü"ne kargılık bir ikinci savaş filmi de Edward Dmytryk'in "The Young Lions - Genç Aslanlar"ıdır ve gerçekte Dmytyk, Marlon Branda Montgomery Clift, Dean Martin, Maximilien Schell ve May Britt gibi büyük ve ünlü adlara sırtını dayamasına rağmen, Lean kadar da bir başarıya ulaşamamaktadır.

"Senso - Günahkâr Gönüller" ve "Notte Bianche - Beyaz Geceler"iyle Türk seyircisinin ilgisini üzerine çeken Luchino Visconti, son filminin getirtici şirketler tarafından itirazsız listeye dahil edilmesini konusunun -anlatılanın ve anlatılmak istenilenin dışında- daha çok serüvene yatkın oluşuna borçludur. Alain Delon, Renato Salvatori, Annie Girardot, Katina Paxinou, Roger Hanin, Paola Stoppa, Suzy Delair ve Claudia Cardinale'nin baş rollerinde oynadıkları "Rocco E i Suoi Fratelli - Rocco ve Kardeşleri" bir başka açıdan da bu büyük sinema ustasının başlangıç yıllarındaki Yeni Gerçekçiliğe dönüşünü örneklemektedir. Yoksul ve çok çocuklu bir aile -ana: Katina Paxinou ve çocukları; Spiros Focas, Renato Salvatori, Alain Delon, Max Cartier ve Rocco Vidolazzi-, babalarının ölümünden sonra köylerinden kalkıp büyük şehire, Milanoya göçerler. Visconti'nin hikâyesi, bu küçük insanların büyük şehirdeki acı yaşama serüvenlerini anlatmaktadır. Büyük şehir, Rosaria ananın çocuklarını türlü şekillerde etkileyecek ve akışa ayak uyduramama yüzünden aile darmadağın olacaktır. Visconti'nin filmi "Rocco ve Kardeşleri" her yönüyle -hikâyesi, işlenişi, oyun ve fotoğraf bakımından- hiç şüphesiz mevsimin görülmeye değer filmlerinin en başında yer almaya lâyık bir niteliktedir.

Tiyatrodan sinemaya

Listede iki iyi rejisörün, Richard Brooks'la George Stevens'ın iki usta işi tiyatro sinema uygulaması da yer almaktadır. Brooks, Tennessee Williama'dan sinemaya aktardığı "The Cat on a Hot Tin Roof - Kızgın Damdaki Kedi"siyle -baş rollerinde Elizabeth Taylor, Paul Newman ve Burl Ives oynuyorlar- kötü bir Dostoyevski uygulaması "Brothers Karamazov . Karamazov Kardeşler"le sarsılan prestijini yeniden kazanmaya çalışmakta, George Stevens ise uzun bir susma devresinden sonra Frances Goodrich ve Albert Hackett'in ünlü tiyatro oyunları "The Diary of Anne Frank . Anne Frank'ın Hatıra Defteri"yle yeniden ortay» çıkmaktadır. "Anne Frank'ın Hatıra Defteri", İkinci Dünya Savaşı sırasında Nazilerin yahudi katliamından

nasılsa kurtulmuş ve bir dostlarının tavanarasına saklanmış bir avuç insanın korkulu hayatlarının hikâyesidir. Filmde Anne Frank'ı Millie Perkins, Otto Frank'ı Joseph Schildkraut, Mrs. Van Daan'ı Shelley Winters, Peter Van Daan'ı da Richard Bey--er canlandırmaktadır.

Müzikallerden ve hafif komedilerden başka listede 1958 yılından kalma oyuncu Anthony Qulnn'in ilk rejisörlük denemesi "The Buccaneer . Dehşet Korsanları" da ilk sıralardan birini işgal etmektedir. 1812 yıllarının Amerikasında geçen bu kostüme serüven filmi, yıllar öncesi Cecil B. de Mille tarafından çevrilmiş ve ayni rejisör 1958 re-make'inde bu defa süpervizör olarak çalışmıştır. "The Buccaneer - Dehşet Korsanlan"nın bas rollerinde Tul Bryner, Charlton Heston, Charles Boyer, Claire Bloom ve Inger Stevens oynamaktadırlar.

Oyunca - rejisör Anthony Quinn'-İn bu filmden başka bir diğer oyuncu . rejisörün, Mel Ferrer'in de üçüncü filmi "Green Mansions - Ormanda Macera" bu sinema mevsiminde gösterilecekler arasındadır.

Son iki yıldır prodüktörlüğünün, film hikâyeciliğinin yanısıra rejisörlüğe de başlayan komik Jerry Lewis'in iki yeni komedisi de bu yılki sinema mevsiminde gösterilecektir. Her iki filmin rejisörü de eski kuşaktan Norman Taurog'dur ve Jerry Lewis, birinci filmi "Visit to a Small Planet - Fezadan Gelen Misafir"de 1960 yılında iki büyük ulusun giriştikleri feza deneme yarışlarım alaya almakta ve Fezadan gelen ve dünyamızın durumuna bakarak şaşkınlaşan atmosfer dışı bir başka dünyalıyı canlandırmaktadır. Ayni oyuncunun ayni rejisörle yaptığı İkinci filmi de bir askeri komedidir ve "Don't Give Up the Ship . Gemimi Terkedemem" adım taşımaktadır.

Başarısız Hitchcock

Korku ve heyecan filmleri ustası Alfred Hitchcock, . "North By Northwest - Gizli Teşkilât'da yine bir takım sinema canbazlıklarıyla seyircisinin gözlerini boyamaya devam edecektir. Hitchcock'un "Gizli Teşkilât'ında Cary Grant, Eva Marie Saint ve James Mason baş rollerde oynamakta ve ünlü rejisör her zaman olduğu gibi yine inanılması güç, gerçekle uzaktan yakından bir ilişiği olmayan hikâyeyi, bilmen heyecan numaralarıyla sürdürmekte ve -bermûtad- daha ileriye gidememektedir.

Hitchcock'ınkinden daha ilgi çekici -aşağı yukarı bir Hitchcock hikâyesi işlemesine karşılık- olan "The Story On Page One - Mühim Hadise" de üçlü bir aşk ve cinayet olayım hikâye etmektedir. Rita Hayworth, Anthony Franciosa, Gig Young ve Mildred Dunnock'ın başlıca rollerinde oynadıkları "Mühim Hadise", aslında Broadway'li bir rejisör ve oyun yazarı olarak tanınan Clifford Odets'in ikinci filmidir. 1944 yılında "None But The Lonely Heart" ile ilk denemesini yapan Odets, daha sonra Hollywood'dan uzaklaşmış ve tiyatro oyun yazarlığı ve rejisörlüğüne başlamıştır. "Golden Boy - Altın Gibi Çocuk", "Country Girl . Taşra Kızı" ve "Waiting for Lefty - Lefty'yi Beklerken" Odets'in adını üne eriştiren oyunlarından en önemli olanlarıdır.

Baş rollerinde Clark Gable, Sophia Loren ve Vittorio De Sica'nın oynadıkları "It Started in Naples - Macera Böyle Başladı" -rejisör: Melville Shavelson, senaryocuları: M. Shavelson, Jack Bose ve Susa Cecchi D'Amico - Hollywood sinemasının bir türlü bitiremediği İtalyanın turistik çevrelerini fona alarak havada bir aşk hikâyesini -zengin bir Amerikalı, İtalyanın herhangi bir şehrine günlerden birgün çıkagelir ve yoksul fakat çok güzel bir İtalyan kızına gönlüne kaptırır çiğnenmiş sakızı- anlatmakta ve tabii yaşlı çapkın rollerinin biçilmiş kaftanı Vittorio De Sica da hikâyede üzerine düşeni yapmaktan geri kalmamaktadır.

DENİZCİLİK BANKASI T. A. O.

SERMAYESİ : 500.000.000 TL.

SUADİYE'DE BAĞDAD CADDESİ İLE VAPUR İSKELESİ ARASINDA DENİZE YAKIN LÜKS APARTMAN DAİRELERİ (4 ODA, 1 HOL)

TASARRUF SAHİPLERİNE EN GENİŞ İMKÂN DENİZCİLİK BANKASINDA ASGARİ 150 LİRALIK BİR HESAP AÇARSANIZ VADELİ 25 VADESİZ HER 50 LİRAYA ALACAĞINIZ KUR'A NUMARASI SİZİ SUADİYEYE APARTMAN DAİRESİ SAHİBİ YAPABİLİR.

★

DENİZCİLİK BANKASI, HER YİRMİBEŞ LİRANIZA BİR KUR'A NUMARASI VEREN VE EN YÜKSEK İSABET İMKÂNINI SİZE TEMİN EDEN YEGANE BANKADIR.

★

TASARRUFLARINIZI DENİZCİLİK BANKASINA YATIRMAKLA, PARANIZI EN SAĞLAM TEMİNATA BAĞLADIĞINIZ GİBİ, EN FAZLA FAİZ VE KUR'A NUMARASI ALMANIZ MÜMKÜNDÜR.

★

DENİZCİLİK BANKASI HER TÜRLÜ BANKA MUAMELELERİ İÇİN DAİMA HİZMETİNİZDEDİR.

DENİZCİLİK BANKASI T. A. O.

İHRACAT, İTHALÂT, KAMBİYO, KEFÂLET MEKTUPLARI SERVİSLERİ HER NEVİ BANKA MUÂMELELERİNİZ İÇİN MÜSAİT VE GENİŞ İMKÂNLAR SAĞLAR.

Asgari **150** Liralık Hesaplarda

VÂDELİ / **VADESİZ** Her 25 / 50 Liraya bir kur'a numarası verilir

Basın (6788/14726) — 154

Derivit

Tabii A ve D Vitaminli

YARA VE YANIK MERHEMİ

DERİVİT pomat, iltihabı önleyici ve gideren yeni leri yapmakta müessir olmak üzere tertiplenmiş, uzun zaman tesiri tecrübe edilerek hazırlanmış faideli bir merhemdir.

DERİVİT nerelerde kullanılır?

İltihaplı iltihapsız bütün yaralarda, tekmil yanıklarda, Ekzema, Sivilce, Ergenlik, Traş yaraları, pişik, donmalarda, güneş yanmalarında. Emzikli kadınların meme ve karın çatlamalarında Dış kulak yaralarında. ameliyat sonrası yaralarında el ve yüz çatlamalarında. sünnet yaralarında emniyetle kullanılır.

ECZANELERDEN ARAYINIZ

AKİS - Reklâm — 152

İMECE

Aylık Kültür Dergisi
1 Eylül 1961 sayısı çıktı.

(P. K. 373 - Ankara)

AKİS - Reklâm — 156

DEMET

Eğitim ve Öğretim dergisi
Okuyunuz

Adres: P.K. 20 — İsparta

AKİS - Reklâm — 157

28 EKİME KADAR

TASARRUFLARINIZI İŞ BANKASINDA TOPLAYINIZ

BİR TALİHLİYE

6 DAİRELİ

APARTMANIN TAMAMI

34 Apartman Dairesi - 4 adet 100.000 lira
ve çeşitli para ikramiyeleri
cem'an 4 MİLYON

Çekiliş 29 Aralıkta

TÜRKİYE İŞ BANKASI

paranızın... istikbalinizin emniyeti

Faal - 2105 — 148

KÖYDE
ŞEHİRDE
HERYERDE HERZAMAN
ZİRAAT BANKASI